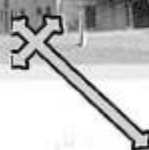

De Drie Goddelijke Deugden

Ravels ■ Weelde ■ Poppel

TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKUNDEKRING

NICOLAUS POPPELIUS VZW

Jaargang 12, nr. 45: september 2007

Heemkundekring Nicolaus Poppelius Ravels-Weelde-Poppel V.Z.W.

Adres: Torenstraat 12, 2381 Weelde

Bankrekening: 733-3522204-67

Lidmaatschap: inclusief abonnement op "De Drie Goddelijke Deugden": 17 euro

BESTUUR:

Voorzitter:	Laurent Woestenburg,	Beatrijs van Nazarethlaan 2,	2382 Poppel	014/656993
Ondervoorzitter:	Marc Van Gorp,	Grote Baan 97 bus 7,	2380 Ravels	014/656905
Secretaris:	Ria Verheyen,	Welvaartstraat 14,	2300 Turnhout	014/421839
Penningmeester:	Agnes Luyten,	Berkenlaan 91,	2380 Ravels	014/658346
Leden:	Stan De Kinderen,	Hogevoortstraat 1,	2380 Ravels	014/655030
	Hans Jansen,	Tilburgseweg 9,	2382 Poppel	014/657370
	Jos Nooyens,	Overbroek 15B,	2382 Poppel	014/658636
	Frans Slegers,	Steenweg op Weelde 60,	2382 Poppel	014/655751
	Jos Verhoeven,	Koning Albertstraat 87,	2381 Weelde	014/656198
	Gaston Verhoeven,	Steenweg op Weelde 94,	2382 Poppel	014/655554
	Marc Vermeeren,	De Meerkens 10,	2382 Poppel	014/658838
	Magda Vloemans,	Turnhoutseweg 2,	2381 Weelde	014/655156
	Marinus Willems,	Weeldestraat 154,	2381 Weelde	014/655728

REDACTIEADRES:

Marc Vermeeren De Meerkens 10, 2382 Poppel 014/658838

Voor informatie in verband met de inhoud, vormgeving of verschenen teksten kan u steeds terecht op het redactieadres (marc.vermeeren@pandora.be). Wenst u een tekst of een idee voor publicatie aan te bieden, dan kan u dat ook steeds doen bij een van de bestuursleden.

VOORRADIGE PUBLICATIES:

Boek "De Drie van het Noorden"	5 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5 + "De Drie van het Noorden"	25 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5: per jaargang	6 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5: per los nummer	1,75 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 6 en 7: per los nummer	3euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 8 t/m 10: per los nummer	4 euro
Verjaardagskalender	6 euro

ARCHIEF/MUSEUM:

Raadpleging van het archief kan slechts na afspraak met Marc Vermeeren (014-658838) of tijdens de openingsuren van het museum. Voor groepsbezoeken kan men afspreken met Laurent Woestenburg (014-656993). Het museum is open elke laatste zondag van de maand van 14 tot 17 uur (behalve in december).

WEBSITE:

<http://users.skynet.be/Ravels-Weelde-Poppel>

van uit Turnhout heen langs Ravels en Weelde. In de lange straat van Weelde ontwaren we in de verte, te midden eener groote eenzaamheid van bosschen, heiden en kreupelhout, den peervormigen, schuin hangenden toren van de parochiekerk. Op eens, na 16 kilometers afgelegd te hebben, staan wij er voor. Het dorp vertoont vele landelijke huizen, die 't Kempisch merkteken nog dragen; wij merken tevens aan vensters en deuren dat wij de Noord-Brabantsche streek naderen. Drie huizen, buiten de kerk, munten uit: het nieuw gemeentehuis, ten einde van de plaats, de groote landbouwuuitbating van den Boerenbond, ten oosten, en in de nabijheid van Gods tempel, de oude pastorie met haar sierlijke ingangsdeur. Zuid-west strekt zich "de Schrieken" uit, het voornaamste landgoed van de gemeente. De oudheid van Poppel klimt op tot de eerste tijden van de beschaving der Kempen. Publo luidde zijn oude naam. De parochie met haar succursale in Ravels was afhankelijk van het Kapittel van S.Servaas te Maastricht. Dit instituut schonk in 1211 zijn geestelijk rechtsgebied aan de Norbertijnerabdij van Tongerlo. De Witheeren bezorgden er den geestelijken dienst tot in 1823. Tusschen de pastoors neemt de reguliere kanunnik Jozef Rivius (geboren te Leuven 8 november 1607, †23 oktober 1666, Provisor, pastoor van Drunen, prior) een eereplaats in, van 1656 tot 1665, als ijverig herder, schrijver en vooraanstaand man, die in 1662 voorgesteld werd om prelaat van Tongerlo te worden. Poppel stond in den beginne onder het kerkelijk rechtsgebied van het bisdom Luik, dekenij Hilvarenbeek; sinds de XVIe eeuw onder dit van Antwerpen dekenij Breda; en in de XIXe eeuw onder Mechelen, dekenij Turnhout. De parochiekerk werd den H.Valentinus toegewijd; zij groeide uit tot een bedevaartplaats van den H.Willibrordus. Nevens haar verheft zich een ander oud bidoord, de kapel van Roover, door de bevolking en pastoor Rivius prachtig hersteld. Een heiligschennende diefstal in de XVIIIe eeuw gaf haar een zekere bekendheid. Op burgerlijk gebied behoorde de gemeente sinds 1648 aan het land van Turnhout. Door het verdrag van Munster werd deze heerlijkheid aan de Nederlandsche vorstin Amalia van Solms toegewezen. Deze prinses trad alsdan op als leenvrouwe van Poppel en van verscheidene andere dorpen in den omtrek. In deze periode hadden de Roomsche-Katholieken van

Noord-Brabant vreeselijk onder het Hollandsch stadhouderschap te lijden. Zij werden vervolgd en hun kerken gesloten. De vrome geloovigen van Goirle en Tilburg richtten noodposten op te Poppel, ten gehuchte Steenvoort, en kwamen er zich des Zondags van hun godsdienstige verplichtingen kwijten. Tot meerdere opheldering van deze levensbeschrijving laten wij de namen volgen van de pastoors, waarmede P.Van den Akkerveken in betrekking kwam: Joannes Franciscus Van Roey (1820-†1834) die hem doopte; Adrianus Aerts van Rijsbergen (1834-1843, deed afstand en werd Dominikaan te Nijmegen); Joannes Henricus De Winter van Turnhout (1843-†25 november 1860) zijn groote leidsman; Carolus Franciscus Guilielmus Cools van Berlaar (kapellaan te Poppel sedert 31 december 1834, pastoor aldaar den 19 december 1860, †1 oktober 1887) zijn bijzondere vriend. De huidige pastoor Z.E.H.J.H.M.Boogaerts (geboren te Turnhout den 22 April 1882, te Poppel benoemd den 11 Mei 1932) is hun waardige opvolger. Ad multos annos!

3. Levensopgang

Ten jare 1832 stond te Poppel in de Look, wijk D nr.50 op den weg naar Aarle, een groote oude boerenstede. Te midden weiden en velden, nabij heide en bosch, prijkte schilderachtig de baksteen lange voorgevel van woonhuis en stal, bekroond met een strooien dak; daarnevens de hoog getopte schuur met lage witgekalkte leemen wanden. Daar huisden en zwoegden op het land, in Gods vrije natuur, in eigen gewin, Jan Baptist Van den Akkerveken, oud 30 jaar, en zijn huisvrouw, Joanna Cornelia Van Vessem, oud 33 jaar, beiden ter plaatse geboren. Den 10 April 1832 schonk deze het leven aan een zoontje. Het werd nog denzelfden dag, gelijk het de gewoonte was, gedoopt in de parochiekerk door pastoor J.F.van Roey en ontving den naam Cornelis Joannes. Jan Baptist Van den Akkerveken, broeder van den vader, en Maria Hendrika, in plaats van tante Jozefa Noten, hielden het over de doopvont, als peter en meter. De hemel zegende het jaar daarop, den 17 April 1833, het huisgezin met een tweede zoontje, bij de kerstening Adrianus Vincentius geheeten. De ouders waren in den dorpskring bekend als treffelijke wel-ingezetenen, die slechts leefden voor hun werk en huisgezin. Zij gebruikten maar drie

Inhoud

1. Een Heilig Kempenaar: Pater Cornelis Jan Van den Akkerveken (Deel 1)	blz.1
3. De witheer Jan Clerckx was pastoor te Ravels van 1598 tot 1605	blz.4
4. De belevenissen in Kongo van de Weeldse missiepater Henri Maes (Slot)	blz.6
5. De afstammelingen van Ancelmus van Eel	blz.29
6. Den Timmer vertelt ... (Deel 1)	blz.36
7. De keuren van Ravels (Deel 1)	blz.46

Een Heilig Kempenaar: Pater Cornelis Jan van den Akkerveken

door J.E.Jansen (†)

1. Voorwoord

Hoe staan op onze dagen kranten en tijdschriften vol lofspraak over kunstenaars, letterkundigen, sportmannen, tooneelspelers, filmsterren, over hun werk en bijval! 't Is de geliefkoosde lectuur van de moderne wereldlingen. Waar blijven de opwekkende levensbeschrijvingen van onze vooraanstaande Kempenaren, gloriën van de streek, nuttige wezens in de samenleving, toonbeelden van werkzaamheid en zelfopoffering, helden van de beschaving? Hoe torenhoog verheffen zij zich boven alle klatergoud, kunstmatige droombeelden, spierendemonstratie, verwijfde zinnelijkheid, oogverblindende voorstellingen! Vallen de verhalen van onze verdienstvolle Kempenaren minder in den smaak van het groot publiek, gelukkiglijk bestaat er nog een elite, die ze begrijpt, bemint en waardeert. Wij hebben de eer voor zulk een groep lezers te schrijven, voor de leden van den Koninklijken Geschied- en Oudheidkundigen Kring der Antwerpsche Kempen "Taxandria", voor de vrienden van het St.Jozefcollege, voor de brave inwoners van het dorp Poppel, voor elk welgeaard Kempenaar. Zij zullen in de levensbeschrijving van den E.P.Van den Akkerveken de hoogstaande figuur van een talentvollen, zelfopofferenden, ootmoedigen Kempische Jezuïet ontdekken. De bijzonderste gelofte van het Gezelschap Jezus, de gehoorzaamheid, beleefde hij in de stipste nauwkeurigheid, met aanstonds bereid te zijn het ambt te aanvaarden dat zijn oversten hem opdroegen, ad omne opus bonum paratus. Hij was tevens een man van de wetenschap, van de daad, een slachtoffer van de naastenliefde, een mensch van de eeuwigheid, een heilige. Men spreekt dikwijls van een gouden hart. Welnu in den boezem van deze Kempischen Pater voelen wij er een kloppen

gloeïend van liefde voor God en den naaste, zijn eenig ideaal. Hij stortte er de warmte van uit, in allen eenvoud en oprechtheid, op allen waarmede hij in betrekking kwam. Zijn handelingen waren logisch en consequent, volgens het levensdoel dat hij betrachtte. 't Is een voorbeeld voor de jeugd. 't Is ook een eer voor het St.Jozefcollege, voor de Kempen, en niet min voor het dorp Poppel, dat fier mag gaan over zijn weldoenden eerbiedwaardigen medeburger, gelijk de naburige gemeente Weelde over den heiligen Nicolaas Poppelius. In ons verhaal verzinnen wij niets, overdrijven wij niet; wij laten enkel de feiten, naar oorspronkelijke gegevens, spreken. Deze bronnen bestaan vooral uit de briefwisseling van den Z.E.Pater met zijn moeder en oom, met zijn pastoor, overgeschreven in den "Geheimen boek", HS. in folio, ter pastorie van Poppel berustend, en uit de correspondentie en documentatie der Z.E.P.Jezuïeten te Brussel. Wij bieden aan den Z.E.H.Pastoor Boogaarts en aan den Z.E.P.Schoeters S.J. de uitdrukking onzer hartelijkste dankbetuiging voor hun kostelijke mededeelingen.

2. Poppel

Wanneer wij de landkaart van de provincie Antwerpen aanschouwen, zien wij bij haar grenscheiding met Holland, drie groote punten naar het Noorden opschieten. Hierin liggen, gelijk topjes van een kroon, drie weelderige dorpen: Esschen, Meerle, Poppel. Dit laatste werd de bakermat van den hoogst verdienstelijken Jezuïet dien wij huldigen. Deel uitmakend van het kanton Arendonk en het arrondissement Turnhout, telt de landbouwgemeente Poppel, besproeid door de Aa, met de gehuchten Aarle, Hulsel, Maarle en Overbroek, een uitgestrektheid van 2149 hektaren, en is bewoond door 1750 inwoners. Wij stappen er

wegen: den weg of "het paaik" zooals men te Poppel zegde, naar den molen, het veld en de kerk. Helaas, de beproeving stoorde weldra hun geluk. Terwijl moeder over haar twee spruitjes waakte, stierf vader, den 12 november 1833. 't Was een harde slag in dien vereenigden haard, maar moeder was diepgeloovig. De kristelijke weduwe betrouwde op den hemel en wist dat God de zijnen nooit verlaat. In de Kempen, hoe stoer de boer er uiterlijk ook uitziet, huist in hem een gevoelig hart. De familiegeest heerscht er sterk onder de menschen. Komt er een ongeval, de eene helpt liefdadig den andere uit den nood. Een treffend voorbeeld hebben we hier voor de hand. De broeder van de beproefde weduwe, Jan Baptist Van Vessem, verstandig en godsdienstig jonkman, oud 34 jaar, had medelijden met zijn zuster. Hij bood zijn diensten aan en kwam bij haar inwonen. Baptist zag de twee kinderkens voor zijn zoontjes aan, en bestuurde verder de stede als ware het de zijne. De aanzienlijke landbouwuitbating kon nu voortgaan gelijk eertijds. Te midden van dit voorbeeldig gezin vorderde de kleine Cornelis Joannes in jaren en in wijsheid. Werkzaamheid en religiositeit waren met hem vergroeid. Hij zag niets anders. Pastoor De Winter en kapelaan Cools bezochten dikwijls de boerenwoning als vrienden van den huize. Zij kregen erg zin in Nelliske, vlug van geest, en aanleg toonend voor vele deugden. In de dorpsschool primeerde de kleine boven zijn kameraadjes. Korts voor zijn eerste communie mocht hij de H.Mis dienen. Hij knielde met diepen eerbied neder aan het altaar en bad God om ook pastoor te mogen worden. Zijn klaarziende herder werd het gewaar. Wanneer Nelliske voor de eerste maal het Engelenbrood had ontvangen en den leeftijd van twaalf jaren ging bereiken, dacht pastoor De Winter er aan, zijn beschermeling naar het college van P.De Nef te Turnhout te zenden. Hij zelf was in deze Kempische stad geboren, had er de lessen van het Instituut gevolgd en wist welke verzorgde opvoeding men daar genoot. Het duurde niet lang of de goede herder ging naar moeder, sprak over de hoedanigheden van haar zoontje en vroeg om den verstandigen knaap naar 't college te sturen. Hoe ingenomen zij ook was met de loftuigingen van den priester, het viel haar hard van den lieveling te scheiden. Zij aarzelde eenigszins haar toestemming te geven, daar vader

nu dood zijnde, de jongeling best op de stede kon gebruikt worden. De pastoor liet niet af, hield voor dat Nelliske, zulk wel aangelegd kereltje, beter op een hemelsch veld dan op een aardsch veld kon werken, en wist eindelijk de moeder te overreden. In haar christelijk gemoed bracht de weduwe een nieuw sacrifice en zeide ja. Nelliske ging Latijn studeeren te Turnhout.

4. St.Jozefcollege

Het was het laatste jaar van het beroemd Instituut P.De Nef te Turnhout, waar geestelijken het onderwijs gaven onder het bestuur van den meester. De verdienstelijke man, groot vaderlander en groot christen, oud-lid van het Nationaal Congres, volksvertegenwoordiger, arrondissementscommissaris, had onder het Hollandsch regiem zijn gesticht tot hoogen bloei opgevoerd en na de Belgische Onafhankelijkheid in dien staat behouden. Zoodra de Paters Jezuïeten wederom het land waren binnengekomen in 1832, had hij het hun willen overlaten. Het gelukte niet. P.De Nef stierf gelaten in den wil des Heeren in den nacht van 12-13 November 1844 in zijn huis van de Herentalsstraat, op den hoek van de Deken Adamstraat Zuid. Zijn enige dochter Maria zette de onderhandelingen voort. Na veel moeilijkheden bereikte zij het doel dat haar vader zich had gesteld. De Jezuïeten kwamen naar Turnhout, namen het Instituut over en openden hun eerste leergangen den 7 October 1845. Pater Pieter Jozef de Vos werd de eerste rector. Twintig jaar zal hij met onversaagden moed aan het hoofd staan en er den 7 Maart 1874 sterven. De eerwaarde Paters Janssens, Pettens, Dyckmans, waren zijn eerste medebroeders professoren. Het St.-Jozefcollege nam de gebouwen van het verlaten Sepulcrien klooster der Herentalsstraat in 1849 over. Men bouwde er nieuwe vertrekken. De Paters bekroonden de verbeteringen met het oprichten van een groote kerk in 1860 toegewijd aan hun heiligen patroon en ingezegend door Mgr.W.Steins S.J., apostolisch vicaris van Calcutta. Daar kwamen de laatste leerlingen van het gesticht P.De Nef en veel anderen hun studiën voortzetten of beginnen; ze waren ten getalle van 116.

(Wordt vervolgd). Bron: J.E.Jansen. Een Heilig Kempenaar: Pater Cornelis Jan van den Akkerveken. In: Taxandria, 1947, blz.1-44

De witheer Jan Clerckx was pastoor te Ravels van 1598 tot 1605

door J. Eernalsteen

Jan Clerckx, te Hasselt geboren in 1576, trad in de Praemonstratenser Abdij van Tongerlo, waar hij nauwelijks 20 jaren oud geprofest werd in 1596. Op 2 augustus 1598 werd hij naar Ravels gezonden als dienstdoende pastoor, waar de Abdij het Patronaat der kerk bezat. Bij deze gelegenheid kreeg hij 4 gouden ducaten van zijn vader. Nauwelijks acht dagen in deze gemeente, werd hij overvallen door een "grootte cranckheyt", zodat hij verplicht was gedurende vier à vijf weken bedlegerig te blijven.

Buiten zijn geestelijke klederen, vier of vijf hemden en drie slaaplakens bezat Heer Jan niets. Hij kon de rest bergen "inden appel van synder oogen", zo beweerde hij. Toen hij uit zijn ziekte bekomen was, reisde hij met Geert Swaenen, de schout van Ravels op St. Andriesdag (30 november) naar zijn vader om hem hulp en bijstand te vragen in zijn schamel bestaan. Vader Clerckx stak hem in de kleren. Buiten 2 ducaten in geld, schonk hij hem twee zwarte mantels, wereldlijke klederen, een fluwelen "schoeft". Als huisraad kreeg hij mede: 4 paar slaaplakens, 3 paar fluwijnen, een half dossijn tennen tellioren, 2 zoutvaten, een tennen pispot, ses tennen schotels, 4 kommekens, 12 tennen lepels, twee ketels, een metalen komfoor en dito pan, 12 servietten, 2 tafellakens, een sargie met een nieuw oorkussen en een zitkussen en nog 2 metalen kandelaars. Dit alles op uitdrukkelijke voorwaarde dat Heer Jan dat aan zijn broeder Michiel goed zou doen, verplichting waarvan zijn vader in levensgevaar hem nog eens herinnerde op 14 mei 1607. Kort daarop is vader Clerckx overleden.

Deze uitzet zal hem weldra te stade komen, want nadat de Ravelse pastoor Adrianus Crispijns afstand had gedaan van de pastorie van Ravels, wordt Heer Jan Clerckx officieel op 17 januari 1601 tot pastoor van Ravels aangesteld. Na vier jaar gaf hij zijn ontslag en werd als pastoor in 1605 opgevolgd door de Tongerloze witheer Adrianus Suijs, afkomstig uit Hilvarenbeek. Clerckx werd nu pastoor te Ranst, maar daar zat het niet pluis. Reeds in 1602

had de Vierschaar van Wommelgem een zekere Michiel de Wintere vervolgd en veroordeeld, omdat hij de pastoor van Ranst had overgeschreven bij de Rentmeester Pierlinck te Bergen-op-Zoom, opdat hij de pastoor voor 80 gulden in de contributie zou aanslagen. Hij kon dat betalen aangezien hij twee hoeven had gekocht. Zulks was "smaeckende verraderije bij hem tegen de geestelijkheid aende wederpartije gecommiteert".

Weldra kreeg Heer Clerckx het te Ranst aan de stok met de kapelaan Willem Brosus, die beweerde dat de pastoor zijn geld had afgenomen om "sonne noch maene" meer te zien. Na twee jaren werd Heer Jan Clerckx als pastoor van Ranst afgezet. De redenen daarvoor zijn ons niet bekend. In november 1607 doet hij als kapelaan dienst bij de pastoor van Brecht, aan wie hij verplicht is wekelijks zijn biecht te spreken. De wrok van de Ranstse kapelaan volgde hem op de hielen. Deze had met zeven soldaten van het garnizoen van Bergen-op-Zoom afgesproken en aan elk een nieuwe hoed en 6 Karolusgulden beloofd, indien zij de gewezen pastoor van Ranst, nu wonende te Brecht bij Marie Van Hertten, zouden om hals brengen. Aan een uit de bende had hij 100 Daalders toegezegd, zo hij hem ter dood bracht. De kapelaan in gezelschap van "eenen grooten droncken boer" had hun de hoed en het rappier van Heer Jan Clerckx getoond. Voor kapelaan Brosus schenen de soldaten maar weinig respect aan de dag te leggen, aangezien deze de kist van hun vrienden "opgeslagen ende berooft ende ter pijnbancken hadde gewezen". En op de 31 januari 1608 kwamen de geuzen van Bergen-op-Zoom te Brecht aan op zoek naar Heer Jan. Zij vielen binnen bij Marie Van Hertten en vroegen haar waar de "verloopen pape woonde, die tot Ranst onverre is gejaecht". Gelukkiglijk was Heer Clerckx niet thuis. Op zijn verzoek legden de waardinne en haar dochter getuigenis af voor Schepenen van Brecht over deze overval op 23 februari 1608.

Weldra vertrekt Heer Clerckx naar Wuustwezel, waar hij op 31 augustus 1609 voor de Schepenen verschijnt, om een getuigenis geboekt te hebben.

Tot in 1612 is hij hier “deservitor”, om dan naar veiliger oorden te vertrekken, ver van het geuzengarnizoen van Bergen-op-Zoom. Op 19 mei 1612 wordt hij pastoor van Groot-Orp en verbleef hier tot op het einde van 1639, toen hij na 27 jaren dienst zijn ontslag nam. Heer Jan Clerckx, na verschillende jaren senior van Tongerlo geweest te zijn, overleed te Mechelen op 3 april 1653, in de ouderdom van 79 jaar.

In het Liber memorialis der Abdij wordt herinnerd aan voorgaande feiten, wanneer over hem geschreven wordt: heretici sollicitaverunt ut ad suas partes transiret, qui licet variis calumniis agitatus, mansit in fide constantissimus. Voor de geuzen van Bergen-op-Zoom was de Witheer Jan Clerckx “den swerten schelm”. Voor de Witheren van Tongerlo was deze zwarte schelm een “homo magnanimus et poëta natus”. *Dit artikel verscheen eerder in Oudheid en Kunst, 1956, blz.39-45.*

Bijlage 1: De schepenen van Brecht leveren aan Heer Jan Clerckx een getuigschrift af over de aanslag van soldaten van het Garnizoen van Bergen op Zoom.

Voor Heer Jan Clercx

Wij Cornelis Jan Henselmans ende Henrick van Riele Henricxzone, Schepenen binnen der heerlicheyt van Brecht, doen te weten certificerende voorde gerechte waerheyt, dat op heden datum van desen ten versuecke van Heer Jan Clerckx voor ons gecomen ende gecompareert is in propren persooone Marie Van Hertten weerdinne alhier, oudt omtrent negenenveertich jaeren, ende verclaerde opden eede hierom gedaen dat opten lesten Januarij xvj ende acht lestleden tot haeren huysen zijn gecomen zeven soldaten garnisoen houdende binnen de stadt van Bergen opden Zoom. Welcke soldaten in huys comende tegens haer deponente vraechde oft alhier binnen Brecht eenen verlopen pape woonde, die tot Ranst onverre is gejaecht. Daerop zij deponente antwoorde: jae, die woont hier in mynen huysen maer en is jegenwoordich nyet in huys. Alswanneer de voors. soldaten antwoorden en seyden, dat haer van Willeken Broosus nu cappellaen tot Ranst gelooft was elck eenen nieuwen hoet van zes carolus gulden, dat wij den swerten schelm

(denoterende den pape) van Ranst, die binnen een halff cortier urs daer soude comen overwech aenryden met een cleijn peerdeken, soudens omhals brengen. Daerop een onder andere vande zeven soldaten seyde: Jae, hij heeft my (denoterende den Cappellaen van Ranst) alleen geroepen, seggende: wilde my een vrientschap doen, ick zal u hondert daelders geven, brengt den voors. pape van Ranst ter doot. Onder al oyck eenen antwoorden: waerom zegt ghylieden zulcx, daer mocht noch crackeel vuytcomen, het zijn ons lanslieden. Daerop den anderen wederom antwoorde: Waerom en soude ick dat neyt seggen, Willem Broosus cappellaen van Ranst heeft myn vrienden kiste opgeslagen ende berooft ende ter pynbancken hadde gewesen geweest. Redenen van welwetentheyte, verclaert de deponente dat de voors. soldaten alsdoen noch seyden dat den voors. Cappellaen haer thoonden den hoet ende rappier vanden voors. Heer Jan Clercx ende dat bijden voors. Cappellaen alsdoen was eenen grooten droncken boer. Compareerde oyck mede voor ons Leonora Philipsdochter vande voors. Marie Van Hertten, oudt omtrent vijffentwintich jaeren, die welcke oyck verclaerde ende dat de soldaten seyden, dat den Cappellaen den Heere die hij hadde gedient, zijn gelt hadde genomen, dat in menige jaeren sonne noch maene en hadde gesien. Ende want goddelyck ende deuchdelyck is der waerheyt getuygenisse te geven, besundere des versocht sijnde, soo hebben wij Schepenen voorgenoomt dese by een van onsen gesworen clercq laeten teecken, ende met zijn gewoonlyck chaschet laeten chaschetteren, desen xxij february duysent sessenhondert ende acht.

Bijlage 2: De schepenen van Wuustwezel geven aan Heer Jan Clerck een getuigschrift af over zijn wedervaren

Wy Peeter Leys, Cornelis Jan Wouters ende Cornelis Goosens van Beke, schepenen binnen den dorpe van Wuustwezel, doen condit dat voer ons gecomen ende gecompareert is Heer Jan Clercx ende heeft van ons versocht schriftelyck te willen stellen tgene dat zijnen vader zaliger (soe hy seyde) den xiiijen Meije anno 1607, synde in grooter cranckheyt hem onderlinge heeft belast, aengesien den Almogenden ons belast te geven en te laeten

eenen yegelycken dat hem competeert, waer aff den tenuer is luydende aldus: Ende syde tot hem, siet eens zone Jan, ick sien dat mynen tyt begint te naken ende dat ick haestelyck vuyt deser werelt sal geroepen worden, soe hebbe ick u tot desen eynde ontboden om dat ick u soude vermanen dat ghy uwen broeder Michiel wat wilt assisteren in soe verre hy uwer van doen heeft oft tot eenigen tyden van doen soude mogen hebben. Ghy weet wel wat ick u gedaen hebbe als ghy tot Ravels Pastoir waert ende de middelen nyet en hadt om huys te houden, soe in meubelen, cleederen als gelt. Siet dit soude ick wel begeeren dat ghy dat vermeerden inde handen van uwen broeder Michielen dan soe lange als ghy leven sult en suldy daer inne nyet gehouden wezen gy en wilt oft ten sy dat de consientie u urgeren. Waerop Heer Jan synen vader antwoorde (soe hy seyde) oft quame dat ick verjaeght werde ende tselfste vercocht hebbende moste verteeren, wat raet alsdan. Hij heeft hier op geantwoort synen sone alsdan moet hy de pacientie nemen ende te vreden wezen. Ende dat alsdan kennelyck soude wezen wat Heer Jan van synen vader ontfangen heeft, soe heeft hy voer ons bekend ende beleden, bekende ende belyde mits desen tgene hier nae volcht. Inden iersten soe heeft den voors. Heer Jan bekend ende beleden dat synen vader zaligher hem heeft gesonden deur sijnen broeder als boven dier ducaten als hy anno 1590, den ijen Augusti is gesonden geweest nae Ravels, waer hy acht dagen daer nae in een groote cranckheyt is ghevallen, ende vijff oft sesse weken lanck te bedde gelegen heeft, nyet hebbende soe veel gelts oft huysraets behalven syn geestelycke cleederen ende vier oft vyff hemdens ende drye slapelakens als hy inden appel van synder oogen soude cunnen bergen. Ende Ste

Andriesdach des selffs jaers synde een weynich hercomen, is hy, soe hy seyde, tot synen vader gereden met den Schouteth van Ravels ende denselven gesupplieert daer gecomen synde, dat hy hem wilden een weynich assisteren. Wanneer hem syn vader wederomme heeft gegeven twee ducaten met een swerten mantel van vier ellen ende een halff, d'elle van iiij Kg. ende daer en boven noch eens gecleet in weerlycke cleederen, die hem quamen te staen op xx Kg., noch eenen swerten mantel van seven ellen laken min een vierendeel, d'elle iiij Kg., ende twee ellen borat, d'elle xxvij st., met eenen fluweelen schoeft, daer nae noch gedaen iiij paer slapelakens, drye paer fluynen, ender halff dosyn tennen tellioren, twee soutvaten, eenen tennen pispot, ses tennen schotelen, vier commekens, twelff tennen lepelen, twee ketelen, een methalen conphoir, een metalen panne, een lavoir, tweelff taeffelservetten, twee taeffelakens, een sargie met een nieuwe oorcussen, noch een sittecussen, ij metalen candelaers ende oft de voors. meubelen gealieneert versleten oft in substantien daer nyet en waren, dat de selve alsdan in gelde moeten geconverteert ende goet gedaen worden aenden voors. Michiel synen broeder. Die reste dyer voorts is belyt ende bekend den voors. comparant dat hy die op weerlycke curen heeft vercregen, die welcke hy laet den genen die daer recht toe pretenderen naer syn doot, waer aff den voors. comparant heeft versocht ten registre gestelt te worden. Actum in behoorlycker formen. Actum desen lesten Augusti anno 1609, ter presentien als voiren ende ter ordonnantien vande voors. wethouderen, hebbe ick als secretaris dese onderteeckent.

Jan Beyerssen

De belevenissen in Kongo van de Weeldse missiepater Henri Maes (Slot)

door Henri Maes

In Lodja heb ik jaren geleden eens een verminkte man zien rondkruipen op de missie. Men vertelde mij zijn geschiedenis. In de eerste jaren van de kolonisatie, waren er bij de inlanders nog bepaalde praktijken in zwang, die de Belgen met alle middelen poogden te bestrijden. Zo was er bijvoorbeeld

de gewoonte om, wanneer een grote chef gestorven was, samen met hem ook een paar van zijn slaven of slavinnen levend te begraven, zodat die hem in het hiernamaals zouden kunnen dienen. Toen de grote chef Kandolo Vimbo in de jaren 20 was gestorven, kwam de blanke administratie een en ander over zo'n plan ter ore. In allerijl is men toen naar die plaats getrokken, en op het laatste

nippertje heeft men nog kunnen verhinderen dat er een man in het graf verdween. Het was de slaaf van de chef, waarvan men reeds de benen had gebroken opdat hij niet zou kunnen wegvlugten. Die man heeft dan jarenlang geleefd van de liefdadigheid van de missie, zoals vele sukkelaars die geholpen werden door de paters en de zusters. De zusters bedienden eerst het groot hospitaal en het moederhuis van de staat in Lodja. Nadien, toen ook daar haast alles geplunderd was en er geen medicijnen meer voorhanden waren, verzorgden zij de vele zieken van uit hun klooster, waar de alom bekende zuster Bertillia, het meest populaire mens van Lodja, woonde.

Martelaren van de Simba's

Na de onafhankelijkheid braken voortdurend onlusten uit. Eerst werden na de dood van Lumumba haast al onze voertuigen geplunderd. Dan kwam er de twist tussen de pleinen en de bossen, waarbij vele ontheemden gedwongen waren een nieuw leven op te bouwen. En in 1964 brak de oorlog uit tussen het regelmatige leger en de zogenaamde rebellen of simba's, die aangevoerd werden door Mulele en daarom ook mulelisten werden genoemd. Die beweging ging voornamelijk uit van de Lumumba-troepen van Stanleystad, waaronder onze streek zoveel te lijden kreeg. Ik was juist op verlof gegaan begin juli. Kort nadien vielen de rebellen de streek binnen. Toen ik nog in Lodja verbleef, was pater Raymond een tijd procurator, een taak die hem eigenlijk niet zo lag, al deed hij het dan nog zo goed. Hij had aan Monseigneur gevraagd om te mogen verhuizen naar Katako om daar pastoraal werk te verrichten, en waar hij samen zou zijn met pater Lambert. Nadien kwam hij bij mij wenen: hij meende tegen Gods wil gehandeld te hebben door voor zichzelf die verandering te vragen. Ik wist niet dat pater Raymond zo teer van geweten was, en ik had alle moeite om hem gerust te stellen. Na de dood van Lumumba was hij, toen hij in Omendjadi was, al eens aan een gewisse dood ontsnapt, samen met pater Théophane. Bandieten hadden hen toen in hun eigen voertuig weggebracht om ze te vermoorden. Die twee paters hadden mekaar biecht al gehoord, toen ze nog net op tijd door soldaten konden worden ontzet. Pater Raymond lachte toen nog en hij zei dat Ons Heer hem nog niet waardig had bevonden voor

het martelaarschap. Hij wist echter niet dat zijn tijd spoedig zou aanbreken. Pater Raymond woonde dus in Katako samen met pater Lambert, broeder Maurits en de inlandse broeder Philippe, toen de mulelisten naderden. Een vliegtuig van de protestanten overvloog de missie en liet een brief vallen met de boodschap dat de rebellen in aantocht waren, en met de vraag dat de vier religieuzen zich, samen met de zusters, naar het vliegveldje zouden begeven, om daar opgepikt te worden. Dat deden ze, en een uur later kwam men hen daar ophalen. Maar eens dat ze in Lodja aanbeland waren, betreurden zij het dat ze hun kudde zeggend in de steek hadden gelaten. En bij de eerste gelegenheid trokken zij terug naar Katako, waar ze met de rebellen zouden te doen krijgen. Herhaaldelijk werden zij lastig gevallen en mishandeld, tot enkele weken nadien het regelmatige leger de mulelisten verdreef. Van dan af waren de missionarissen in goede doen, dank zij het leger dat op een drie kilometer zijn hoofdkwartier had. Maar de mensen rond de missie moeten meer geweten hebben. Herhaaldelijk raadden zij de paters aan om voor een tijdje weg te trekken, tot de streek volledig veilig zou zijn. De mensen wisten dat de mulelisten zich in de omtrek verscholen hielden en elk ogenblik konden toeslaan. Maar ze zegden het niet met zoveel woorden. De paters waanden zich in veiligheid onder een bescherming van het nationaal leger. En toen gebeurde het. Op 24 oktober 1964, 's morgens tijdens het ontbijt, vielen de mulelisten plots de missie binnen. Pater Lambert kwam met de pijp in de mond naar buiten om te zien wat er gaande was, en daar werd hij in het gezicht geschoten. Pater Raymond rende naar de zusters van Ieper om ze te beschermen, maar onderweg werd hij met stokken neergeknuppeld. Broeder Maurits en broeder Philippe vluchtten doorheen de broesse en het struikgewas de vallei in, terwijl de kogels om hun oren floten. Zij gingen onmiddellijk het leger op de hoogte brengen. De zusters dankten hun leven aan het feit dat een verpleegster onder hen een mulelist had verzorgd. Dat kon ze redden. Intussen hadden de zusters zich toch maar verschanst onder matrassen, om zich te beschermen tegen de kogels van het oprukkende leger. Ze wisten nog niet wat onze twee paters overkomen was. Spoedig werden de mulelisten gedood of op de vlucht gedreven, en werden de

zusters bevrijd. Toen vernamen deze de hele toedracht van de zaak. Samen met de dode lichamen werden de broeders en de zusters, per kamion naar Tshumbe overgebracht. Tussen 1960 en 1964 vielen er ongeveer 180 missionarissen, als slachtoffer van de rebellie en de onlusten. En voor de tweede keer verloren wij de meeste van onze voertuigen. Het hele gebeuren liep uit op de tweede aftocht van de meesten van onze missionarissen, die bijna een jaar zouden wachten om terug te keren.

Engeland en Schotland

Zou ik intussen mijn tijd zitten verdoen in België? Ik wou iets gaan ondernemen. Eerst kreeg ik toelating om gedurende een viertal weken mijn Engels wat bij te werken in Engeland. Ik ging naar Aylesford in Kent bij de Karmelieten, maar daar maakte ik onvoldoende vorderingen. Na een week telefoneerde ik naar het passionistenklooster in Londen, waar pater Stanislas Mc Cann overste was. Die man was de broer van pater Mathew, die op ons kollege in Lodja, een paar jaren leraar Engels was geweest. Pater Stanislas stelde me voor dadelijk naar Londen te komen: hij zou daar mijn reis naar Schotland regelen. Stanislas onthaalde me hartelijk en hij betaalde zelfs mijn treinbiljet naar Edinburg, waar pater Mathew mij zou opwachten. Bij het ontbijt 's morgens in het klooster van Londen, bereidde een oude broeder me nog "Spek met Eieren" en hij zei: "Pater, in België drinken jullie koffie, maar hier bij ons is het "laudamus the, benedicimus the, adoramus the". In Edinburg stond pater Mathew Mc Cann op me te wachten, en hij begeleidde me naar het klooster met parochie Prestonpans. In het koor schreeuwde men daar het officie tegen mekaar op. 's Namiddags las men er, zoals overal in de kongregatie, als geestelijke lezing Rodriguez. Voorts was het een leerrijke ervaring. Ik kwam er met enkele katholieke families in kontakt. Het was in die dagen daar, dat ik via een lokale krant, de dood van de paters Lambert en Raymond vernam. Ik werd dan door het komitee van de parochie uitgenodigd om over onze Kongo-missie te praten.

Beroepsschool in Duffel

Vermits een spoedige terugkeer naar Kongo niet in het vooruitzicht werd gesteld, bood ik me nadien aan om voor een tijdje plaatsvervangend

onderpastoor of godsdienstleraar te zijn. Na een drietal dagen kreeg ik al een telefoon. In de beroepsschool voor meisjes van de norbertinessen te Duffel, zocht men een godsdienstleraar. Men vroeg me of ik het wou aannemen. Natuurlijk! Maar! Ik had toen nog niet ervaren wat een beroepsschool was, en nog minder wat meisjes waren. Ik zou het weldra tot eigen schade en schande gaan weten. Ik zette me moedig aan het werk, en zoals in Tshumbe, bereidde ik heel keurig mijn lessen voor. Maar het was allemaal verloren moeite. Dat interesseerde die meisjes helemaal niet. Het waren kinderen die geen middelbare studies aankonden. Ze volgden dan maar beroepsschool, omdat ze van thuis uit moesten studeren omwille van de kinderbijslag. Het was dan ook dikwijls kermis, wanneer ik les gaf. In Kongo had ik nooit de minste last gehad om er de tucht in te houden, want de jongens waren er leergierig. Toch bleef ik mijn best doen en me inzetten. Maar één van de eerste dagen al zei een meisje onomwonden haar mening.

- Pater, waarom u zo druk maken! We zijn hier toch niet voor moedertaal of godsdienst, maar om te leren naaien.

Wanneer het echt de spuigaten uitliep, begon ik te vertellen over Kongo. Dan zat iedereen geboeid te luisteren. En op een keer liep het weer uit de hand. Midden in de les stond een meisje op, ging voor de spiegel staan, en ostentatief begon ze haar haar te kammen.

- Naar je plaats ! riep ik. Verachtend keek ze me aan.

- Waar u zich toch mee bezig houdt!

Op dat moment kwam zuster Berlindis, de bestuurster binnen. En ze begon de kinderen er van langs te geven. Ze zou ze zelf eens onder handen nemen.

- Waarover ging de les vandaag, pater?

Ik liet het haar zien, en de meisjes moesten allen die les driemaal overschrijven, onmiddellijk. Het volkje triomfeerde, want de volgende les was er één van wiskunde, een vak waaraan zij een grondige hekel hadden. Dat waren de opvoedende straffen van zuster Berlindis. Nu eerst begreep ik hoe wreed meisjes kunnen zijn, ondanks hun lief voorkomen, en hoe zij een mens het leven zuur kunnen maken. Gewoonlijk reisde ik vanuit St.Katelijne Waver met de bus naar school. Op de eerste dag al

ontmoette ik een lerares snit en naad uit Lier. Zij was ijveraarster van "Kruis en Liefde". Als onze lesuren samenvielen, nam ze me soms mee in haar wagen, en ze voerde me tot aan de voordeur van het klooster. Ik zag al verlangend uit naar het einde van het schooljaar en naar mijn terugkeer naar Kongo. En toen kon ik plots meemaken hoe onvermoed en onvoorspelbaar de reacties van meisjes kunnen zijn. Nadat ze mij een half jaar lang gepest hadden, begonnen gedurende de laatste anderhalve maand, die meisjes hopen kleren mee te brengen, "voor de negertjes, pater!" Het waren zo goed als allemaal nieuwe kleren. Ik zei hun dat ze dat niet moesten doen, het was toch niet nodig om zich zo te ontriefen van die mooie kleren!

- Jawel! Jawel! vonden ze. Dat moeten we wel doen! Als we onze kleerkast niet leegmaken, krijgen we van ons moeder geen nieuwe kleren.

Zo zat de zaak dus in mekaar. Er kwamen hele pakken kleren binnen. Met de auto van Waver moest er driemaal over en weer gereden worden, om alles thuis te krijgen, en toen ik een tijd nadien eindelijk terug in Kongo was, begonnen er een tiental van die meisjes mij brieven te sturen. Ze hadden nu een andere godsdienstleraar, en ze vonden toch maar dat ik een veel betere was geweest ... Geraak daar maar wijs uit!

VIII. Barensweeën van een nieuwe (wan)orde (1965-1980)

Toen ik bij het begin van het nieuwe schooljaar weer in Lodja terecht kwam, deed Mobutu een staatsgreep, om op zijn manier orde op zaken te stellen. In 1967 kwam de eenheidspartij tot stand: iedereen maakte daar deel van uit vanaf de geboorte. De scholen funktioneerden weer ongeveer normaal. Elke dag was er overal, voor het eerste lesuur, een animatiemoment met slogans en strijdliederen van de partij. Iedereen moest, goedschiks of kwaadschiks, daaraan deelnemen. Alle jongeren werden ondergebracht in de eenheidsjeugd, en de werklui in het eenheidssyndicaat. Bij gelijk welke promotie moest men zijn ijver voor de partij laten blijken en bewijzen een echte militant te zijn. Wij leefden in een totalitaire staat en we voelden ons bespied door de nationale veiligheid. Deze had overal haar verklikkers. Op een dag legde ik voor de laatstejaars het systeem uit van de Sovjet-unie met haar eenheidspartij, haar eenheidsjeugd

en haar eenheidssyndicaat, dat enkel de richtlijnen van de partij moest doorgeven, enz. Een leerling reageerde prompt: "Dat is net hetzelfde bij ons. Hier is geen democratie, maar een diktatuur!" Droogjes merkte ik op: "Dat heb jij gezegd, hoor, niet ik", want ook in de klas zaten er betaalde spionnen. Het was precies mijn bedoeling geweest hun, met die les, de ogen te openen.

Nogmaals Emmanuel

Na ons kort samenwonen in Tshumbe, trof ik rond 1965 pater Emmanuel Vandewinkel in Lodja aan waar hij zich inzette voor het kollege en voor vele andere dingen. Hij was bekwaam om eender welk vak te doceren: zo gaf hij naast Engels, ook nog wiskunde, wetenschappen, aardrijkskunde, geschiedenis, Frans, enz. Om de twee jaar mochten wij op staatskosten op verlof gaan. Zo vertrokken er elk jaar, in het begin van juli, honderden leerkrachten. Bij één van die thuisreizen waren Emmanuel en ik overeengekomen om een stop van een zestal dagen in Rome te maken. Sabena had toen voor onze vlucht beroep moeten doen op een gecharterd Schots vliegtuig van de Caledonian Airlines. Om 7 uur 's avonds bolde de machine naar de startlijn om er haar aanloop te nemen. Het was nog donker en het vliegtuig testte zijn motoren. Er sloegen vlammen uit! Akelig om te zien! Alle gesprekken waren stilgevallen. Plots nam het vliegtuig zijn start en Emmanuel zei: "Koen, morgen staan onze namen in de krant!" Maar gelukkig, het vliegtuig hield halt en we moesten uitstappen. Men had besloten de motoren te reviseren. We hoopten met een ander vliegtuig te kunnen starten, maar dat werd niets. Vijf uur lang werkte men aan de motoren. Pas na middernacht konden we weer instappen, dit keer met een klein hart. De reis verliep verder zonder incidenten, maar het ging al te traag en er was geen tussenlanding. De aankomst te Rome was voorzien tegen half twaalf 's middags. Op de hele reis werd ons alleen maar een kopje thee aangeboden. Ik vroeg de steward om uitleg over de eetmalen. Het bleek dat die reis inderhaast geregeld was en dat er geen ontbijt was voorzien. Was er dan ook in Rome niets voorzien? Hij meende van niet ... maar bij de aankomst daar werden alle passagiers van die gierige Caledonian uitgenodigd om te gaan eten. Zonder gids, en alleen gewapend met een stadsplan, zouden

Emmanuel en ik, vanuit ons klooster te Rome, alle monumenten en kerken gaan bezichtigen. Op een gegeven moment zochten we tevergeefs een bepaalde kerk. Ik klampte een voorbijganger aan, en in gebroken Italiaans vermengd met wat Otetela, vroeg ik de weg naar die kerk. In vlot Italiaans gaf de man ons uitleg. Toen zei ik aan Emmanuel in het Nederlands: "Zie je wel dat het die kant op was!", "Natuurlijk", zei die zogezegde Italiaan, die een rasechte Antwerpenaar was, en hij nodigde ons meteen uit op een espresso. Al die oudheden en kerken interesseerden pater Emmanuel maar bijs-ter weinig ... Toen we in het EUR kwamen, het nieuwe Rome van Mussolini, fleurde Emmanuel op, en de laatste dag zei hij me: "Koen, trek er alleen maar op uit naar al je kerken. Nooit van mijn leven zet ik nog een voet in een kerk". De dag daarop zetten we onze Sabena-reis verder via Nice naar Brussel. Maar nog in de vlieghaven Fiumicino, we waren in passionistenhabijt, spreekt ons een airhostess aan in het Frans: "Komen jullie soms uit Lodja?" We keken nogal raar op. "Hoe weet u dat?" Ik ben de dochter van mijnheer De Robeis, hij was aannemer in Lodja, en ik heb daar een tijd geleefd, ik ken goed de passionisten". Dat was nog eens een verrassing, want wij kenden goed De Robeis. En de airhostess bezorgde ons de beste plaatsen in het vliegtuig. In Lodja hadden we dikwijls bezoek van konfraters uit de verschillende missieposten, die zich kwamen bevoorraden op de prokuur of bij de zakenlui. Zo kwam daar vaak: pater Paulus Demeester uit Omendjadi, pater Gustave Leys, broeder Eugeen van Hul en nog anderen, pater Daniël Tack had een paar jaar geleden in Nganga een mooi kerkje gebouwd, de mooiste van het bisdom. Pater Wilfried van Reeth (1917) en pater Raymond Halkett hadden in Omendjadi ook een mooie en ruime kerk opgetrokken, maar volgens de bisschop was dat gebouw 100.000 frank te groot! Wat moet je je daar bij voorstellen? Langzaam kwamen de missieposten er weer bovenop na die tweede plunderingen, en men had weer voertuigen. Sommigen van onze missionarissen waren getraumatiseerd geraakt door wat ze hadden moeten meemaken. Toen de rebellen in 1964 Otutu kwamen plunderen en de missionarissen een tijd gevangen zetten, hadden ze ook nogal wat devotie-voorwerpen en paternosters gestolen. Nadien kwamen ze daarmee bij de pastoor om ze te laten ze-

genen. Toen de paters in Lodja werden opgeleid, liep de wacht Tanga die niet was gevlucht, hen al wenend achterna, hij wou hun lot delen. In die tijd was het kleinseminarie van Otutu uitgegroeid tot misschien wel de beste school van het hele land. Het had zeer goede leerkrachten, zo o.a. de paters Leopold Saenen (1925), Eric Peeters (1922-1995), Maarten Fripont (1935), Joachim Van de Putte, Julien Piette (1909-1997), abbé Raf Smet (1922-1967) en nog anderen. Na een tijd zouden sommigen van hen het bisdom verlaten omwille van onbegrip bij en relatiestoornissen met de inlandse kerkelijke autoriteiten. Dat was het geval onder meer met Eric Peeters en Emmanuel Vandewinkel rond 1975. In 1967 verdrong abbé Raf Smet ongelukkigerwijze ook nog in de rivier de Sankuru. Pater Alfons Smet (1926), zijn broer, kwam nadien zijn plaats innemen en hij werd in Kinshasa en Lubumbashi een briljant professor in de filosofie.

Staatsexamens

In Lodja bestuurden de zusters Penitenten een bloeiend lyceum met een letterkundige afdeling. Dit was, na de onafhankelijkheid, in de plaats gekomen van de vroegere school van de blanke kinderen. Alle meisjes waren intern. Ze kregen een zeer degelijk onderwijs, dat zelfs van een hoger niveau was dan dat van de jongens. Tijdens de laatste twee jaar van hun opleiding, volgden die meisjes de lessen op de letterkundige afdeling van ons kollege. De eerste lichting meisjes was niet erg talrijk, want men had ze zorgvuldig geselecteerd. Bij de eerste eksamens werden de eerste zes plaatsen door de meisjes ingenomen. Dat werd de aanleiding tot een heuse palaver met de jongens: de paters zouden de meisjes voorgetrokken hebben, want deze zullen wel hun vrouwen geweest zijn! De meisjes werden mishandeld. Maar na dat voorval, werden ze van en naar hun internaat steeds ridderlijk begeleid door een lijfwacht van vier sterke jongens. En toen werden de staatsexamens georganiseerd. In alle grote centra was er een staatskommissie en overal werden dezelfde multiple-choice vragen voorgelegd. Voor die eksamens moesten er verhandelingen in het Frans worden gemaakt. Bij de beoordeling achteraf maakte ik telkens deel uit van de jury. Wanneer in die verhandelingen de ijver voor de partij tot uiting kwam, was dat een pluspunt. In die schrijfsels kon men

allerlei fraais lezen, zoals: "Voor de staatsgreep van Mobutu, stond het land aan de rand van de afgrond, maar daarna heeft het een stap voorwaarts gezet". Om de fouten van zijn voorgangers te onderlijnen had "de baas" het bij zijn meetings vaak over de "tien plagen" die toen het land teisterden en die hij had bezworen. In één van die verhandelingen heette het zo: "Sinds Mobutu de tien plagen bij ons heeft binnengehaald, is er in ons land heel wat veranderd". Veel leerlingen die nooit een echte verhandeling hadden gemaakt, leerden er een tiental van buiten, uit het materiaal dat ik met hen als verbeteringsoefening had behandeld. Die stukken cirkuleerden overal. Voor de opgegeven onderwerpen zou daar allicht wel iets bruikbaars bij zijn. Er werd van alles geprobeerd, zoals het doorgeven van briefjes, om te bedriegen. Soldaten moesten voor de orde instaan en pogen om bedriegerij te beletten, maar zij waren zelf de ijverigsten om boodschappen, waarvan zij soms niets begrepen, door te geven, mits ze er voor werden betaald. De voorzitter van zo'n examenkommissie was steeds een vreemde. Zo hoopte men tot een objectief oordeel te komen. Die vreemden kenden echter geen Otetela, maar rijke zakenmannen slaagden er meestal in om afgevaardigden om te kopen. Zo zag ik meer dan eens hun zonen, die bij mij in de les niet konden volgen, op het staatsexamen veel punten halen. Bij één van die eksamens zat er een man hoog in een palmboom die, geïnformeerd door leraars, in het Otetela luid het antwoord op de vragen omriep: vraag 6, antwoord 3, enz. Al de leerlingen schreven zeer ijverig alles op. De voorzitter werd achterdochtig en wou weten wat dat te betekenen had. De leraars zegden hem: "Och, die man is gek. Hij weet niet wat hij zegt. Let u maar niet op hem". Toch waren er nog veel mislukkingen. Van sommige scholen, die een goede en gevestigde reputatie hadden, zoals ons seminarie van Otutu slaagde bijna iedereen, en zonder bedriegerij. Eén van onze finalisten, Benoît Okolo, behaalde ooit het onovertroffen maksimum tot nog toe van 94%. Momenteel is hij een befaamd professor. In latere jaren kende Mobutu aan verdienstelijke personen de tekens van een of andere nationale orde toe. Daarvoor moest eerst wel vet betaald worden. Men wou op een bepaald moment aan Benoît Okolo de zeer begeerde "Orde van de Luipaard" bezorgen, om-

wille van zijn uitzonderlijke prestatie van destijds. Men legde hem wel goed uit hoe diep hij daarvoor in zijn beurs zou moeten tasten. Okolo vond dat men die Orde dan maar moest houden. Tenslotte kon men niet meer achteruit, en men overhandigde hem de onderscheiding gratis. De kanselier van al die Nationale Orden was de vroegere oppergeneraal van het leger, generaal Lundula uit Katako. Voor hij de eretekens opspelde, hield hij altijd een toespraak van drie uur, waarbij heel zijn vroegere katechismus te pas kwam. Een pastoor zou het hem niet nadoen. In 1985 zouden er in Kinshasa eretekens worden toegekend aan een paar honderd titularissen. Het waren allen inlanders, behalve ik die ook was uitverkoren. Een inlandse inspekteur onder onze kennissen had dat voor mij geflikt: ik zou enkele medailles krijgen voor mijn jaren dienst in het onderwijs. Driemaal beklom ik, in habijt, het podium voor brons, zilver en goud, en telkens vloog er een daverend applaus op uit de zaal.

Authenticiteit

Mobutu lanceerde ook de campagne voor de authenticiteit, wat onder meer de afschaffing van het kostuum met das en van de kristelijke namen meebracht. Iedereen moest zich daarnaar schikken. In Bukavu had Jef Van Hees, witte pater en dorpsgenoot van mij, toch een kind gedoopt met een kristelijke naam, op uitdrukkelijk verzoek van de vader die kolonel was. Binnen de 24 uur zette de verantwoordelijke van de partij de missionaris het land uit, die pas vier jaar later kon terugkeren. Werd er bij officiële gelegenheden een glas gedronken, dan moest men daarvan eerst wat op de grond gieten voor de geest van de voorouders. Als vreemdeling weigerde ik dat. Ondanks aandringen van de gewestbeheerder, weigerde ook abbé Yungu zulks kordaat. "Bij de Atetela bestaat die gewoonte niet, en dus doe ik dat niet", zei hij. In 1967 had de laatste bisschoppenkonferentie plaats, waar de buitenlandse bisschoppen nog in de meerderheid waren. Ook Mgr. Hagendorens was daar aanwezig. Sinds 1966 maakte ik, als religieuze overste, deel uit van ASUMA, dit is de Association des Supérieurs Majeurs. De ASUMA stuurde steeds een waarnemer naar die vergadering van de bisschoppenkonferentie. Gewoonlijk was dat een jezuïet, een scheutist of iemand van een andere

grote kongregatie. Dit keer was mij gevraagd om de ASUMA te vertegenwoordigen. Het was een interessante ervaring om die bisschoppen daar bezig te zien. Er waren flinke mannen bij die indruk maakten: de jezuïet Mgr. Bouckaert die instond voor de seminaries, de oblaat Mgr. Toussaint voor ontwikkeling, de jozefiet Mgr. Van Rengen voor het onderwijs, en Mgr. Van Cauwelaert die niet kon zwijgen en bij alles zijn zeg had. Mgr. Hagendorens liet zich niet opmerken, tot op het moment dat zijn gevoelige plek werd geraakt: de finances. Voor een bepaald project werd van alle bisdommen een bijdrage gevraagd. Toen geraakte onze Mgr. in vuur: "En wat gebeurt er dan voor de 'diocèses sinistrés, de rampgebieden'?" Tweemaal werd mijn bisdom geplunderd, en het verloor al zijn voertuigen en zijn uitrusting. Toen is er geen enkele bisschop opgestaan om mij ook maar één voertuig te bezorgen. En nu zou ik moeten bijspringen? Hij wond zich zodanig op dat aartsbisschop Mgr. Mels hem moest kalmeren: "Ja, ja! We zullen de gesinistreeerde bisdommen van die bijdrage ontslaan".

De nieuwe bisschop

Het jaar daarop werd het ontslag van Mgr. Hagendorens aanvaard. Mgr. Albert Yungu volgde hem op. Tot op dat ogenblik was er geen enkele diocesane priester die zo hard gewerkt had als Yungu. Maar zijn kollega's moeten hem anders gekend hebben. Zij waren het niet eens met die keuze, ook al omdat hij van de bossen kwam. Blijkbaar hadden wij blanken ons in hem vergist, en dat heeft men ons lange tijd verweten. Toch werd hij vier jaar later door zijn kollega's-bisschoppen tot president van hun konferentie gekozen, en een jaar nadien tot vice-president van de Pan-Afrikaanse bisschoppenkonferentie. Dat was eigenlijk teveel van het goede. Hij was niet veel meer te zien in zijn bisdom en we zagen daar ook niet veel meer gebeuren. Hij gaf in onze ogen, misschien ten onrechte, de indruk gearriveerd te zijn. Er bestond in zijn bisdom geen "pastorale d'ensemble" en de direktieven van boven waren zeer schaars. Elke pastoor zocht dan maar zijn eigen weg. Dat deed ik ook, want een tijd nadien kreeg ik naast mijn voltijdse leraarsbetrekking en mijn taak als religieuze overste ook nog de opdracht om pastoor te zijn van Lodja, de voornaamste parochie van

het bisdom. Met het heengaan van Mgr. Hagendorens, kon ik voortaan vrij mijn gang gaan in het uitgeven, op eigen kosten, van publikaties voor katechese en liturgie in het Otetela. Alle teksten van het Oude Testament voorkomend in de liturgische boeken, het Romeins missaal en de liturgie van de sacramenten werden vertaald. Ook de zondagscelebraties zonder priester voor de katechisten, werden eveneens uitgegeven. Jacqueline Many, één van mijn oud-leerlingen op het lyceum, die een graduaat Frans-geschiedenis had behaald, en die ook goed Otetela kende, was me daarbij een zeer gewaardeerde hulp. Zo kon ik voor heel het bisdom vruchtbaar werk leveren. Ik vroeg voor dat alles nooit een "imprimatur". Ik ging uit van een veronderstelde toelating, aangezien de bisschop die teksten zelf gebruikte. En er waren trouwens geen andere. De missiescholen waren intussen onteigend en genationaliseerd. De verantwoordelijkheid van de religieuzen werd overgenomen door leken. Dat waren meestal creatures van de partij die de inboedel van de scholen als hun privé-eigendom beheerden en sommige scholen al vlug zonder meubilair lieten. Toen men in het meisjeslyceum van Lodja een vreemde direktrice wilde benoemen ben ik tussengekomen bij de nationale autoriteiten. Men bekwam dat Jacqueline Many werd aangesteld, wat voor de zusters een gelukkige keuze was. Dank zij haar kon de school functioneren als voorheen. Op die twee jaar tijd verdween er geen enkele bank of tabouret, en er was tucht zoals vroeger.

Beeldenstorm

Mobutu had, in naam van de authenticiteit, bevolen om alle kruis- en andere beelden te verwijderen. In Lusambo werden zelfs de kruisen van de grafzerken verbrijzeld. In onze parochie Nganga werd het kruis op de kerktoren afgezaagd. Ik werd op een bepaald moment gedagvaard door de gewestbeheerder die me beval het H. Hartbeeld op het kerkplein van Lodja te doen verwijderen. "Wat?" zei ik kwaad, "Ik zou datgene moeten wegdoen waarover ik mijn heel priesterleven heb gepreekt? Geen haar op mijn hoofd denkt eraan! U mag me in de gevangenis stoppen, maar dat doe ik niet". Hij zag wel dat die vlieger niet opging, en hij bedacht een andere oplossing. Een detachement soldaten met een sergeant moesten die klus dan maar

Het Gouden Priesterjubiläum van Pater Henri Maes werd op 6 april 1997 gevierd in de St.-Janskerk te Weelde in het bijzijn van de Kongolese Aartsbisschop Laurent Monsengwo en de ganze familie

opknappen. De sergeant rukte met zijn manschap uit, en men ging pal in het gelid staan. De sergeant groette het beeld: "Heer Jezus, gij weet dat ik dit niet uit vrije wil ga doen, maar in bevolen dienst. Ik vraag u dus het mij te vergeven. Wil zo goed zijn mijn familie niet met ongelukken te treffen". Het was een zwaar beeld in cement. Daarom gingen ze voorzichtig te werk, maar het beeld viel toch in drie stukken uit mekaar, en ze droegen die eerbiedig naar onze schrijnwerkerij. Later werd het beeld van O.L.Vrouw van Fatima eveneens verwijderd. Drie jaar nadien, toen de vurigheid voor de partij wat was geluwd, toog Mgr. Yungu naar Mobutu: "Telkens als ik kijk naar het voetstuk van dat beeld, waarvoor ik tot priester en tot bisschop werd gewijd, krijg ik hartzeer. Laat ons dat beeld terugplaatsen". Mobutu gaf orders aan de provinciegouverneur en die gaf ze door aan de gewestbeheerder die mij bij zich riep. "U weet pater dat ik katholiek ben, 'cent pour cent'. Mijn kinderen gaan naar katholieke scholen. U krijgt de toelating om het H.Hartbeeld terug te plaatsen. Maar doe het wel in alle bescheidenheid, zonder tamtam". Dadelijk gingen we de mensen van de hele missiepost en van de omstreken oproepen om de volgende zondag allen aanwezig te zijn op de inhuldiging van het beeld. Ook de bisschop werd uitgenodigd. Op de bewuste dag waren duizenden mensen opgekomen om te zingen en te bidden. De bisschop installeerde het herstelde beeld onder luid applaus van al die mensen en hij hield een bewogen toespraak. Op dat ogenblik kwam de gewestbeheerder even voorbij om de zaak te inspecteren, maar hij maakte zich vlug uit de voeten.

De nationale veiligheid

De nationale veiligheid deed gewetensvol haar werk. De chef, afkomstig van elders, was zo wat een vriend van mij, en hij kwam nogal eens over een en ander keuvelen. Op een maandag laat hij mij een konvokatiebriefje bezorgen waarin ik gevraagd word om tegen tien uur op zijn kantoor te verschijnen: "le motif sera communiqué sur place!" Wat kon dat wel betekenen? Ik ga er naar toe, ga binnen en reik hem de hand, maar hij weigert die.

- Uw naam?

- Maar enfin, ge kent me toch al lang?

- Uw naam! zei hij boos.

Ik geef mijn naam op en al de rest van mijn

identiteitsgegevens. Hij bood me niet eens aan om te gaan zitten.

- Welk kruisteken leert gij uw katechumenen aan?

- Het kruisteken dat in de hele katholieke kerk gebruikelijk is.

- Maak dat even in het Otetela! Ik doe dat.

- Niets van, zegt hij, gij doet dat anders.

- Hoe zo? vraag ik.

- In den naam van Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu Kwazabanga.

- Wat?, roep ik uit, En ik zou dat onderwijzen?

- Gijzelf!

- Wie heeft u dat verteld? Ik wil met die man gekonfronteerd worden!

- Uw eigen katechist. Hij zit in het lokaal hier naast.

Ik interpelleer de katechist.

- Neen, pater, dat komt niet van u.

En dan legt hij het geval uit.

- Vorige week dinsdag na de mis, begon ik met de katechumenen het morgengebed met het kruisteken. Ze vielen me in de rede: Neen katechist, de schoolbestuurder heeft gezegd dat het voortaan anders moet. En zij leerden mij dat nieuwe kruisteken dat van nu af in voege zou komen.

De schoolbestuurder had inderdaad gezegd dat het gedaan was met de godsdienst van de paters. Hij had ook al de katechismussen bijeengebracht en ze op de speelplaats verbrand. Dan had hij aan zijn onderwijzers het nieuwe kruisteken voorgehouden, niet vermoedend dat dit was bedacht door de vijanden van de grote baas, om zo met hem de spot te kunnen drijven. Na dat verhaal presenteerde de chef van de veiligheid me toch een stoel. Hij heeft dan die schoolbestuurder en mijn katechist duchtig doen afranselen en hen voor drie weken laten opsluiten in het cachot. Toen die tijd om was, zag ik op een morgen die katechist weer voor de katechumenen staan.

- Hola, vriend, zei ik, gij staat niet sterk in uw geloof! Trap het af!

En hij jammerde.

- Maar pater, ik ben heel mijn leven katechist geweest en mijn vader ook! Doe mij dat niet aan!

- Niets te doen!, en ik stuurde hem de laan uit.

Op een andere maandag kreeg ik alweer een konvokatie vanwege de veiligheid, met "motif sera

communiqué sur place". Het werd hetzelfde scenario als de vorige keer: naam, identiteit, en zo meer. Deze keer mocht ik wel gaan zitten. En dan kwamen de vragen.

- Waarover hebt gij gisteren gepreekt?
- Over het evangelie van het feest van de dag, Kristus Koning.
- Juist! En gij zoudt gezegd hebben dat het hoog tijd wordt dat onze president verdwijnt en de blanken terugkomen.
- Heb ik dat gezegd?
- Gijzelf!
- Wie heeft zoiets aangebracht? Ik wil met die persoon gekonfronteerd worden.
- Onmogelijk! Dat is geheim van de veiligheid!
- Goed! zei ik en ik gaf de chef een sleutel. Stuur hiermee één van uw vertrouwensmannen naar mijn kamer. Hij zal daar op mijn schrijftafel mijn uitgeschreven preek vinden. Laat die tekst dan door een Otetela vertalen, vermits gij die taal niet verstaat, en dan spreken we verder!
- Bedankt! zei hij, de zaak wordt geklasseerd.

Ik wist wel waar de moeilijkheid lag. Ik had namelijk het volgende gepreekt: "Jezus' Rijk is niet van deze wereld. Hij zegt niet, zoals de politiciers doen: Stemt voor mij, dan krijgt ge geld en ge zult dan geen belastingen moeten betalen, enz. Jezus zegt wel: Kiest voor mij, en ge zult het niet gemakkelijk hebben. Veel zult ge u moeten ontzeggen, en ge zult uw kruis moeten dragen. Sommige toehoorders hadden dat verkeerd begrepen, en ze waren gaan klikken.

Enkele konfraters

We beleefden een moeilijke tijd, en niemand voelde zich nog echt veilig. Het werd bovendien een heel probleem om nog voedsel voor onze internaten te vinden. Broeder Michel Bastiaens, die in Okolo jarenlang koeboer was geweest, had daar voor het onderhoud van onze missieposten, een prachtige veestapel van meer dan 1000 stuks bijeengekregen. Broeder Domien Jos Geerts nam later die taak van hem over. Michel werd toen belast met het transport en het verdelen van de voedingswaren, die wij gestuurd kregen van organisaties zoals Oxfam en ook vanuit Amerika: melkpoeder, suiker, geplette tarwe Bulgur, enz. Gedurende jaren ook heeft Michel dat alles vanuit de haven van Bena-Dibele naar de verschillende posten vervoerd. Het

was een zwaar en veeleisend werk dat hij nauwgezet volbracht. Het gebeurde dikwijls dat hij met zijn transport in de modder of in het zand vastgeraakte. Dan moest er met de schop worden gewerkt. Op een keer had Michel een vracht in Lubefu afgeleverd. Een paar zusters passionisten zouden van de terugrit profiteren om mee te reizen naar Lodja. In Okolo kwam de chauffeur met zijn zusters in de modder vast te zitten. Broeder Michel stapte uit en begon met het schoppen. Hij werkte zich in het zweet, kroop onder de kamion, en ondertussen waren er enkele dorpelingen aangekomen om te helpen duwen. Intussen stond zuster Angèle boven op de helling een paternoster te bidden. Voor de werkers bleef het proberen en nog eens proberen. Het leek bijna vergeefse moeite. Eindelijk kreeg men na drie uur wroeten het gevaarte los. En zuster Angèle riep haar blijdschap uit.

- Onze Lieve Vrouwke heeft ons geholpen!

- Ja!, zei Michel kwaadweg, maar ze heeft wel veel tijd nodig gehad!

Broeder Rombout Koopmans was in Lodja niet enkel de man van de mechaniek, hij zette zich ook in voor de ontspanning en de cultuur van de burgerij, voor wie abbé Paul Mambe destijds een "cercle" had gesticht. Zo gaf hij voor de mensen van de administratie en van de "commerce" regelmatig een filmvertoning. Die werd meestal voorafgegaan door een film met nieuws, vooral over de "baas" van de Staat. Nu gebeurde het op een dag dat Rombout zulk een film, die men blijkbaar vergeten had terug te spoelen, achterstevoort afdraaide. Dit kwam de gewestbeheerder ter ore, en die meende dat Rombout op die manier de president bespottelijk had willen maken. Hij liet de broeder onder militaire escorte naar het wachthuis ophalen. Abbé Kainda begon zich onmiddellijk in te spannen om Rombout vrij te krijgen, maar hij slaagde daar pas de volgende dag in. In zo'n sfeer kon Rombout bezwaarlijk nog voortwerken, en hij verhuisde naar onze gemeenschap in Kinshasa. Daar zou hij prachtig werk verrichten, eerst in de missiegarage van Scheut, en later in onze garage en in de beroepsschool. In de jaren daarop heeft hij samen met pater Gilbert Mazijn (1939) die school op de St.Marc-parochie verder uitgebouwd. Rombout kende een paar voornamen lui in Kinshasa

bij wie hij terecht kon voor bescherming. Al vlug ging hij bij hen zijn beklag doen over wat hem in Lodja was overkomen. Een tijd later werd de gewestbeheerder van Lodja overgeplaatst naar een niet zo interessante post waar niemand naartoe wilde. Toen hij later broeder Rombout eens in Kinshasa ontmoette zei hij hem: "Gij zijt sterker dan ik, broeder". In diezelfde periode kwam ook pater Gommar Tibax naar Kinshasa. Het zou kunnen dat hij door zijn invloed op onze normalschool, afgunst wekte. In elk geval, zijn werk werd door de bestuurder maar matig gewaardeerd. Gommar werd pastoor op Sint Kibuka, misschien wel de mooist uitgebouwde parochie van heel Kinshasa.

Pastorale taken

Naast mijn taak in het onderwijs, deed ik in de verschillende cités van Lodja ook nog een en ander. Vier keer per week trok ik per brommer ergens naartoe om er de bijeenkomsten van het Marialegioen te animeren, en om er voor de hele wijk de mis te lezen. Elke zondag na de hoogmis werd de kollekte helemaal verdeeld over een zeventigtal armen. Op de grote feesten, zoals Kerstmis en Pasen, organiseerde de parochie een grote hulpactie voor de armen. Ik deed op iedereen beroep om kommen warm eten bijeen te brengen voor die sukkelaars. Van alle kanten kwam men opdagen met gekookte rijst, maniok, vlees, vis, olie en groenten. Ik had er ook een goede vriend, Somani, een Pakistaanse moslim, die me steeds bedacht met een zak rijst en gezouten vis. "Want", zei hij, "volgens de Koran moeten wij de armen helpen. Maar u kent die beter dan wij, daarom helpen wij ze langs u." Na de hoogmis kwamen de gewone armen eerst aan de beurt, dan gingen we naar het ziekenhuis en naar het melaatsenlazaret. Tenslotte reden we per jeep ook naar de gevangenis, waar we naast warm eten, ook nog wat melkpoeder, rijst en gezouten vis uitdeelden. De bewakers bekeken dat maar met een scheef oog. Er werd me voorgesteld om alles maar aan hen toe te vertrouwen. Zij zouden het dan dag per dag bezorgen. Ik wist maar al te goed op welke manier zij de zaak zouden behartigen. Daarom gingen we persoonlijk bij elke gevangene, voor wie het telkens als het ware een onverwacht feest werd. Zoals ik al vertelde, gingen gedurende de jaren 70-

80, al mijn vrije en soms ook heel wat nachtelijke uren op in het vertalen en uitgeven van boeken in het Otetela. Soms beleefde ik met het resultaat van al dat werk gelukkige voorvallen. Mijn helpster Jacqueline Manya en ik hadden natuurlijk ook het bijbelse verhaal over de kuise Susanna vertaald. Het was blijkbaar een prachtig verhaal in het Otetela. Op een dag dat het verhaal van de profeet Daniël in de liturgie aan de beurt kwam, zat de kerk van Lodja stampvol, aan de epistelkant de leerlingen van het kollege, aan de evangeliekant de meisjes van het lyceum. Ik las zelf het verhaal voor, en iedereen zat geboeid te luisteren. Het was misstil. Op het cruciale moment, dat de ene ouderling Suzanna overspel had zien bedrijven onder een eik, en de andere onder een vijgeboom, stond de kerk op stelten. Heel de kerk barstte uit in luid gejuich en applaus, vooral bij de meisjes. Zo leefden ze mee. Ook ging het zo bij het verhaal over de twee prostituees, waarin Salomo het kind teruggaf aan de moeder, die bij zijn oordeel in tranen uitbarstte. Jacqueline Manya hielp me ook om sommige verhalen een inkleding te geven die duidelijker overkwam bij de lokale bevolking. In het verhaal van Job, die na al zijn tegenslagen, toch nog drie dochters krijgt -de mooiste van het land- kregen die meisjes bekoorlijke namen mee: "Otem'ambolanga", hartsgeliefde, "Dembolembo", Bloemetje en "Yembe", Tortelduijfe. Later geraakte deze bestuurster Jacqueline Manya in een palaver verwickeld. Tijdens één van haar vakanties was zij naar Kinshasa getrokken. Daar was zij nogal onvoorzichtig geweest, en ze keerde zwanger terug. In plaats van een abortus te laten uitvoeren, zoals andere directrices die wij kenden, besloot zij haar kind te houden. Dat alles was voor de inlandse priesters, die anders voor geen kleintje vervaard zijn, een afschuwelijk misdrijf, en zij vonden dat die Jacky maar aanstonds doorgestuurd moest worden. Indien dat niet gebeurde, dan zouden, zo vreesden zij, alle meisjes van het lyceum, bij dat slechte voorbeeld, ook zwanger kunnen worden. De zusters en ik namen de verdediging van de dame op ons.

- "Die en die bestuurster pleegden abortus, en zij mochten hun positie behouden!"

- "Maar dat was niet alom geweten!"

- "Is dat dan uw moraal?"

Tenslotte vond bisschop Yungu een tussenoplos-

sing. Jacqueline bleef bestuurster tot aan de grote vakantie. Daarna zou zij sekretaresse van de missieprokuur worden. Zo werd deze vrouw niet gebroodroofd. Tot op vandaag heeft ze nog steeds die functie en ze werkt tot ieders voldoening. Ze bleef me dankbaar.

Toen ik eens op verlof in België was, ging ik Mgr. Hagendorens opzoeken in Korbeek-Lo, waar hij in het rusthuis Emmaus verbleef. Tot mijn verrassing zag ik hem één van mijn uitgaven door nemen.

- "Maar, pater Koen", zegt hij, "dat is vloeiend Otetela!"

Monseigneur was niet gewoon om iemand direkt te loven. Als hij het al deed, dan ging het onrechtstreeks via anderen. Hij moet lang gedacht hebben zowat het monopolie van het Otetela te hebben. Maar nu gaf hij er zich rekenschap van dat ook anderen er verstand van hadden. Eén van die mensen is ongetwijfeld pater Huibrecht Labaere, die de laatste werken van de bisschop zou uitgeven, zo onder meer zijn definitief woordenboek "Otetela-Français". Hagendorens was overgelukkig toen hij een paar weken voor zijn overlijden, het eerste gedrukte exemplaar daarvan in handen kreeg. Pater Labaere zou nog andere werken van hem posthuum publiceren.

Zuster Agnes getuigde over onze oud-missie-bisschop dat hij een gemakkelijke, dankbare en heilige patiënt was.

- "Bij hem kon men om raad gaan, en daar had men iets aan".

Het is een zegen geweest hoe het bisdom Tshumbe onder zijn sterke en bekwame leiding tot een bloeiend bisdom uitgroeide. Ook zijn inlandse zusters hielden van hem. Ze noemden hem "Sheso", "onze vader", ook al was hij soms streng voor hen, en niet altijd mals in zijn woorden. Wat hij tegenover ons niet deed, deed hij wel tegenover hen. Als hij een zuster soms wat ruw had bejegend, troostte hij haar met een versnapering of zo. Bij het ontvangen van de ziekenzalving heeft hij meegebeden, tot zijn hoofd voor altijd schuin neerzeeg.

Als religieuze overste deed ik drie of viermaal de ronde van ons missiegebied om overal de konfraters te begroeten. Soms bracht ik dan een

fles drank of enige voorraad mee. Op een keer kreeg ik van broeder Michel, die naar mijn komst uitzag, een bestelling: "Vitamine B12". Wel, waar zou ik dat medikament kunnen vinden? Zuster Bertilla van bij ons kende het niet, en de mensen van de apotheken in de stad blijkbaar ook niet. Ik liet dat dan ook weten aan broeder Michel in Okolo.

- "Maar naïeveling toch!", schreef hij terug, "dat wil zeggen 12 flessen bier!"

Wel, dat wist ik dan voor later.

Ik kwam eens met twee zusters bij een konfrater die zijn overste niet bijzonder genegen was. Hij deed zijn beklag over de bevoorrading. Al weken zat hij zonder een druppel petroleum. Hij kon dus niet eens de ijskast aanzetten voor een fles koel water of om er vlees in te bewaren. 't Was allemaal de schuld van die overste. Tegen etenstijd werden we allen aan tafel uitgenodigd. Eén van de zusters ging naar een emmer water toe om eerst haar handen te wassen.

- "Opgepast, zuster, dat is geen water, dat is petrol!"

Konklusie?

Op mijn rondes hield ik soms een stop van een drie-viertal uur in een groot dorp langs de baan, om er de kristenen de gelegenheid te geven te biechten en mis te horen. Overal hoorde ik dan dezelfde klacht.

- "Pater, hier is het al acht jaar geleden dat we nog een mis hadden". Soms was het wel tien of twaalf jaar geleden. - "En nochtans pater, komt er hier elke maand een priester voorbij met het geld om de onderwijzers op de missie te gaan betalen. Maar nooit stoppen ze eens."

En inderdaad, de inlandse priesters en zusters schenen die gang van zaken normaal te vinden. Zij maakten er zich niet druk om dat het binnenland soms in geen tien jaar bezocht werd, en dat op die manier alle dorpen overgeleverd dreigden te worden aan mensen van allerlei sekten, vooral de Kimbanguïsten. Ook de bisschop verwaarloosde het binnenland, en aan de andere kant liet hij aan goedwillige pastoors niet toe om daar het vormsel te gaan toedienen. Dat was zijn domein. En de vormelingen zelf waren ook niet geneigd om 60 of 80 kilometer te voet te doen, om zich door de bis-

schop zelf te laten vormen op een missiepost, waar hij haast onaangekondigd binnenviel, zodat van enige voorbereidingskatechese niets meer terecht kon komen. En zo vegeteerde dat povere bisdom, terwijl de pastoors toch probeerden er het beste van te maken. Maar ze stonden soms machteloos tegenover de toename van de sekten en de afname van het geloof van onze kristenen. Verschillende keren heb ik aan de bisschop voor de pastoor de toelating gevraagd om ten minste in de broesse te mogen vormen. Het antwoord was telkens "neen". Toen er in Tshumbe eens "pastorale dagen" plaatsvonden, kwamen de abbés me vragen om het eens publiekelijk te proberen. Ik ging daarop in, maar jongens! Wat een uitbrander heb ik toen tussen al de aanwezigen niet gekregen!

- "Ik heb u al meermalen gezegd dat ik me dat voorbehoud. Kom daar dan ook niet meer op terug!" Toen heb ik gezworen zoiets nooit meer te vragen. Maar in 1979 kregen we in Lodja het bericht dat de bisschop drie dagen nadien het H.Vormsel zou komen toedienen. Het was weer niet mogelijk om de mensen uit het binnenland tijdig te verwittigen. Ik begon alvast al de niet-gevormden van Lodja en omstreken op te trommelen. Het volgende wat te gebeuren stond was het verzamelen van al de doopbewijzen. Het werd een menigte van meer dan duizend kandidaten. Van een inhoudelijke voorbereiding kon geen sprake zijn, want al die opzoekingen en inschrijvingen namen alle tijd in beslag. En in de morgen van de derde dag stond de bisschop daar. Ik was nog volop in de weer, omstuwd door een hoop kandidaten. De bisschop liet me naar de sakristie roepen, want hij stond klaar om te beginnen. Maar mijn werk was nog lang niet klaar, en ik schreef maar. Toen werd me formeel geboden dat ik moest komen. Ik liet alles nu maar liggen, en ik gaf aan de jongeren ook een bevel.

- "Komt maar allemaal mee, zonder inschrijving!" De ceremonie nam meer dan drie uur in beslag. Er traden meer dan 1300 jongeren aan. De bisschop was tevreden, ik niet! En toen deed ik hem een uitnodiging.

- "Monseigneur, ik heb in het ziekenhuis sinds lang een groep melaatsen en tuberculoselijders op het vormsel voorbereid. Komt u? We gaan ernaartoe!"

- "Neen pater! Doet u dat zelf maar."

Ik kon mijn oren niet geloven! Nu mocht ik, en

wel voor de eerste keer het vormsel toedienen. Zou het kunnen dat zijne excellentie bang was om besmet te worden?

Aksidenten

In 1978 kwam de chef van het missiedorp van Lodja te overlijden. Als pastoor moest ik dus de aflijvige gaan groeten. Direkt daarna zou ik voor de inlandse zusters een konferentie gaan geven. Zo kwam ik haastig met mijn brommer van het dodenbezoek teruggereden. Aan het kruispunt had ik zuster Bertilla met haar wagen niet zien aankomen. Ik vloog er schuin tegenop, en ik kwam naast mijn vehikel ten val. Ik zag zuster Bertilla vijftig meter verder halt houden. Ze ging eerst na of er niets aan haar auto scheelde, en kwam toen naar me toe gelopen. Mijn schouder was uit de kom geschoten. De zuster hielp me in haar wagen en reed me naar het klooster, waar ze een inlandse dokter opriep. Ik lag al op een bed toen de dokter kwam. Deze ontdeed zich van zijn schoenen, zette zijn voet tegen mijn schouder en hij begon aan mijn arm te trekken zo hard hij maar kon. Ik kreunde van de pijn, maar het sleuren haalde niets uit. Men ging versterking zoeken. De dokter ging nu samen met een sterke abbé opnieuw aan het werk. Ze snokten onbarmhartig, en ik maar zuchten en naar adem snakken. Opeens hoorde ik een "kwak". De knook zat terug in de kom. In de dagen daarop sloeg mijn arm blauw en zwart uit vanwege inwendige bloedstortingen. Ik kon hem ook niet meer opheffen om op het bord te schrijven. Eigenlijk had ik naar een goed ziekenhuis moeten kunnen gaan, maar er werd juist in Katanga een tweede oorlog uitgevochten, en alle vliegtuigen waren opgeëist. Zo moest ik nog twee maand verder sukelen en ik kon maar moeizaam lesgeven. Eindelijk was het vechten voorbij en ik kon met een klein vliegtuig naar Tshikaji nabij Kananga gebracht worden, waar een groot Amerikaans ziekenhuis lag. We landden in de broesse op een 300 meter daarvandaan. Een negerin hielp me mijn valies dragen, en ik hoorde ze met een vriendin over een zekere dokter Shango praten. Ik vroeg haar me bij hem te brengen, want waarschijnlijk was hij een oud-leerling van me. Dat klopte. Shango viel me om de hals. En binnen het uur had men een radiografie gemaakt. Die leek uit te wijzen dat het sleutelbeen gebroken was. Een Amerikaanse dok-

ter zou me samen met Shango de morgen daarop opereren. Toen ik uit de verdoving ontwaakte, vernam ik dat ze zich met hun diagnose vergist hadden. Er was helemaal geen breuk, en ze hadden de wonde terug dichtgenaaid. Ik werd door Amerikaanse families vertroeteld, die me om de beurt in een mooie kamer eten brachten. Een dominee van hen, vroeg me of ik op een zondag in zijn plaats niet eens wilde preken. Ik stemde toe, op voorwaarde dat het geen maaltijddienst zou zijn. Dat was het niet, en zo preekte ik voor het eerst voor een volle protestantse kerk.

Op het onverwachts kwam de scheutist pater Vandeputte, een vriend van me en verblijvend in Kananga, ook mijn kamer binnengelopen.

- "Koen, stommerik!", zegt hij, "hoe is het mogelijk dat gij u hier hebt laten opereren? Zie maar dat ge vlug in België zijt!"

Ik was inderdaad stom geweest. 's Anderendaags kreeg ik, tengevolge van een infectie in de operatiewonde, hevige koorts. Een zuster van Pittem uit Kananga, kwam me halen: een gecharterd vliegtuig van pater Mullie zou me naar Kinshasa brengen. Als de konfraters van St.Marc me daar met mijn arm in een verband zagen binnenkomen, kenen ze op.

- "Koen, jongen, ga maar vlug naar België!"

Twee dagen later arriveerde ik in Wezembeek-Oppem. Het duurde twintig dagen voor die geïnfecteerde wonde genezen was. En ik had ook nog eens vijf maand behandeling door een kinesist nodig. En dat alles door een stom ongeval in Lodja, op een moment en een plaats waar geen enkele andere wagen of brommer te bespeuren viel. Teruggekeerd naar Zaire, kwam ik een tijdje later, bij één van mijn reizen van Bena-Dibele naar Lodja, voor een ingestorte brug te staan. De balken en de planken waren in het rivierveld gedonderd. Samen met een paar studenten die daar toevallig voorbij kwamen, het waren de toekomstige paters Vital Otshudialokoka Onasaka Sua en Michel Woko Ndjadi, daalde ik af tot aan het water. We sleurden de balken weer naar boven, en we improviseerden een nieuw bruggetje. Toen we de rivier over waren en ik nog maar goed en wel in de jeep zat, begon ik pijn in de liesstreek te krijgen. In Otutu liet ik me door pater Staf onderzoeken en die stelde een liesbreuk vast. In Lodja kwam zuster Bertilla

tot dezelfde diagnose. Ze raadde mij aan dadelijk naar België af te reizen.

- "Laat het zeker niet in Zaire doen", zei ze.

Van bij mijn aankomst in het vaderland, trok ik naar het gasthuis in Lier. Om half zes 's avonds kwam de dokter me onderzoeken.

- "Ge hebt niet één liesbreuk, maar twee, links en rechts. Morgen om half negen komt u als eerste voor een operatie aan de beurt. Wat verlangt u: eerst aan de ene kant, en volgende week aan de andere, of ...?"

- "Neen", onderbrak ik hem, "allebei in eens".

Een week later werd ik uit de kliniek ontslagen, en zes weken nadien vloog ik weer naar Lodja.

In 1979 werd ik gevraagd om deel te nemen aan een vergadering van passionisten, in Kenya. De vorige keer had ik zo'n vergadering gemist, omdat het vliegtuig van Lodja naar Kinshasa te laat kwam. We zouden allen samenkomen op de prokuur van de Consolatapaters in Westland-Nairobi, en van daaruit verderreizen naar het bisdom Kisii tot op de passionistenmissie Macalder Mines. Bij de tussenlanding in Bujumbura-Burundi, mochten we het vliegtuig niet uit. Ik gaf daar geen acht op de passagiers die instapten. Pas in Nairobi zag ik, bij het uitstappen, pater Generaal Paul Boyle, die in Bujumbura aan boord was gekomen. Opvallend op die vlieghaven, was de netheid en de orde, daar waar Kinshasa enkel wanorde bood. 's Anderendaags stapten al de paters in de jeep van pater Antonio, op twee vrijwilligers na die per taxibus zouden reizen. Pater Tomasso en ik boden ons daarvoor aan. 's Morgens om 8.30 uur moesten we aan de halte zijn, waar de taxibus om 9 uur zou vertrekken. Er waren 18 plaatsen, maar er waren er maar 9 bezet. Stipt om 9 uur zette de chauffeur aan. Zo'n stiptheid was in Zaire onvoorstelbaar. Er werd bijvoorbeeld ook niet gestopt om ergens vrienden te groeten, of om klandestiene passagiers mee te nemen. Om 12 uur waren we halfweg, in Nankuru, de stad van Djomo Kenyatta. Hier kregen we 20 minuten de tijd om een kop thee te gaan drinken, en geen minuut te laat startte de bus opnieuw. Tegen 16 uur arriveerden we in Kisii, waar een passionist ons kwam ophalen.

We overnachtten in Rakwaro, op de passionistenmissie. Op 500 meter van deze post

lag het kleinseminarie van die plaats, dat bestuurd werd door paters van Mill-Hill. Ik vermoedde dat daar wel Nederlanders bij moesten zijn. En ik ging hen gaan groeten. Ik betrad langs de tuin hun domein, en zag op de veranda een Ierse pater met zijn voeten in het water zitten.

- "Hello! Zijn hier soms ook Nederlanders?"

- "Oh ja!", zegt hij, "onze broeder Fons".

Hij bracht me bij die broeder, een man uit Roosendaal, die me hartelijk onthaalde op een kop koffie. Daarna gingen we de hele eigendom bezichtigen. Ik vernam dat er maar weinig priesters uit het seminarie voortkwamen. Eens dat ze hun studies voltooid hadden, gingen de meesten ergens een baantje zoeken.

- "Kijk pater", zei toen broeder Fons, "tussen ons hier en de passionisten ginds is maar zo'n kleine afstand, en toch zien of spreken we elkaar nooit. Is dat niet triest?"

Ik vond dat ook jammer, inderdaad.

's Anderendaags reden we naar Karungu, een nieuwe missie vlak bij het grote Victoriameer. In de loop van de morgen wandelde ik daar samen met de Italiaanse prokurator pater Lino langs het strand. En plots roept hij op me.

- "Corrado! Corrado!"

Ik keek achter me, en zag hoe op vijf meter van me een krokodil uit het water kroop. Ze had me kunnen meesnappen. In Macalder Mines verliepen de gesprekken helemaal in het Engels, gedurende drie dagen. Na afloop ervan maakten we met de onervarde pater Antonio een 236 kilometer lange safari in het nationaal park Masai-Mara. Ik zag daar duizenden gnoes op trektocht, honderden giraffen en zebra's. Antonio verliet soms roekeloos de wegen, en trok door de broesse en de stenen op zoek naar een paar kudde leeuwen, die hij ook feilloos op het spoor kwam. Die dieren reageerden niet, zelfs niet toen we hen tot op 5 meter naderden. We kwamen ook nog tot bij een hoop beslijkte nijlpaarden in modderrijvieren en ook bij een kudde olifanten. Toen we een kudde buffels tot op honderd meter hadden benaderd, begonnen deze te chargeren, en met een forse zwenk van de jeep, maakte Antonio zich uit de voeten. Nu had ik tenminste eens wilde beesten gezien, genoeg voor de rest van mijn leven. Bij de terugkeer naar Nairobi, een 450 kilometer ver, konden

we allen in Antonio's jeep. In volle verkeer, ongeveer halweg, kreeg hij een stuurbreuk. Gelukkig zwenkte de jeep naar een berm toe. Antonio lifte naar een garage die ongeveer 3 kilometer verderop lag. Een takelwagen kwam de jeep ophalen en de reparatie van het stuur duurde een tweetal uur. De gehele klus kostte zo'n 250 frank. Door dat oponthoud kwamen we te laat voor het avondeten. We trokken dan maar naar een pizzeria, waar elk van ons een grote pizza-schotel kreeg opgediend. Alleen pater generaal kreeg alles verorberd. Het was lekker, maar de meesten moesten de helft laten staan. Dat alles en een drankje erbij kostte ons maar 80 frank per kop. Weer iets dat in een land als Zaïre niet mogelijk zou zijn!

IX. Uitwijzing en vertrek (1981)

En toen kwam, voorlopig, het laatste keerpunt in mijn leven. In het begin van 1981 kwam pater Generaal Paul Boyle naar de Sankuru, om samen met ons "60 jaar aanwezigheid van de Passionisten in Zaïre" te vieren. Dat werd speciaal herdacht in Tshumbe, waar een groot feest werd gebouwd. De bisschop, Monseigneur Albert Yungu, was voor de gelegenheid opvallend aanwezig. Hij had zijn vikaris generaal Monseigneur Victor Wandja, de ondankbare opdracht gegeven om een boodschap voor te lezen waarin boud werd beweerd, dat de Passionisten in het bisdom Tshumbe geen bezittingen hadden, en dat alles wat daar was, aan zijn bisdom toebehoorde. Toen pater Generaal zulks hoorde, stond hij prompt op en hij ging ostentatief heen. De feeststemming was meteen gebroken. In 1980 hadden wij missionarissen, van diezelfde Generaal het zwaar order gekregen, om dadelijk te starten met het opleiden van jonge inlandse Passionisten-kandidaten. In de post Dikungu openen we op 31 juli van dat jaar, een eerste postulaat voor een groep van 6 jongens, en wel onder de leiding van pater Berthold Poosen. Een paar maand nadien zou de Franse pater Guy Tellier (°1940) de ploeg komen versterken.

Ongewenst

De overblijvenden van die eerste groep postulanten, begonnen op 1 september 1981 in Bena-Dibele hun noviciaat. Toen dit zou geopend worden, begon ik voor hen een retraite van een week te preken. Op de derde dag daarvan vallen

opeens drie abbés bij ons binnen, met een brief die door bijna alle priesters van het bisdom Tshumbe was ondertekend. Zij waren door de bisschop gemandateerd om mij onmiddellijk uit het bisdom te zetten, vermits ik een post van het bisdom wederrechtelijk had ingepalmd. Ik wees er hen op dat er documenten waren die staaften dat het hier ging om een canoniek opgericht huis van de Passionisten. Maar daar hadden ze geen oren naar. Mijn raadsleden, de paters Gustaaf Leys en Maarten Fripont, vonden het niet raadzaam dat hier ruzie zou worden gemaakt met de bisschop, en ze vonden dat ik beter de hele zaak in België en in Rome kon gaan bepleiten. In Lodja, waar ik blijkbaar niet meer gewenst was, begon ik ermee om al mijn gerief uit mijn overvolle kamer naar de woonst van de zusters over te brengen. Op dezelfde dag nog begon broeder Eugene Van Hul me te verhuizen naar Otutu. Driemaal moest hij met zijn camionette over en weer rijden om alles, vooral mijn boeken, te kunnen overbrengen. De mensen van Lodja, vooral de armen, weenden, maar er was nu eenmaal niets aan te doen. Ik zelf weende ook. Ik mocht me zelfs niet gaan verantwoorden tegenover de bisschop. Daarmee zou een einde komen aan een mooie periode. Ik besloot dan maar, zoals mijn konsultoren mij hadden geadviseerd, om naar het vaderland en naar Rome te vertrekken. Kolonel Umba, een goede vriend van mij, wilde niet dat ik zomaar met een lijnvliegtuig zou reizen. Hij bood me een vlucht met zijn persoonlijk vliegtuigje aan naar Kinshasa. Daar legde ik bij het bestuur van de ASUMA (Association des Supérieurs Majeurs) ons hele geval uit. Die oversten zegden me: "Als je geen purperen cingel hebt, zal je in Rome niet veel winst boeken." En ... ze hadden nog gelijk ook. Aangekomen in België werd ik samen met pater Provinciaal Karel Bosschaerts, mijn klasgenoot, door pater Generaal Paul Boyle naar Rome ontboden. Na mijn verslag gehoord te hebben, trok hij naar de Kongregatie voor de kloosterlingen en naar die van de Evangelisatie. Overal kreeg hij overschot van gelijk. Het betwiste huis in Bena-Dibele was wel degelijk van ons. Maar! Zonder dat er sprake was van ook maar enige blaam aan onze bisschop, werd aan pater Generaal aangeraden om te proberen tot een minnelijke schikking te komen. Paul Boyle riposteerde met een sneer en zei dat de bisschop "zijn huis" kon

houden en dat wij wel naar iets anders zouden uitzien. Van dat bezoek aan Rome liet pater Generaal me profiteren om even de Monte Argentario aan te doen en naar Isola del Gran Sasso te reizen, waar het nieuwe heiligdom van Sint Gabriël reeds was opengesteld. Vele bedevaarders klampten me aan om hun biecht te horen, en ik moest me uit de voeten maken. Terug in ons moederhuis in Rome, ging ik even aankloppen bij de Postulator pater Carlos Lizarraga. Ik vroeg hem hoe het stond met de "causa" van Broeder Isidoor. "Heel goed", zei hij, "alleen nog een klein mirakel zou goed van pas komen, bijvoorbeeld de bekering van uw bisschop zodat gij naar zijn bisdom zoudt kunnen terugkeren".

Naar Kinshasa

Zo verhuisde ik naar Kinshasa, waar ik me al gauw aan de studie van het Lingala zette, een taal die niet zo moeilijk, maar lang niet zo mooi is als het ons vertrouwde Otetela. Na een maand al trok ik naar de parochies om er assistentie te verlenen en te preken. Ook trokken we naar Kikwit om daar aan Monseigneur Nzundu de toelating te vragen voor het oprichten van een noviciaatshuis in zijn bisdom: "Oh!", zei Monseigneur, "in mijn bisdom mogen jullie tien novicaten oprichten. Er staan tien posten voor jullie open, en wel naar keuze." Juist op dat moment gingen de Jezuïeten Lumbi verlaten, en de zusters Passionisten daar hadden hun armen reeds ten hemel geheven bij de gedachte dat ze zonder priesters zouden vallen. Zij wilden niets liever dan dat we ons noviciaat in hun buurt zouden vestigen. Dat zou weldra ook zo gebeuren. En aldus ben ik mijn werk in Kinshasa gestart. In 1983 werd ik, na 17 jaar religieuze overste te zijn geweest in onze Zaïrese missie, in die functie opgevolgd door pater Karel Bosschaerts. Bij die gelegenheid zei pater Provinciaal Harry Gielen mij: "Koen, nog nooit heeft iemand het als religieuze overste zo lang uitgehouden als gij. Daarom mag je tijdens een volgend verlof eens op bedevaart gaan naar het Heilig Land." Dat werd natuurlijk in dank aanvaard.

Naar Israël

Het werd een reis van 12 dagen, met 6 dagen verblijf in Galilea en 6 in Judea. In het Sabena-vliegtuig waren twee menu's voorzien. Bij dat voor de

Israëli's, was door de opperrabbijn vastgesteld dat er geen varkensvlees in was verwerkt. In Galilea logeerden we op het seminarie waar Adeline Peyskens, nicht van pater Ireneus Peyskens, met haar zogezegd wankele gezondheid, al bijna 40 jaar prachtig werk verricht. We bezochten er de klassieke heilige plaatsen. Maar speciaal aan die reis was, dat er voor onze groep, die een tiental personen telde, gezorgd was dat we in nauw contact konden komen met de Arabische landkerk, misschien wel de oudste christenen in de Kerk. Op sommige plaatsen vierden we de Eucharistie of lazen we toepasselijke teksten uit de bijbel, zo op de berg der Zaligheden, de Thabor, de Carmel, en in de synagoge van Kafarnaüm. Ook voeren we over het meer van Galilea en we bezochten een paar Kibboetsen. Vanuit Galilea vertrekt men naar Judea via de Jordaan, omwille van de gespannen toestand tussen Judea en Samaria. Maar bij onze reis was alles kalm in Samaria, en we konden er ongehinderd met de bus doorheen reizen. We hielden halt bij de put van Sichem, en lazen er uit Sint Jan het 4e hoofdstuk, en we dronken water uit de diepe put. In Judea waren we te gast in een maronietenklooster. We bezochten een aantal plaatsen onder de kundige leiding van een zekere Myriam van de zusters van het Werk, die wonen naast de Witte Paters in Sint Anna te Jeruzalem. In Jericho waar we een haast tropisch klimaat ondergingen, proefden we van de heerlijke vruchten. Daar waren ook archeologische opgravingen aan de gang naar sporen van oeroude beschavingen. Nabij de Dode Zee bezochten we de resten van het Qumramklooster van de Essenen. Men ziet er nog de plek waar de talrijke abluties plaatsvonden. Ook ging ik zwemmen in de Dode Zee! Het heet dat men daarin niet kan ondergaan, maar toch ben ik er bijna in verdrongen. Ik had me nogal ver van de kust gewaagd, en toen ik terug wou keren, kwam ik niet vooruit. Ik probeerde het dan al liggend op mijn rug, maar mijn moeite bleef vruchteloos: ik bleef ter plaatse drijven. Ik geraakte zo waar in paniek en begon te roepen. Twee mensen uit onze groep kwamen naar me toe om me voort te trekken tot waar ik weer vaste grond onder de voeten kreeg. Nadien vernam ik dat ongeveer op diezelfde plaats, drie weken tevoren een Amerikaanse dame was verdrongen. Was ik in de buurt van een draaikolk of wat dan ook gekomen? Ik

weet het niet. Op de plek aan de Jordaan, waar volgens de traditie Johannes doopte, zag ik een groep Amerikanen uit een bus stappen. Opeens sprongen ze allen, mannen en vrouwen met hun beste kleren aan, het water in voor een wederdoop. In de Heilig-Graf-kerk zongen we samen met de Franciscanen de Latijnse Paashymnen mee, voor de dagelijkse Kruisverering. En op de laatste dag, 's morgens heel vroeg, ging ik de mis lezen op de plaats van het Heilig Graf. Tijdens de kruisweg ontmoette ik een Italiaanse passionist van Bethanië die een bedevaart uit Italië begeleidde. Hij nodigde mij en pater Herman Waerenborg uit om op de laatste dag van ons verblijf in Israël, in hun klooster het middagmaal te gebruiken. De 7 Italiaanse passionisten onthaalden ons daar heel hartelijk. Zij preken vooral retraites in Libanese kloostergemeenschappen, maar op dat moment was Libanon gesloten. Op hun kerkhof zag ik de naam Vermeulen vermeld staan. Het was die van een Vlaamse broeder passionist uit Zwevegem, een verpleger die na 1903 gedurende vele jaren zeer geliefd was bij de Arabische bevolking en er zeer verdienstelijk werk verrichtte. Ook troffen we er een recent graf aan van een kapucijn-archeoloog, die zes maand tevoren in de woestijn van Judea was verdwaald geraakt en er van dorst was omgekomen. Ze hadden hem bij ons laten begraven. De overste van ons klooster in Bethanië was pater Filip, die nu provinciaal is in Noord-Italië. Voor onze terugreis naar Brussel, onderwierpen Israëli's meisjes van de veiligheidsdienst ons aan een strenge controle, want men was beducht voor terroristen. Ze ondervroegen alle leden van onze groep en wilden vernemen waar we de laatste nacht hadden doorgebracht, hoe we van Jeruzalem naar Tel-Aviv hadden gereisd, enzovoort. Toen dat alles achter de rug was, nam een man mij nog eens afzonderlijk een verhoor af. Wellicht meende hij, omwille van mijn baard, dat ik de leider van de groep was. Opnieuw werden mij streng dezelfde vragen gesteld, om te zien of mijn uitleg klopte met die van de anderen. Ongedwongen en met een glimlach gaf ik de nodige uitleg. Op het einde kon er eindelijk bij hem ook een glimlach af.

Een nieuw werkmilieu

Nu slijt ik mijn laatste jaren in Kinshasa, waar ik ook enkele jaren op de Sint-Boniface-parochie heb

gewerkt. Toen dan onze passionisten-parochies aan het bisdom werden overgedragen, ben ik teruggekeerd naar mijn stokpaardje, namelijk het onderwijs. Ik geef nog enkele lessen op het "Philosophat Saint Augustin", maar nu niet meer aan het jachtige tempo van weleer. Ik doe ook een en ander voor de geestelijke animatie in ons scholastikaat Saint Paul de la Croix. Tussendoor preek ik nogal wat retraites, in de lijn van ons charisma, hopen dat onze Afrikaanse confraters weldra dezelfde weg zullen opgaan, maar dan op hun manier. De onlusten van de laatste jaren, na 1990, moest ik gelukkig telkens niet meemaken. Bij de eerste plunderingen van 1991, was ik een retraite aan het preken bij de Redemptoristen nabij Matadi, op ruim 300 kilometer van Kinshasa. Bij de erge woelingen van januari 1993, toen ons klooster en ons varkensbedrijf van Mkanze-Kinkole tot op de grond werden vernield, en de vakschool en de garage op Saint Marc hevig geplunderd, verbleef ik juist in Lumbi. Pater Maarten Fripont en pater Guy Tellier waren er vanuit het noviciaat, ziek naar Europa vertrokken. Zo was ik naar Lumbi geroepen om mee in te staan en voor ons noviciaat en voor dat van de zusters. Ik was daar juist een maand aan het werk, toen de onlusten met de plunderingen in de hoofdstad losbraken. Omwille van die hachelijke en onzekere toestand, keerden sommige confraters terug naar België. Ik zelf had aangeboden om mijn verblijf in Lumbi nog met een maand te verlengen. Maar, buiten mijn weten hadden de paters Gaston Nsongolo (°1958) en François Moke (°1957), mijn afreis naar België al geregeld. Ze vonden dat voor henzelf en voor mij het veiligst. Ik reisde vanuit Kikwit naar Brazzaville, en vloog met een Sabena-vliegtuig naar 't vaderland. Een paar maanden nadien stond ik alweer in Kinshasa.

X. Saint Marc-Kinshasa (1981 tot)

Na mijn uitwijzing uit de Sankuru en mijn verantwoording in Rome, probeerde ik me in te werken in mijn nieuwe gemeenschap in Kinshasa die bruisde van de activiteiten. Ik vond er de paters Hilaire Dams (†1997), Bonifaas Patteet (1917-1993), René Tibax, Alfons Smet, Gilbert Mazijn en de twee gebroeders broeder Rombout en broeder Roland Koopmans. Sins 1962 hadden de paters Matthias Janssen, Hilaire Dams en Gilbert Heyde de parochie St.Marc overgenomen die gebouwd

was door de scheutist pater Roger Kint. Nadien kregen zij geleidelijk aan versterking van bovengenoemden. Onder de soepele en bemoedigende leiding van Gilbert Heyde en vooral onder de geestdriftige impuls van pater Hilaire, rezen lagere scholen en kolleges op uit de grond van Kingasani en Masina. Ondertussen had een groep van vooruitziende scheutisten, met pater Daniël Delanotte, de toekomstige uitbreiding van de grootstad Kinshasa voorzien, en hadden zij tijdig bouwterreinen aangekocht voor op te richten parochies, eveneens voor Kingasani en Masina.

Pater Hilaire Dams

Naast de scholenbouw op de parochie St.Marc, maakte pater Hilaire de terreinen bouwrijp voor de stichting van de parochie St.Boniface door pater Bonifaas Patteet en van St.Kibuka door pater Gommar Tibax, en bouwde hij de eerste installaties van de grote parochie Ste Croix, die later door Scheut zou worden overgenomen. De vier parochies samen bestreken een bevolking van ruim 200.000 mensen. En de confraters, onder meer Gilbert Mazijn en René Tibax, ontpopten zich als bekwame bouwmeesters en ook als gepatenteerde schooliers om overal fondsen voor het bouwen van die parochies, parochiecentra en scholen los te krijgen. Pater Hilaire was niet te temmen. Hij ontwierp overal de eerste installaties van scholen, kerken en kloosters. Soms stonden de muren wel wat krom en scheef, maar de afwerking was voor de anderen. Terwijl hij nog bezig was met de uitvoering van een eerste projekt, broeide er reeds een ander in zijn hoofd. In zijn voortvarendheid liep hij wel eens vooruit op de beslissingen van zijn oversten, en kwam hij hun toelating vragen als het projekt reeds voor de helft was uitgevoerd. En wat konden die arme oversten, letterlijk staande voor voldongen feiten, anders doen dan toch maar hun zegen geven bij die allerbeste bedoelingen? Toen ik vanuit de Sankuru eens in Kinshasa passeerde, nam Hilaire me in zijn gammele jeep mee naar één van zijn nieuwe scholen in de streek van Ste Croix. En hij vertelde: "Dit jaar hebben we al 55 klaslokalen gebouwd". En dit gebeurde veelal met de vrijwillige bijdragen die hij van de ouders ontving. Die mensen hadden een onvoorwaardelijk vertrouwen in het beheer van die gelden door pater Hilaire, en ze wilden niet dat iemand anders

zich daarmee ging bemoeien. Buiten zijn bouwwerken, was pater Hilaire erg begaan met de meest behoeftigen, met de opvoeding van de jeugd en met het bezielen van klooster- en priesterroepingen. Steeds bezorgd om de noden van zijn omgeving, kon hij niet op zijn hart trappen. Daarbij was hij een echte man Gods, en hij had een heilige eerbied voor de H.Eucharistie. Een week voor Kerstmis van 1967, ging hij op een morgen om half zes de torenklok van St.Marc luiden. Vanop een hoogte van 15 meter kreeg hij daar ineens de klokklepel op zijn hoofd. Hij lag toen drie weken in coma, en wanneer hij onverwacht weer bijkwam, luidde zijn eerste reactie: "En hebben ze de Kerstkommunie al naar de zieken gebracht?"

De gemeenschap van Saint Marc

Pater Alfons Smet wist me te vertellen dat, bij zijn aankomst in 1968, er in die streek van St.Marc langs de grote weg maar één huisje stond, en in de richting van Ste Croix slechts een viertal. Heel die streek was één dorre zandwoestijn, die geleidelijk aan tot een dicht bewoond centrum zou worden omgetoverd. Naast de scheutisten die tijdig een concessie hadden voorbehouden voor een parochiecentrum, hadden de eveneens vooruitziende zusters der Armen van Bergamo een groot terrein weten te bekomen, waar nadien hun talrijke scholen, hun druk bezocht dispensarium, hun kraaknet moederhuis met veel bevallingen en een ouderlingentehuis voor veertig oudjes, zouden oprijzen. Het was in die groep van geestdriftige mensen dat ik terecht kwam. Onmiddellijk probeerde ik me het Lingala eigen te maken, eigenlijk een nogal gemakkelijke taal, maar lang niet zo rijk en mooi als het Otetela. Na ongeveer een maand kon ik me daarin al behelpen om biecht te horen en te preken. En al gauw schakelde pater Hilaire me in voor de animatie van de roepingengroepen in de omliggende parochies, en voor het godsdienstonderwijs aan de laatstejaars van het kollege Malako. Ook gaf ik avondlessen aan de leken-animatoren van de basisgemeenschappen in de parochies. Drie- of viermaal per week verzorgde ik eucharistievieringen met preek voor de scholen, telkens voor een volle kerk. Zo geraakte ik stilaan wegwijs in de pastoraal van de grootstad. Het moet eind april 1984 zijn geweest dat ik hier, zoals ik reeds vertelde, onverwacht officieel werd

uitgenodigd, om me op de jaarlijkse Dag van het Onderwijs aan te melden in het Palais du Peuple, en nog wel in kloosterhabijt. Ik vroeg me af wat de bedoeling daarvan kon zijn. Naderhand vernam ik dat een inspekteur van het katholiek onderwijs van onze sektor dat voor mij geregeld had. Ik was daar op die dag, de enige blanke tussen wel 600 inlanders, van wie er meerdere tientallen een onderscheiding uitgereikt kregen voor hun vele jaren dienst in het onderwijs: een koperen medaille voor 15 jaar, een zilveren voor 25 en een gouden voor 35 jaar. Driemaal werd ik als eerste van elke categorie afgeroepen: "Ko-wen Ma-ès!" klonk het telkens. En driemaal moest ik, onder luid applaus van de hele zaal, het podium bestijgen. Maar toen werden er ook twee van mijn oud-leerlingen van Tshumbe gedekoreerd met de "Orde van de luipaard", en dat was dus heel wat anders dan mijn povere medailles. Daarvoor hadden ze zeker een zware som moeten neertellen, want zo'n speciale diensten hadden die jongens aan het land nu ook niet bewezen. En was het op de keper beschouwd niet een beetje oneerlijk? Zegt een Otetela-sprekwoord niet: "De baard mag niet uitstijgen boven het hoofdhaar?" Maar in feite waren er al heel wat van die vroegere baarden boven het haar van hun leraar uitgegroeid... Mijn verhouding met de prefekt van het kollege Malako lag niet zo goed: ze was wat koel en afstandelijk. Die man mocht me niet, want ik zag te veel, en zo was ik een hinderlijke getuige. Eens moest ik wegens ziekte met verlof gaan. Toen er nu op zekere dag van staatswege een inspectie kwam, vertikte die prefekt het om me te vergoelijken. Ik werd van de lijst van de leraars afgevoerd, zonder dat ik daar hartzeer van heb gehad trouwens, want intussen had ik elders meer dan werk genoeg gekregen. Kort nadien echter werd de prefekt zelf uit zijn ambt ontzet wegens corruptie en geldverduistering. In die periode waren er nog tamelijk wat buitenlanders in Kinshasa. Met sommigen van hen onderhield de kommunauteit goede en ook zaken-relaties. St.Marc stond toen in Kinshasa bekend als een oase van gul onthaal, vooral voor een groep Vlaamse families en ook voor andere kloosterlingen. Velen van hen brachten, na een mis in het Nederlands, de zaterdagavond met ons door, om er eens tussenuit te zijn. Kardinaal Malula moet aan zijn grootseminaristen eens gezegd hebben: "Kennen jullie

de passionistengemeenschap van St.Marc? Welnu, als jullie later op een parochie zult staan, tracht dan broederlijk samen te leven en samen te bidden zoals die passionisten in Kingasani. Die hebben aan elkaar genoeg, en gaan 's avonds nooit uit om elders afleiding te zoeken”.

De zusters der armen van Bergamo

We hebben altijd veel steun gekregen van de zusters der Armen van Bergamo die echte zusters der armen waren. Zij schrokken er niet voor terug om, met de edelmoedige hulp van hun medezusters in Italië, ruime en stevige gebouwen op te trekken voor bewaarscholen, lagere en technische scholen, een alom bekende kraaminrichting, een druk bezocht dispensarium, een ouderlingentehuis, en een klooster- en postulantentehuis. Ook hun steeds talrijker wordende inlandse zusters kregen een gedegen vorming, en ze wisten van aanpakken. Net als pater Hilaire, leek zuster Paola een steen in haar maag te hebben. Zij broedde het ene bouwproject na het andere uit, maar met dit verschil dat alles stevig en verzorgd werd opgetrokken. Intussen was zij ook nog dag en nacht doende in het moederhuis dat een echt kinderfabriekje was. Daar konden enkel die mama's terecht die op de prenatale konsultaties waren geweest en die ook voor de postnatale zouden komen. Destijds waren er gemiddeld 35 tot 40 bevallingen per dag. Nu steeg dat aantal al tot 50, hoewel de zusters op de parochie Ste Croix een nieuwe kraaminrichting hadden opgericht. In het bejaardentehuis huisvesten en onderhouden de zusters steeds een 40-tal oudjes. Zij openden eveneens een voedingscentrum, waar elke dag een paar honderd ondervoede kinderen, “kwashiorkorkinderen” genoemd, bijvoeding krijgen, en dit grotendeels op eigen kosten met de hulp van hun medezusters in Italië. Elk weekeind fungeren de zusters ook als pastoraal-assistenten, in feite als onderpastoors, in onze verschillende parochies, en ze zetten zich in voor de katechese van kinderen en volwassenen. Later, in 1995, zouden ze de grote beproeving van de besmettelijke Ebola-ziekte meemaken, die behalve aan 250 slachtoffers in Kikwit, ook aan 6 van hun medezusters het leven heeft gekost. Deze hadden zich vrijwillig aangeboden om de zieken te verzorgen, zonder vrees. Wij hebben ze bijna allemaal gekend, speciaal de provinciale overste, zuster

Anna, en ook zuster Marie-Rose, onze lieve verpleegster van St.Marc. Het eerste slachtoffer onder hen was de heilige zuster Floralba, die voor ons als een tweede Moeder Teresa was. Bij haar overlijden wist men nog niet precies wat er allemaal aan de hand was.

Bruisende activiteiten

Daarmee zijn we al op de gebeurtenissen vooruitgelopen. Een zeer bezig man op St.Marc was pater Alfons Smet, bij wie ik na 1991 zou terechtkomen als leraar Latijn. Met zijn kursussen in Lubumbashi, en op de katholieke faculteit en de universiteit van Kinshasa had hij zich mettertijd opgewerkt tot de meest bekende specialist in Afrikaanse filosofie. Iedere morgen vanaf 5 uur was hij reeds bezig om met eigen middelen, zijn boeken te drukken en in te binden. Intussen zette hij zich ook in voor het parochiewerk en allerlei huishoudelijke bezigheden. Steeds boordevol plannen, was hij de eerste rector van ons passionistenscholastikaat op St.Marc, en later zou hij zich dagelijks inzetten voor onze nieuwe hoeve in Kinkole. Nog later zal hij als nieuwe rector van het interkongregationeel Philosophat St.Augustin, een nieuwe impuls geven aan dat studiehuis. Pater René Tibax had wel de meest “geïnkultureerde” kerk van Kinshasa, St.Kibuka, en tevens het best voorziene en ruimst uitgebouwde parochiecentrum. Hij was een model van parochiaal-administrator en hij wist, ook zonder computer, alles van zijn parochianen. Nergens anders waren de parochieregisters en de archieven zo nauwkeurig bijgehouden als bij hem. Met pater Gilbert Mazijn en mede door de bekwame inzet van pater Bonifaas Patteet, hadden de passionisten de parochiekerk St.Marc verruimd, en voor de gemeenschap ook een mooi klooster opgetrokken. Daarbij kwamen nog een ruime parochiezaal en het roepingenhuis, dat nadien ons eerste passionistenscholastikaat werd, en nog later een klooster voor de inlandse “Soeurs Thérésiennes”. Voor mijn aankomst hadden zij als reispaters ook heel het hinterland van het grote Kinshasa bewerkt tot in Kinkole, Maluku en zo verder tot 90 kilometer ver. De gebroeders Koopmans stonden in voor het technisch functioneren van de missiegarage van Scheut in Limete, 4e straat. Later zou Rombout samen met pater Gilbert, het technisch

professioneel centrum opstarten op St.Marc zelf. Dit bood een vooral praktische vorming in auto-mechaniek aan een 700 ongeschoolde jongeren, met het oog op werk in de verschillende garages van de stad. Jammer genoeg werd dat zo dienstbaar centrum op 28 januari 1993 volledig geplunderd, zodat vele toekomstdromen, voorlopig althans, de bodem zijn ingeslagen. Pater Boniface Patteet die St.Boniface had opgebouwd, zou wel-dra die bloeiende parochie overdragen aan pater Réginald Dumont (1923), die ikzelf in 1983 zou opvolgen, eerst 3 jaar als pastoor, dan gedurende 5 jaar als "prêtre animateur" met een "mokambi", een lekenpastoor. Broeder Roeland stond in voor het jeugdcentrum "Elembo" in Kinkole, waar een groep jongeren zich toeleide op groententeelt en veefokkerij. Hij verzorgde ook het onthaal van jeugdgroepen die daar een retraite kwamen houden, komend uit alle kanten van Kinshasa, zowat 5000 jongeren per jaar. Bovendien nam hij in 1983 de leiding op zich van de grote bouwwerf van het passionistenscholastikaat en van andere bouwwerken. Dit is ruw geschetst zowat het milieu van St.Marc, waarin ik terechtkwam en waarin ik een eigen plaats moest zien te vinden. Intussen was het passionistennoviciaat van Bena-Bibele naar Lumbi overgeheveld. Onze eerste geprofesten gingen filosofie volgen op St.Augustin, eerst vanuit het vroegere roepingenhuis dat zij "Egypte" hadden geheten, huis der slavernij, en later vanuit het nieuw gebouwde scholastikaat, dat dan wellicht het "Beloofde Land" werd. Pater Alfons Smet werd er rector en ik "spiritualis".

Saint Boniface

Inmiddels was pater Réginald met verlof gegaan, en ik volgde hem op als pastoor, bijgestaan door pastoraal werker "tata Mbala". Drie jaar later zou deze man "mokambi" worden, leken-verantwoordelijke voor de parochie, en ik zijn "prêtre animateur", verantwoordelijk voor de liturgie, de predikatie en de bediening van de sacramenten. Heel de pastoraal in St.Boniface, elders was het ook zo, werd gedragen door een 17-tal basissgemeenschappen in de verschillende wijken van de parochie. Daar werd het gebed georganiseerd, en ook de catechese van de dopelingen, van de kommuniëkanten en van de trouwers, de armen- en de ziekenzorg, het onthaal van vreem-

delingen op de parochie, de rouw en de uitvaarten, en de materiële en de menselijke promotie in de wijk. De stuwende kracht van al die afdelingen was overal het "Marialegioen": de leden daarvan zetten zich voor alles in. Een nieuwigheid in de Kerk van Kinshasa, was de instelling door kardinaal Malula, van het ambt van de bakambi, de lekenpastors, die heel de verantwoordelijkheid van de parochie droegen, de pastorale zowel als de financiële, maar steeds in samenspraak en verstandhouding met de "prêtre animateur". Het was een systeem dat op sommige plaatsen behoorlijk werkte, maar elders liep het soms in het honderd, ondermeer door tribale of financiële misbruiken of door een eigenmachtig optreden van de "mokambi". Aanvankelijk kon ik goed opschieten met mijn "mokambi", hoewel hij me nooit een financieel verslag voorlegde, ondanks mijn aandringen. Wij belegden samen de parochievergaderingen en de liturgische vieringen. Al spoedig na mijn overname van de parochie, stonden we samen voor ernstige moeilijkheden. Weldra zouden de doopleerlingen gedoopt worden, maar wij beschikten over geen gegevens noch over een lijst van de aanstaande dopelingen. We bevonden ons in een nood-situatie, en we moesten zelf de knoop doorhakken aan de hand van een summiere ondervraging van de kandidaten. De publikatie van de lijst der gekozenen deed een hoop frustraties ontstaan. Uitgesloten kandidaten probeerden zich tijdens de dooplechtigheid op te dringen. Het werd een onvoorstelbare warboel, die zelfs door een TV-ploeg werd opgenomen en 's avonds uitgezonden. Na de plechtigheid werd ik met vuisten zand en met stenen bekogeld, en de "mokambi" werd eveneens hardhandig aangepakt. De deken bracht hulpbisschop Moke op de hoogte, en die wierp het interdikt over de parochie. Drie weken lang mocht er geen liturgie worden gevierd. Na die periode zat Mgr.Moke op St.Boniface zelf een verzoeningsplechtigheid voor, en alles werd weer normaal.

Retraites

Ondertussen werd ik langs verschillende kanten aangezocht om retraites te preken. In Kinshasa en ook elders was er, gezien de aanwezigheid van vele kloostergemeenschappen, een nijpend tekort aan geestelijke animatie. De meeste van die retraites werden in Kinshasa zelf gehouden, maar voor som-

mige andere moest ik naar verschillende streken van Zaire reizen. Zo trok ik in 1984 en 1985 naar de zusters van de H.Gemma in Ivira, vlak bij het Tanganyika-meer in de Kivu. Ik leerde die zusters toevallig kennen, en tweemaal werd ik verzocht om voor hen een retraite te preken, die dan gevolgd werd door een sessie over de spiritualiteit van de Passie. Die nonnen wonen vlak bij het meer aan een droomkust, die in Europa ongetwijfeld duizenden toeristen zou aantrekken. Het meer zit vol vis en van daaruit wordt heel de Kivu bevoorrad. Toen al spraken de zusters mij van bepaalde ongenaakbare haarden van rebellie in de omtrek, waarop zelfs het leger van toen geen greep kon krijgen. Vandaaruit zou de opmars van de rebellen van het huidige bewind beginnen. De vallei van de Ruzizi tussen Uvira en Bukavu is enig mooi. Overal wint men er op rijke landbouwgronden alle soorten groenten en fruit die eigenlijk voor een spotprijs aan de man worden gebracht. Bij mijn terugreis naar Kinshasa had ik mijn reiskoffer helemaal volgeladen met ajuinen. Ik passeerde toen langs het zusterklooster van Bukavu en logeerde er. Zuster Lucia ging boodschappen doen in een warenhuis, en een man die haar Passieteken opmerkte, sprak haar aan.

- Zijt u een passionistin?

- Eigenlijk wel, ja.

- Ziet u, destijds had ik in Tshumbe in de normaalschool een passionist als directeur, maar u zal die wel niet kennen, hij heette pater Koen.

- En of ik die ken! Hij logeert momenteel in ons klooster!

Aanstands organiseerde mijn oud-student een bijeenkomst 's namiddags bij hem thuis. Het werd er een hartelijk weerzien met een 20-tal oud-studenten, die allen hoge posten bekleedden in Bukavu. De vrouw van mijn gastheer was één van de beste meisjes-leerlingen die ik in Lodja had gehad. De tijd vloog voorbij met het ophalen van oude herinneringen, en alle aanwezigen zegden fier te zijn over de opleiding die ze bij de passionisten hadden genoten.

Bij mijn terugkeer uit Uvira reden we door Rwanda, waar de wegen heel wat beter onderhouden waren dan bij ons. We deden er twee posten aan van de zusters van Brakel, die vroeger in de Sankuru werkzaam waren geweest en nu in

Rwanda veel inlandse roepingen hadden. In Bukavu ontmoette ik ook Piet Tibax, een Witte Pater, de broer van onze pater René, die me overhaalde om bij hem de nacht door te brengen en niet bij de zusters. We praatten samen tot in de kleine uurtjes. In 1986 kwam ik terecht in de trappisten-priorij van Kasanza in de provincie Bandundu. Ik was gevraagd om er een retraite te preken als voorbereiding op de eeuwige geloften van de eerste zusters-passionisten. De trappisten van Achel hebben daar, in een woeste vlakte, met hun inlandse monniken, en met de hulp nadien van de abdij van Westmalle, een mooie priorij doen oprijzen, omgeven door vruchtbaar gemaakte landbouwgronden, met een rijke veestapel, een stuwdam voor electriciteit, een stevige brug over een donderende waterval, en met overal stromend water. Het is echt pionierswerk geweest zoals dat in de Middeleeuwen vanuit de abdijen is gepresteerd. Jammer genoeg moest Kasanza zijn eerste priester, inmiddels ook eerste inlandse prior geworden, afstaan toen hij benoemd werd tot bisschop van Kikwit: Mgr. Mununu. In diezelfde periode keerde ik voor het eerst terug naar Tshumbe, om in Ototo de retraite voor de konfraters te preken en om nadien, op verzoek van Mgr. Yungu, een verzoeningsgebaar te stellen door enkele missieposten te bezoeken. De inlandse priesters hebben me overal feestelijk onthaald, en in Lodja mocht ik voorgaan in de eucharistieviering en preken voor mijn oud-parochianen. Nadien trok ik naar Bamanya in de provincie van de Evenaar voor een retraite aan de zusters van het Kostbaar Bloed. Bamanya is internationaal bekend om zijn befaamde "Aequatoria-bibliotheek", gesticht door de beroemde pater Gustaaf Hulstaert, missionaris van het H.Hart en specialist in de Mongo-kultuur. Daarover is er werkelijk alles te vinden, ook de meeste Otetela-boeken van het bisdom Tshumbe. De zusters van het Kostbaar Bloed vormden een internationaal gezelschap: er waren Nederlandse, Oostenrijkse, Duitse en Kongoleze zusters. De Nederlandse overste, zuster Teresita, zegde me dat ze in heel haar leven nog nooit zo'n goede retraite had meegemaakt, en dat ze zich daarom afvroeg wat Ons Heer met haar voorhad. Nog in hetzelfde jaar is zij gestorven. Verder preekte ik nog enkele keren een retraite voor zusters passionisten in Lumbi. In 1991 werd ik naar Kionzo, over Matadi,

geroepen voor een retraite aan redemptoristen-novicen. Het was de laatste aktiviteit die plaatsvond in dat huis, want de redemptoristen zouden het vlak daarop ontruimen en hun noviciaat overbrengen naar Mbanza-Ngungu, de gewezen Thysstad. Bij het begin van die retraite overkwam me iets vreemds. Voor de avondmeditatie werd een tekst voorgelezen die ik zo treffend vond dat ik van novicenmeester Jan Ivens wou vernemen uit welk boek hij die had gehaald. Hij glimlachte: Uit uw eigen boek "Témoignage de la Passion". Ik verschoot er zelf van. Het was in die dagen dat de grote plunderingen van vele firma's in Kinshasa plaats hadden. Ik was er weer eens aan ontsnapt.

In 1992 kwamen de broeders van de Passie van Tshumbe, die in Kinshasa-Matete een huis hadden, bij mij hun beklag doen. Sinds vele jaren hadden zij geen retraite meer kunnen volgen, omdat zij de hoge logieskosten in de grote bezinningshuizen niet konden betalen.

- Geen nood, broeder, zei ik, ik zal jullie gratis een retraite komen preken.

- Jamaar, we hebben niet eens een kamer waar u kan logeren!

- Ook dat komt in orde, zei ik.

De zusters van 't Gelove van Tielt boden me in hun huis in Matete gul gastvrijheid aan, met ontbijt en avondmaal. Zo kregen die arme broeders dat jaar ook hun retraite. In 1995 had de bisschop van Kenge me gevraagd voor zijn diocesane zusters. Ik werd al vlug gewaar dat daar iets op springen stond. En inderdaad, kort na de retraite verlieten 7 van de beste zusters hun gemeenschap wegens een geschil met de bisschop. Deze hield met de Regel die hij zelf had opgesteld en met het Kerkelijk Recht op bepaalde punten geen rekening. Enkele dagen nadien was ik in het bisdom Boma om een maand lang retraites te geven aan de "Soeurs Servantes des pauvres" van Gijzegem. Het waren daar allemaal inlandse zusters. Bij de eerste retraite was ik 12 dagen ziek van malaria. Wellicht had ik dat kort voordien opgelopen in Lumbi dat verpest werd door de muggen. Toch kon ik, dank zij de medikamenten waarmee ze me volstoppen, de twee retraites zonder al te veel ongerief beëindigen. Het geheel werd afgesloten met de eerste en met de eeuwige geloften in de grote kerk van Lukula. De bisschop ging in zijn preek te keer te-

gen de zusters die, naar hij zei, voor hun bezinningsdagen beroep deden op kloosterlingen van België, Frankrijk, Amerika en Zuid-Afrika, en dat nog wel terwijl het bisdom zelf hoog gekwalificeerde priesters had. Een redemptorist die naast me zat, meende: "Koen, hij heeft het tegen u!" Na de dienst kwam de bisschop op me toe en hij zegde: "Pater Koen, ik had het helemaal niet op u gemunt, weet je!" Daarop zag ik zich iets afspelen wat ik nog nooit had meegemaakt, iets onvoorstelbaars. Onder een groot afdak van palmblaren zou men een feestmaal klaarmaken voor wel 500 genodigden. De dienst was zo pikfijn geregeld dat iedereen bij het begin van het feestmaal aanstonds wist waar hij moest gaan aanzitten. De bisschop talmde niet om een kruis te slaan, en het banket kon beginnen. Drank en eten waren overal ter plaatse. En ... na een half uur was alles gedaan. De bisschop maakte weer een kruis en iedereen stond op. En dat terwijl zulke feesten elders uren kunnen blijven duren.

Parochie-perikelen

Maar laat me terugkeren naar St. Boniface. Ik reed regelmatig met mijn brommertje naar mijn parochie op een 3 kilometer hiervandaan. Maar wanneer ik na de avondvergaderingen, in de duisternis langs niet verlichte wegen moest terugrijden, werd ik tweemaal bijna overreden door een vrachtwagen zonder lichten. Toen kreeg ik van mijn overste, broeder Rombout, verbod om me nog per brommer in dat drukke verkeer te wagen. Sindsdien werd ik telkens per auto naar mijn parochie gebracht. Er bestonden in alle parochies van Kinshasa charismatische gebedsgroepen, voortspuitend uit wat "le renouveau" werd genoemd. Die zochten nogal wat onbeholpen hun eigen weg. Persoonlijk voelde ik me ook wat onwennig bij dat luidop door mekaar bidden. Het was nodig om vooral de verantwoordelijken wat van nabij te volgen, opdat er zonder onderscheid, geen misbruiken zouden binnensluipen zoals interkommunie met de protestanten of het afwijzen van de Mariaverering. Sommigen in die groepen meenden nogal eens het monopolie van de gebedskunst te bezitten, en met misprijzen keken ze dan neer op het stuntelig bidden der eenvoudige kristenen, vooral van die van het Marialegioen. Daarom had kardinaal Malula richtlijnen gegeven, maar die

werden niet altijd gevolgd. Weldra kwam ikzelf in aanvaring met onze gebedsgroep, waar onder meer de ouderen de ziekenzalving gingen toedienen, zich daarbij steunend op St.Jakobus. Een vergadering met de verantwoordelijken van de parochie en van de gebedsgroep trachtte orde op zaken te stellen. De herder en zijn kern echter wilden halsstarrig hun eigen weg blijven gaan. Tenslotte zagen we ons verplicht om die groep de erkenning door de parochie verder te weigeren. Nadien is hij verworpen tot een sekte die regelmatig ergens op de buiten bijeenkwam. Maanden later is de gebedsgroep verdergegaan met een andere kern, die is geëvolueerd in de lijn van het bisdom. Zoals overal in Kinshasa, waren vooral de leden van het Marialegioen zeer actief in onze 17 basisgemeenschappen. Zij schiepen een beweging en een geest van onderling hulpbetoon bij armen- en ziekenzorg, bij rouwvieringen, bij het vreemdelingenonthaal, bij de catechese der doopleerlingen, kommunikanten en trouwers, ook in het schoolwezen en de zorg voor het milieu. Men proefde er een beetje de geest van het evangelie. De hoofdzak was om bekwame verantwoordelijken te vinden, die omringd waren door ondernemende kernleden. Eén ding was er op mijn parochie dat me niet goed lag: die eindeloze misvieringen met verschillende koralen, die de hele situatie gingen beheersen en de priester in een eerder ondergeschikte rol terugdrongen. Vooral de jeugdkoralen die met hun eindeloze gezangen niet te stoppen waren, werkten me op de zenuwen. Wanneer een mis al meer dan twee uur had geduurd, en er onmiddellijk daarop een andere moest volgen, was mijn

godsvrucht soms ver te zoeken. Gelukkig had ik een kostbare sociale assistente in de persoon van Antoinette Mboto, een zuster van Bergamo. Met haar onverstoort geduld verstond zij de kunst om mij op tijd in te nemen. En met haar wijs doorzicht wist zij bij de parochieraden een situatie aanstonds in te schatten. Voor goede raad en in verband met het nemen van juiste beslissingen, kon ik steeds bij haar terecht. Elke donderdagavond trokken we samen naar een basisgemeenschap om met de mensen te bidden en om ze te aanhoren en te bemoedigen. De aanwezigheid van zuster Antoinette, met haar bescheiden maar gevatte tussenkomsten, was voor iedereen een steun, vooral voor de behoeftigen. Op zekere dag kwam ze bij me aangelopen: "Pater, op een uithoek van de parochie hier woont er een vrouw die wel bezeten lijkt te zijn. Mensen van de gebedsgroep en van het Marialegioen zijn bij haar gaan bidden om ze te bedaren, maar zonder resultaat. Kunt u als priester daar niet eens naar toe gaan?" Na de hoogmis trokken we daarheen. De bewuste vrouw zat buiten voor haar huisje. Van zodra ze ons zag naderen, begon ze al stuiptrekkend over de grond te rollen, huilend en tierend, met het schuim op haar mond. Ik ging kalm naar haar toe en legde mijn hand op haar hoofd, terwijl ik het gebed zegde tot de H.Michaël, dat we destijds, nog voor het Concilie, na elke gelezen mis plachten te bidden. Aanstonds bedaarde de vrouw. Of dat zo is blijven duren, weet ik niet, maar in gelijkaardige gevallen, heb ik met dat gebed wel meermaals resultaten gehad.

De afstammelingen van Ancelmus van Eel

door Alfons Van den Kieboom en Jos Sleeckx

I. Ancelmus van Eel is geboren omstreeks 1300 in Ravels-Eel. Zijn kinderen:

1. Henricus Ancelmus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1330, volgt II.B
2. Arnoldus Ancelmus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1330, volgt II.A

II.A. Arnoldus Ancelmus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1330. Kinderen:

1. Wilhelmus Arnoldus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1365

II.B. Henricus Ancelmus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1330, huwde met Agnes Tsclercx. Kinderen:

1. Ancem Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel

- omstreeks 1360, overleden Ravels-Eel omstreeks 1425
2. N.N. Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1362. Volgt III.A
3. Henricus Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1363. Volgt III.B
4. N.N. Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1365. Volgt III.C
- III.A. N.N. Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1362 huwde met Henricus Thoege
- III.B. Henricus Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1363. Kinderen:
1. Ancem Henricus Ancems, geboren omstreeks 1388. Volgt IV.A
 2. N.N. Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1390. Volgt IV.B
 3. Henricus Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1391. Volgt IV.C
 4. N.N. Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1393. Volgt IV.D
 5. Wilhelmus Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1395. Volgt IV.E
 6. N.N. Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1397. Volgt IV.F
 7. N.N. Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1398. Volgt IV.G
- III.C. N.N. Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1365, huwde met Henricus Stoeps. Kinderen:
1. Johannes Stoeps. Volgt IV.H.
 2. Kathelijne Stoeps
- IV.A. Ancem Henricus Ancems, geboren omstreeks 1388. Kinderen:
1. Henricus Ancem Ancems, geboren omstreeks 1418. Volgt V.A
 2. Johannes Ancem Ancems, geboren Weelde omstreeks 1420
 3. Petrus Ancem Ancems, geboren Weelde omstreeks 1425. Volgt V.B
- IV.B. N.N. Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1390, huwde met Jacob De Hoeghe
- IV.C. Henricus Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1391. Kinderen:
1. Wilhelmus Henricus Ancems, geboren Ravels omstreeks 1420. Volgt V.C
2. Elisabeth Kieboem, geboren Ravels-Eel omstreeks 1422. Volgt V.D
3. Johannes Henricus Ancems, geboren omstreeks 1425. Volgt V.E
- IV.D. N.N. Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1393, huwde met Mathias Langwouters
- IV.E. Wilhelmus Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1395. Kinderen:
1. Engelberte Wilhelmus Ancems, geboren Ravels 1425. Volgt V.F.
- IV.F. N.N. Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1397, huwde met Johannes Nouts
- IV.G. N.N. Henricus Ancems, geboren Ravels-Eel omstreeks 1398, huwde met Johannes Waltero Lijnen
- IV.H. Johannes Stoeps. Kinderen:
1. N.N. Stoeps. Volgt V.G
- V.A. Henricus Ancem Ancems, geboren omstreeks 1418. Kinderen:
1. Ancelmus Henricus Ancems, geboren omstreeks 1450. Volgt VI.A
- V.B. Petrus Ancem Ancems, geboren Weelde omstreeks 1425. Kinderen:
1. Johannes Petrus Ancems, geboren Weelde omstreeks 1457. Volgt VI.B
- V.C. Wilhelmus Henricus Ancems, geboren Ravels omstreeks 1420. Kinderen:
1. Engelberte Ancems, geboren Ravels omstreeks 1450. Volgt VI.C
- V.D. Elisabeth Kieboem, geboren Ravels-Eel omstreeks 1422, huwde met N.N. Staes. Kinderen:
- Gerardus Staes
- V.E. Johannes Henricus Ancems, geboren omstreeks 1425. Kinderen:
1. N.N. Ancems
 2. Kathelijne Johannes Ancems
- V.F. Engelberte Wilhelmus Ancems, geboren

Ravels omstreeks 1425, huwde met N.N. Stoeps.
Kinderen:

1. Wilhelma Stoeps
2. Sophia Stoeps

V.G. N.N. Stoeps, huwde met Engelberte Wilhelmus Ancems, geboren Ravels omstreeks 1425.
Kinderen:

1. Wilhelma Stoeps
2. Sophia Stoeps

VI.A. Ancelmus Henricus Ancems, geboren omstreeks 1450. Kinderen:

1. Henrick, geboren Ravels omstreeks 1480. Volgt VII.A
2. Adriaan, geboren Ravels omstreeks 1482
3. Elisabeth, geboren Ravels omstreeks 1483

VI.B. Johannes Petrus Ancems, geboren Weelde omstreeks 1457. Kinderen:

1. Petrus, geboren Ravels omstreeks 1485. Volgt VII.B

VI.C. Engelberte Ancems, geboren Ravels omstreeks 1450, huwde met Henricus van Weelde.
Kinderen:

1. Wilhelma van Weelde, geboren omstreeks 1480. Volgt VII.C

VII.A. Henrick Ancem Ancems, geboren Ravels omstreeks 1480, huwde met Lysbeth. Kinderen:

1. Anthonia Henrick Anssems vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1508
2. Anssem Henrick Anssems vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1510. Volgt VIII.A
3. Cornelis Henrick Anssems vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1515, overleed te Turnhout 4/12/1583. Hij was koster in Ravels, werd in 1544 ingeschreven aan de universiteit van Leuven en was van 1568 tot 1570 kapelaan in Ravels en in 1572 onderpastoor te Weelde. Hij bezat het beneficie van de H.Gregorius en St.Jan Baptist.
4. Christoffel Henrick Anssems vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1518. Volgt VIII.C
5. Michiel Henrick Anssems vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1520
6. Claes Anssems vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1512. Volgt VIII.B

VII.B. Petrus Johannes Anssems, geboren Ravels omstreeks 1485. Kinderen:

1. Ghysbert Peter Johannes Anssems, geboren Weelde omstreeks 1504
2. Cornelis Peter Johannes Anssems, geboren omstreeks 1505. Volgt VIII.D
3. Wouter Peter Anssems, geboren omstreeks 1507. Volgt VIII.E
4. Peter Peter Anssems, geboren Weelde omstreeks 1510. Volgt VIII.F
5. Adriaen Peter Anssems, geboren Weelde omstreeks 1511. Volgt VIII.G

VII.C. Wilhelma van Weelde, geboren omstreeks 1480, huwde met N.N. Van Trier. Kinderen:

1. Henricus Van Trier
2. Engelberta Van Trier. Volgt VIII.H

VIII.A. Anssem Henrick Anssems vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1510, overleden Weelde omstreeks 1577. Kinderen:

1. Jan, geboren Weelde omstreeks 1540
2. Barbara, geboren Weelde omstreeks 1542
3. Adriaen, geboren Weelde omstreeks 1545. Volgt IX.A
4. Lenaert, geboren Weelde omstreeks 1550, overleden te Poppel 4/4/1631

VIII.B. Claes Anssems vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1512, overleden te Weelde 1560, huwde met Marie Claes Buycx, geboren te Weelde, overleden Weelde omstreeks 1567. Kinderen:

1. Cornelis, geboren Weelde omstreeks 1550, overleden te Poppel 14/4/1624
2. Oyken, geboren Weelde omstreeks 1551, overleden Weelde voor 1/5/1575
3. Nicolaes, geboren Weelde omstreeks 1554. Volgt IX.C
4. Adriaen, geboren Weelde omstreeks 1556. Volgt IX.D
5. Elisabeth, geboren Weelde omstreeks 1558, overleden te Weelde omstreeks 1598
6. Henrick, geboren Weelde omstreeks 1560

VIII.C. Christoffel Henrick Anssems vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1518, huwde met Marie

VIII.D. Cornelis Peter Johannes Anssems, geboren omstreeks 1505, huwde met Mechteld, geboren omstreeks 1510 in Poppel. Kinderen:

1. Huybrecht, geboren Weelde omstreeks 1532. Volgt IX.E
2. Jan, geboren Weelde omstreeks 1535
3. Anneken, geboren Weelde omstreeks 1538. Volgt IX.F
4. Marieken, geboren Weelde omstreeks 1540. Volgt IX.G

VIII.E. Wouter Peter Anssems, geboren omstreeks 1507, overleden Weelde omstreeks 1579. Kinderen:

1. Peteren, geboren Weelde omstreeks 1535
2. Lysbet, geboren Weelde omstreeks 1537. Volgt IX.H

VIII.F. Peter, geboren Weelde omstreeks 1510, huwde met Elisabeth Moerlants, geboren te Weelde, dochter van Henric Moerlants en Eelken Canters. Kinderen:

1. Wouter, geboren te Weelde

VIII.G. Adriaen Peter Anssems, geboren te Weelde omstreeks 1511, huwde met Elisabeth, overleden na 1588 te Weelde

VIII.H. Engelberta Van Trier, huwde met Johannes Dirick Lurinx

IX.A. Adriaen Anssems vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1545, overleden te Weelde 15/2/1601. Kinderen:

1. Mayken, geboren Weelde omstreeks 1590. Volgt X.A
2. Paschasie, geboren Weelde omstreeks 1591. Volgt X.B

IX.B. Elisabeth Claus Henrick vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1553, overleden Weelde omstreeks 1591, huwde met Jan Coijmans. Kinderen:

1. Engelken, geboren Weelde omstreeks 1570. Volgt X.C
2. Nicolaus, geboren Weelde omstreeks 1572. Volgt X.D
3. Adriaen, geboren Weelde omstreeks 1575. Volgt X.E

IX.C. Niclaes Claus Henricx vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1554, overleden te Poppel 31/1/1624, huwde met Catharina, geboren omstreeks 1560, overleden omstreeks 1597. Huwde daarna met Maria vanden Kyeboom, geboren omstreeks 1570, overleden te Antwerpen 13/4/1637. Kinderen:

1. Niclaes, geboren Weelde omstreeks 1580. Volgt X.F
2. Heylwidis, geboren Weelde omstreeks 1585, overleden na 7/10/1658
3. Cornelius, geboren Weelde omstreeks 1590. Volgt X.G
4. Helena, geboren Weelde omstreeks 1594. Volgt X.H
5. Maria, geboren Weelde omstreeks 1597. Volgt X.I

IX.D. Adriaen Henricx vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1556, verhuisde omstreeks 1590 naar Rijkevorsel waar hij schepen en weesmeester was. Hij huwde omstreeks 1591 met Margareta Lenaert Buydens. Kinderen:

1. Adriaen, geboren omstreeks 1593. Volgt X.J
2. Henricus, geboren omstreeks 1597. Volgt X.K
3. Joanna, geboren Rijkevorsel omstreeks 1599
4. Joannes, geboren Rijkevorsel omstreeks 1601. Volgt X.L
5. Leonardus, geboren Rijkevorsel omstreeks 1603. Volgt X.M
6. Margareta, geboren omstreeks 1605
7. Maria, geboren Rijkevorsel. Volgt X.N
8. Cornelius, geboren Rijkevorsel 30/1/1609

IX.E. Huybrecht Cornelis Peter Anssems, geboren Weelde omstreeks 1532, huwde met Marie

IX.F. Anneken Cornelis Peter Anssems, geboren Weelde omstreeks 1538, huwde met Willem Bartholomeus van den Loick

IX.G. Marieken Cornelis Peter Anssems, geboren Weelde omstreeks 1540, huwde met Goyvaert Pauwels

IX.H. Lysbet Wouter Peter Anssems, geboren Weelde omstreeks 1537, huwde omstreeks 1560 met Willem Langewouters, geboren omstreeks 1535, overleden voor 1565

X.A. Mayken Adriani Anssems, geboren Weelde omstreeks 1590, huwde met Adriaen Ambrosius Cornelissen, geboren omstreeks 1590. Kinderen:

1. Jan
2. Sebastiaan
3. Merten

X.B. Paschasie Adriani Anssems, geboren Weelde omstreeks 1591, huwde omstreeks 1607 te Weelde met Waltherus Wilborts, geboren Hilvarenbeek omstreeks 1580. Kinderen:

1. Adrianus, gedoopt Weelde 14/12/1608
2. Maria, gedoopt Weelde 15/8/1610
3. Adrianus, volgt onder XI.A
4. Joanna, volgt onder XI.B
5. Michael, volgt onder XI.C

X.C. Engelken Jan Koijmans, geboren Weelde omstreeks 1570, huwde met Anthonis Corstiaenssen, geboren omstreeks 1570. Kinderen:

1. Adriaen, geboren Weelde omstreeks 1600
2. Cornelis, geboren Weelde omstreeks 1605

X.D. Nicolaus Jan Koijmans, geboren Weelde 1572, huwde met Maria Henrici van Miersel, geboren omstreeks 1580. Kinderen:

1. Cornelis, geboren 1606. Volgt XI.D
2. Elisabeth, gedoopt Weelde 14/2/1610, overleden voor 1613 te Weelde
3. Elisabeth, gedoopt Weelde 6/8/1613
4. Maria, gedoopt Weelde 25/3/1619, overleden Weelde september 1638

X.E. Adriaen Jan Koijmans, geboren Weelde omstreeks 1575. Kinderen:

1. Adriaen, geboren Weelde omstreeks 1600

X.F. Niclaes Claus vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1580, overleden te Weelde 22/5/1644, huwde met Rocha Huberti Lauwen, geboren omstreeks 1585, overleden Weelde 11/4/1637. Kinderen:

1. Elisabeth, geboren Weelde omstreeks 1602
2. Jacoba, gedoopt Weelde 7/9/1606
3. Joannes, gedoopt Weelde 17/7/1610, overleden te Turnhout 23/9/1648
4. Nicolaus, volgt onder XI.E
5. Hubertus, gedoopt Weelde 10/10/1618

X.G. Cornelius Claus vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1590, overleden Weelde 22/4/1664, huwde met Maria Bosmans. Kinderen:

1. Nicolaa, gedoopt Weelde 23/9/1624

X.H. Helena Claus vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1594, overleden Weelde 7/1/1665, huwde Weelde 18/2/1635 Cornelius Everardi, geboren Poppel omstreeks 1590, overleden te Poppel 21/8/1668. Kinderen:

1. Martina, volgt onder XI.F
2. Rocha, volgt onder XI.G
3. Everardus, volgt onder XI.H

X.I. Maria Claes vanden Kieboom, geboren Weelde omstreeks 1597, huwde Weelde 20/8/1623 met Henrick Lemmens, overleden te Weelde 8/6/1630. Zij huwde voor de tweede maal te Weelde 24/6/1631 met Henricus van Dun, geboren te Baarle.

X.J. Adriaen Adriani vanden Kieboom, geboren omstreeks 1593, huwde met Joanna Simonis De Roover. Het kerkelijk huwelijk vond plaats op maandag 24/7/1617 in Rijkevorsel. Kinderen:

1. Magdalena, volgt onder XI.I
2. Margaretha, volgt onder XI.J
3. Adrianus, volgt onder XI.K
4. Catharina, volgt onder XI.L
5. Joannes, geboren Rijkevorsel 22/12/1636

X.K. Henricus Adriani vanden Kieboom, geboren omstreeks 1597, huwde te Rijkevorsel 18/7/1617 met Elisabeth Jaspari Kinschots. Kinderen:

1. Henricus, geboren Rijkevorsel omstreeks 1620, volgt onder XI.N
2. Adrianus, geboren Rijkevorsel 23/4/1623
3. Adrianus, geboren Rijkevorsel 15/11/1626
4. Margaretha, volgt onder XI.O
5. Maria, volgt onder XI.P
6. Anna, gedoopt te Rijkevorsel 3/6/1641
7. Adrianus, gedoopt te Rijkevorsel 13/7/1643, overleden te Rijkevorsel 28/2/1709

X.L. Joannes Adriani vanden Kieboom, geboren Rijkevorsel omstreeks 1601, huwde Minderhout 21/9/1632 met Paschiasia Petri Antonii Brouwers, geboren Halle omstreeks 1600. Kinderen:

1. Cornelia, gedoopt Hoogstraten 29/9/1634

X.M. Leonardus Adriani vanden Kieboom, geboren Rijkevorsel omstreeks 1603, overleden te Rijkevorsel 9/2/1643, huwde Rijkevorsel 10/2/1619 met Christina Wouter Cornelissen, geboren Weelde omstreeks 1595, overleden Rijkevorsel 1652, dochter van Wouter Cornelis Drycken en Mayken Merten Schellekens. Kinderen:

1. Martinus, geboren Rijkevorsel 1619
2. Adrianus, gedoopt Rijkevorsel 27/10/1621
3. Cornelius, geboren Rijkevorsel 24/1/1624
4. Walterus, volgt onder XI.Q
5. Maria, gedoopt Rijkevorsel op 2/1/1629
6. Adrianus, volgt onder XI.R
7. Joannes, gedoopt Rijkevorsel 5/10/1633

X.N. Maria Adriani vanden Kieboom, gedoopt Rijkevorsel 16/6/1607, huwde Rijkevorsel 13/5/1630 met Petrus Swindrechts, huwde na 1640 met Andreas Willem vanden Langenbergh, gedoopt Zundert 20/2/1607, overleden Rijkevorsel 24/2/1677, zoon van Wilhelmus Andreas Rudolfus vanden Langenbergh en Maria Petrus Arnoldus Sgrauwen. Kinderen:

1. Petrus, gedoopt Rijkevorsel 27/9/1636
2. Anna, gedoopt Rijkevorsel 20/11/1638
3. Guilielmus, gedoopt Rijkevorsel 18/9/1641
4. Adrianus, geboren Rijkevorsel 14/1/1644

XI.A. Adrianus Wouter Wilborts, gedoopt Weelde 4/6/1613, huwde met Cathalijn Adriaen Marten Goris

XI.B. Joanna Wouter Wilborts, gedoopt Weelde 27/6/1615, overleden Weelde 22/1/1692, huwde met Joannes Miertmans, geboren te Ravels

XI.C. Michael Wouter Wilborts, gedoopt Weelde 5/8/1618, overleden Weelde 30/6/1674, huwde te Weelde 24/1/1645 Margaretha Matthie Joannis De Bie

XI.D. Cornelis Nicolai Koijmans, geboren 1606, gehuwd met Margaretha Adriani Michaelis Opt Schoot, gedoopt Weelde 10/4/1616, overleden Weelde 24/9/1646, dochter van Adrianus Michaelis Opt Schoot en Joanna Adrianii. Kinderen:

1. Maria, geboren Weelde 5/1/1641, overleden Weelde 5/4/1643
2. Nicolaus, geboren Weelde 4/11/1643

3. Maria, geboren Weelde 23/9/1646

XI.E. Nicolaus Nicolai vanden Kieboom, gedoopt Weelde 23/7/1614, overleden Weelde 22/5/1644, huwde Elisabeth Anthony Deens, gedoopt Weelde 28/8/1612, overleden Weelde 13/5/1677, dochter van Anthony Georgy Deens en Maria Christophori Donkaerts. Kinderen:

1. Nicolaa, volgt XII.A.
2. Antonius, gedoopt Weelde 23/11/1642

XI.F. Martina Corneli Everaerts, gedoopt Weelde 11/11/1635, huwde te Weelde op 2/5/1655 met Arnoldus Petri Hermans

XI.G. Rocha Corneli Everaerts, gedoopt te Weelde 18/10/1639, overleden Weelde 23/1/1710, huwde te Weelde 2/5/1662 met Joannes Gijsen, overleden te Weelde 16/9/1693

XI.H. Everardus Corneli Everaerts, gedoopt te Weelde 12/4/1644, overleden Weelde 4/12/1668, huwde te Weelde 8/1/1668 met Anna Michaelis Staes, gedoopt Weelde 13/4/1645, overleden Weelde 26/11/1714

XI.I. Magdalena van den Kieboom, gedoopt Rijkevorsel 16/6/1623, overleden Rijkevorsel 13/12/1662, huwde Rijkevorsel 7/10/1651 Judocus Schijnen

XI.J. Margaretha Van den Kieboom, gedoopt Rijkevorsel 23/2/1627, overleden Rijkevorsel 23/10/1667, huwde 2/11/1645 met Adrianus van Bedaff, huwde voor de tweede maal op 10/7/1654 met Joannes Lamberti

XI.K. Adriaen vanden Kieboom, gedoopt Rijkevorsel 9/4/1630, overleden Rijkevorsel januari 1683, huwde omstreeks 1657 met Maria Andreas Dresselaers, gedoopt Oostmalle 2/2/1628, dochter van Andreas Dresselaers en Gertrude Woijs. Hij huwde een tweede maal Oostmalle 2/9/1664 met Anna Heyndericx, gedoopt 2/12/1642, dochter van Petrus Hendericx en Gertrude Ghysels. Uit het eerste huwelijk volgende kinderen:

1. Gertrudis, volgt onder XII.B.
2. Anna, volgt onder XII.C.

Uit het tweede huwelijk volgende kinderen:

1. Maria, volgt onder XII.D
2. Catharina, volgt onder XII.E
3. Petrus, geboren Oostmalle 20/2/1669, volgt onder XII.F
4. Joannes Baptist, gedoopt Oostmalle 8/8/1674
5. Cornelius, gedoopt Oostmalle 15/9/1677
6. Adriana, volgt onder XII.G

XI.L. Catharina Van den Kieboom, gedoopt Rijkevorsel 23/1/1633, overleden te Rijkevorsel, begraven te Rijkevorsel 21/7/1672. Huwde op 27/11/1653 met Jacobus Adriani Verbraeken

XI.M. Joannes Van den Kieboom, geboren Rijkevorsel 22/12/1636, gedoopt te Rijkevorsel 23/12/1636. Huwde Rijkevorsel 23/2/1664 met Maria Cornelis Willem Grielens, geboren Rijkevorsel 5/2/1641, overleden Rijkevorsel 20/10/1676. Hij huwde voor de tweede maal na 1676 met Dymphna Henricus Jacobus Pluym, geboren Rijkevorsel 19/3/1651. Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. Lucia, gedoopt Rijkevorsel 12/11/1664
2. Guillelmus, gedoopt Rijkevorsel 30/6/1666
3. Maria, gedoopt Rijkevorsel 15/11/1669, overleden in 1684
4. Adrianus, gedoopt Rijkevorsel 24/4/1673.

Kinderen uit het tweede huwelijk:

1. Henricus, gedoopt Rijkevorsel 27/11/1677, overleden Rijkevorsel 9/10/1678
2. Petrus, gedoopt Rijkevorsel 3/7/1679
3. Maria, gedoopt Rijkevorsel 16/4/1684
4. Joannes, geboren in 1686, volgt onder XII.H
5. Anna, geboren in 1688, volgt onder XII.I
6. Cornelius, geboren in 1690
7. Henricus, geboren in 1692

XI.N. Henricus Henricus vanden Kieboom, geboren Rijkevorsel omstreeks 1620, huwde Rijkevorsel 3/2/1649 met Maria Balthasar Bolckmans. Kinderen:

1. Gertrudis, volgt onder XII.J.
2. Balthasarus, gedoopt Wortel 16/12/1656, overleden Wortel 16/7/1724
3. Henricus, geboren Wortel 19/1/1660
4. Elisabeth, gedoopt Wortel 14/1/1665, overleden Wortel 16/3/1686

XI.O. Margaretha Henricus vanden Kieboom, gedoopt Rijkevorsel 1/2/1628, overleden Rijkevorsel 10/9/1698, huwde met Cornelius van Loenhout

XI.P. Maria Henricus vanden Kieboom, gedoopt Rijkevorsel 17/7/1630, overleden Rijkevorsel 1/6/1675, huwde Rijkevorsel 5/9/1648 met Gysbertus Paulus Simonis. Zij huwde voor de tweede maal te Rijkevorsel 25/2/1656 met Jacobus Wijns. Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. Margaretha, gedoopt Weelde 28/10/1649
2. Adrianus, gedoopt Weelde 17/12/1652

XI.Q. Walterus Leonardus vanden Kieboom, gedoopt Rijkevorsel 26/9/1626, overleden Oostmalle 27/11/1711, huwde met Catharina Gysels

XI.R. Adrianus Leonardus vanden Kieboom, gedoopt Rijkevorsel 22/4/1631, overleden Rijkevorsel 31/1/1710, huwde te Rijkevorsel 13/1/1657 met Cornelia Gijssels

XII.A. Nicolaa Nicolai vanden Kieboom, gedoopt Weelde 12/11/1640, overleden Weelde 26/1/1710, huwde Weelde 28/6/1670 Michaelis Verheijden, overleden voor 1707. Kinderen:

1. Cornelia, gedoopt Weelde 4/4/1671
2. Anthonius, gedoopt Weelde 11/8/1672
3. Barbara, gedoopt Weelde 25/1/1674
4. Joannes, gedoopt Weelde 28/4/1675
5. Maria, gedoopt Weelde 10/11/1676
6. Cornelius, gedoopt Weelde 19/8/1678
7. Nicolaus, gedoopt 8/5/1681
8. Augustinus, gedoopt Weelde 4/1/1683
9. Franciscus, gedoopt Weelde 7/11/1684

XII.B. Gertrudis Van den Kieboom, gedoopt Oostmalle 16/11/1657, overleden Oostmalle 8/10/1724, huwde Vlimmeren 29/1/1678 met Paulus Lambrechts, geboren omstreeks 1650, overleden Oostmalle 13/10/1724. Kinderen:

1. Jacob, gedoopt Oostmalle 28/5/1680
2. Adriaan, gedoopt Oostmalle 12/3/1683
3. Maria
4. Petrus, gedoopt Oostmalle 3/2/1689
5. Anna
6. Andreas, gedoopt Oostmalle 1/7/1696
7. Joannes, gedoopt Oostmalle 24/10/1702

XII.C. Anna Van den Kieboom, gedoopt Oostmalle 20/6/1660, overleden Oostmalle omstreeks 1693, huwde 1/3/1683 met Joannes Vervoort

XII.D. Maria Van den Kieboom, gedoopt Oostmalle 6/9/1665, overleden Wechelderzande 11/9/1745, huwde 24/4/1680 met Henricus Joordens, geboren Wechelderzande 3/4/1660, overleden Wechelderzande 21/9/1703. Zij huwde voor de tweede maal Wechelderzande 2/4/1704 met Joannes Suls

XII.E. Catharina Van den Kieboom, gedoopt Oostmalle 5/3/1667, huwde Oostmalle 25/8/1699 met Antonius Smidts

XII.F. Petrus vanden Kieboom, geboren Oostmalle 20/2/1669, overleden Westmalle 7/7/1706, huwde 4/5/1703 met Petronella De Pooter, gedoopt Westmalle 29/9/1669, begraven Westmalle 11/1/1719, dochter van Paulus De Pooter en Catharina Versteven. Kinderen:

1. Adrianus

XII.G. Adriana Van den Kieboom, gedoopt Oostmalle 25/10/1677, overleden Rijkevorsel 27/10/1751, huwde Oostmalle 8/2/1707 Cornelius Schillemans, overleden Oostmalle 17/1/1713

XII.H. Joannes Van den Kieboom, geboren 1686, overleden Westmalle 6/3/1748, huwde Maria van Ocken, geboren in 1690. Kinderen:

1. Egidius, geboren Brecht 1718

2. Catharina, geboren Rijkevorsel 19/8/1720

3. Joannes, geboren 1723, overleden te Hoogstraten

4. Adrianus, geboren in 1726

5. N.N. Van den Kieboom, geboren Westmalle 4/5/1729, overleden Westmalle 4/5/1729

XII.I. Anna Van den Kieboom, geboren in 1688, overleden in 1755, huwde met Josephus Berrevoets, geboren in 1687, overleden in 1769

XII.J. Gertrudis Henricus vanden Kieboom, gedoopt Wortel 15/9/1652, overleden Wortel 4/12/1723, huwde Cornelius Scheurmans, geboren Wortel 29/7/1656, zoon van Joannes Henricus Scheurmans en Dimpna Gisbertus Cornelius Steelen. Kinderen:

1. Joannes, geboren Wortel 10/9/1682

2. Adrianus, geboren Wortel 29/9/1684

3. Maria Elisabeth, geboren Wortel 7/8/1686

4. Dimpna, geboren Wortel 7/8/1686

5. Maria, geboren Wortel 20/2/1689

6. Hildegunda, geboren Wortel 26/1/1692

7. Elisabeth, geboren Wortel 20/5/1693

Den Timmer vertelt ...

door Jos Nooyens

In de jaren 1935-1945 hadden wij als hulp op de hoeve Louis Van Beurden. Een al wat oudere man (1887-1949) die deeltijds bij ons en bij Sooi oom (Frans Raeymaekers-Van Gestel) op Aarledijk als dagloner met de kost aan het werk was voor speciale klusjes en voor het lichtere werk. In Poppel was hij bekend onder zijn bijnaam "den Timmer", omdat hij handig was met het lichte timmerwerk op de boerderij maar vooral omdat hij als

duivenmelker wel eens ging helpen als er hier of daar een duivenkot moest worden getimmerd.

Bijnamen waren toen algemeen in gebruik en meestal waren die samengesteld uit twee of drie voornamen, die op hun beurt al roepnamen in het dialect waren en de Poppelse lezer mag uitzoeken wie bedoeld werd met: Wies van Jaan Pieten, Jaon van Hein van Koopkes, Toine van Jaan van Toontjes, Rie van Sooi van Liskes. Dikwijls werd men genoemd naar het ambt of de stiel die de vader uitoefende: Jef van de secretaris, Toon van de smid, Jan van den boer, Sooi van den dekker, enz. De familie van Rooy is zelfs in de 21e eeuw de bij-

Adriaan Jansen alias “Jaoneke Zwanenbaas”

Links het hoekhuis van de familie Zwanenbaas (Van Hees), rechts café “Den Yvonne”

naam Pak nog niet helemaal kwijtgeraakt die zij kreeg omdat meer dan honderd jaar geleden een goed gekend lid van de familie Van Rooy als pakdrager met een groot pak textiel de streek afliep. Adriaan Van Hees, baas van café "De Zwaan" op de hoek van de Pastorijstraat, stond in Poppel bekend als "de oude Zwanenbaas". Dat zijn nakomelingen op heden nog Zwanenbaas worden genoemd is verklaarbaar, maar dat hun inwonende knecht Adriaan Jansen uit Weelde in de jaren dertig de naam "Jaoneke Zwanenbaas" werd toegedicht is toch wel speciaal. Jaoneke was ook wel speciaal en door iedereen gekend. En met een werkgever die het caféhouden nog in het bloed had en links van hem café Jetje Verhaeren en rechts café "den Yvonne", was het niet verwonderlijk dat Jaoneke soms een pintje te veel op had.

Op de boerderij ging het er toen nog rustig aan toe en er was ook nog tijd voor een grap en een grol. Op een avond in de winter was moeder zeug die ging werpen, van de koude varkensstal onder de pannen, overgebracht naar een warmere hoek van de koeistal, waar met rond hout een provisoir kraamhok was getimmerd. Een zeug die ging werpen was een groot bezit en om alles goed te laten verlopen werd daar dag en nacht de wacht bij gehouden. Tijdens het werpen kon een biggetje verstrikt geraken in de vliezen en dan moest de mensenhand ingrijpen om het van verstikking te redden. Soms was de zeug erg onrustig en agressief en liep zij rond in het hok, snuffelend in het neststro, zonder acht te slaan op haar kwetsbare kroost en menig biggetje is zo door zijn eigen moeder vertrappt. Ook al was er tegen de vier wanden van het hok een soort timmerwerk aangebracht zodat de zeug geen jongen tegen de wand kon dood pletten, toch moest de bewaker van dienst er attent op zijn dat de kwetsbare roze biggetjes niet onder het logge moederlijf terecht kwamen, als deze weer eens een nest gedraaid had en zich zomaar ergens in het hok neerlegde.

Die avond had Jaoneke zich aangeboden om de taak van "zeugenkraamman" op zich te nemen. Alles verliep voorspoedig en om een uur of elf stelde Jaoneke vast dat moeder zeug met haar twaalf jongen rustig in een vers opgestrooid nest lag. Door het stalvensterke zag hij dat er nog licht was in café "den Yvonne" (Café De Burcht), en Jaoneke dacht dat hij wel even kon gemist wor-

den aan het kraamnest en hij besloot de doorstane emotie en het groot succes met een pintje te gaan bezegelen. Maar van één pintje kwamen er meer en rond sluitingsuur werd hij door een toogvriend, die de blijde gebeurtenis met eigen ogen wilde aanschouwen, de straat overgeholpen en naar de stal gebracht waar hij Jaoneke het beste wenste voor het tweede deel van de nacht. Toen onze bewaker van dienst op zijn knieën gezeten, de uier van de zeug aan het wrijven was om de melkgifte te stimuleren, werd hij plots door slaap en een te hoog promillegehalte overmand, en met een haffeltje stro in zijn handen vleidde hij zich een beetje onzorgvuldig neer in het kraamhok waar hij in een diepe slaap viel. Toen vader Zwanenbaas, vroegtijdig uit zijn slaap gewekt, nieuwsgierig een kijkje ging nemen bij het kraamhok, vond hij daar een rustig knorrende zeug met tien zogende biggetjes en zijn slapende knecht. Een beetje kwaad trok hij zijn slapende knecht overeind en een bierlucht kwam hem tegemoet. Onder Jaoneke lagen twee platgedrukte dode biggetjes met de afdrukken van de knopen van Jaoneke's jas diep in hun frele huid gedrukt. Jaoneke Zwanenbaas had twee gezonde, kostbare biggetjes dood gelegen! De zeug was voor een keer niet de oorzaak maar het slachtoffer en de remedie was erger dan de kwaal.

Oude bijnamen worden steeds minder gebruikt en nieuwe komen er praktisch niet meer bij. In de dagen dat wij met den Timmer op het veld doorgebracht hebben heeft hij ons de verhalen verteld waarvan mijn vader en mijn grootvader die bij ons inwoonde geen weet hadden omdat zij pas een tiental jaren eerder als allochtonen uit Zondereigen naar de Poppelse Boerenbondse gronden waren verhuisd. Lewieke was de jongste zoon van Adriaan van Beurden, die als weduwnaar met zijn kinderen op het Hondseinde woonde. Over zijn schooltijd bij meester Jansen, die in één lokaal (de oude school) vier studiejaren onder zijn hoede had, wist hij niet veel te vertellen. Meester Jansen presteerde het om zowat de hele mannelijke schooljeugd van Poppel de nodige kennis en tucht bij te brengen en hij verscheen meermalen voor de klas met een baby op de arm die hij van moeder de vrouw meekreeg om op te passen. "Meester Jansen kan goed dansen op een borrel Franse cognac", citeerde den Timmer, en onder de omstandigheden dat die man moest werken is de meester dat bij deze postuum

vergeven.

Als jonge wees verhuurde Lewieke Van Beurden zich als koeier (hoeder van koeien) en trok in het seizoen mee met het vee dat in de beemden van Tulder en de Geertbladeren vrij op de weidegronden los liep en zo groeide hij op tot landbouwhelper. Als koeherder in de vrije natuur liep het wild hem zowat voor de voeten en als jongeling reeds werd bij hem de kiem gelegd van de kunst voor het stropen. Bij zijn volwassen vrienden in het veld leerde hij sneller dan bij meester Jansen in de school. Wij hadden toen weiland op Tulder (Overbroek) en de Geertbladeren (langs de Aa nabij de Hegse Brug) en als wij daar aan het hooien waren dan kwamen de herinneringen uit zijn jeugd weer boven en vertelde hij honderd uit. Op een zondagmiddag had de pastoor vanaf de preekstoel toegestaan dat de boeren, gezien de weersomstandigheden, mochten hooien, en den Timmer kon die zondagmiddag mijn vader er van overtuigen dat het geopperde bijna droge hooi in de Tulderse beemden nog even moest gebroken (gespreid) worden en als wij daar dan met tegenzin aan het werk waren dan bleek dat den Timmer de dag voordien daar nachthaken gelegd had om paling te vangen in de meander van de stroom (Aa). De slimmerik wist dat hij als hooier minder zou opvallen bij veld- en boswachter en onze onvrede met zijn bemoeienissen over dat hooien werd dezelfde avond weer goedge maakt met een volle pan versgebakken paling. Wij hebben het nu over goed 70 jaar geleden en als vrijgezel woonde den Timmer toen in bij zijn getrouwde broer Wies op het Hondseinde. Zijn schoonzuster Emma zorgde er voor dat hij altijd proper gekleed ging. Hij had geen pijn haar meer op zijn hoofd en zijn klak ging alleen af als hij zich 's avonds ging wassen bij voorkeur buiten aan de regenwatertobbe naast het rek met melkkitten waar een stukje zeep en een bonte handdoek lag of als hij aan tafel zat en een kruisje maakte voor het eten. Zijn klets kop was zo kaal en glad dat er zich in de loop der jaren een eigen soort luizen had ontwikkeld, zo beweerde hij altijd. Luizen met geen zes poten maar acht poten, omdat ze die twee extra poten nodig hadden om te remmen om niet van zijn gladde knikker af te vallen. De al wat oudere schooljongens van Aarle verzochten hem meermaals zijn klak even af te doen en zij noemden hem "manevelleke". Zij vroegen

hem dan waarom hij nooit getrouwd was en dan kregen zij als antwoord: "Als ik graag vuiligheid in mijn bed heb, dan schijt ik er zelf wel eens in." Daarom mag men hem nog niet betichten van vuilpraterij, want de mensen in het algemeen waren toen nogal grof met de mond en ik vermoed dat hij deze ietwat brutale uitspraak had overgenomen van vrijgezellen die alzo op een steeds weerkerende stomme vraag een grof antwoord gaven. Vaak werden uitspraken die eigen waren aan het dierenrijk, gebruikt om een toestand uit te drukken waar mensen zich in bevonden. Als iemand erg ziek was en niet meer van het ziekbed kon opstaan, hoorde men wel eens het gezegde: "Hij ligt tegen het mis" (mest). Een uitdrukking die normaal voor een zieke koe werd gebruikt die niet meer overeind kon. Waren iemand "de ijzers getrokken", dan was die persoon overleden en deze beeldspraak vond haar oorsprong in de dood van een paard, waarvan de hoefijzers voor hergebruik werden afgetrokken alvorens het op het paardenkerkhof terecht kwam. Zulk in onze ogen grof woordgebruik stond dan weer in contrast met het oprecht medeleven dat men betoonde bij ziekte of overlijden van een gebuur of dorpsgenoot en ik denk dat men zich op die manier afzette tegen fijne maniertjes en mooi praterij wat men zelf noch op school noch thuis geleerd had. "Hoe is het met uw vader", vroegen een paar rapenpluksters in de pijlakkers aan Jan, de zeventienjarige zoon van een boerke uit Overbroek die een paar dagen daarvoor bediend was. "Hij is naar de rigo, ik heb zijn schoenen al aan", antwoordde de slungel, en hij keek triomfantelijk naar zijn voeten, want hij was voor het eerst van zijn klompen verlost. "Onzen os viel met zijne mond in het slijk en onze vader op zijn bakkes erbij", zo verwoordde een zoon uit Aarle het ongeval dat zijn vader overkwam met zijn ossengespan. En de vader kon er om lachen. Maar toen op een zondag na het lof een Nederlandse vrijer op zijn erf verscheen, eens rondkeek en fijntjes de opmerking maakte: "Is dat jullie kippenhok? Is dat jullie ploegske?", had die meteen zijn erwten uit want pa hield niet van zulke fijnpratens. Een jonge dokter had een praktijk geopend in een naburig dorp en omdat hij van de stad kwam had hij in het begin nogal moeite met het dialect en het taalgebruik. Anna van de gatpees (bijnaam), had de dokter bij het ziekbed van haar man geroepen

Rechts: Huis van de familie Zwanenbaas met daarnaast café Jetje Verhaeren

TER ZALIGE NAGEDACHTENIS
VAN WIJLEN DEN HEER

PETRUS JANSEN
echtgenoot van Mevrouw
Anna Maria LUYTEN

*Gemeente-Onderwijzer te Poppel
geboren te Weelde, den 29 Augustus 1860,
en te Poppel godvruchtig
in den Heer ontslapen den 19 Juni 1908,
voorzien van de H.H. Sacramenten.*

Schoolmeester Petrus Jansen

Het is een heilzaam gedacht voor de overledenen te
bidden, opdat ze van hun zonden ontslagen wor-
den. II Mach.

†

BID VOOR DE ZIEL VAN
Mathijs Lodewijk Van Beurden

geboren te Poppel 2 September 1887 en aldaar
overleden 20 December 1949.

Heer, treed niet in het gerecht met uw dienaar,
want geen mens zal voor uw aanschijn onschuldig
verschijnen.

Ontferm U mijner, o God, volgens uw grote barm-
hartigheid.

Gij allen, die mij lief hadt en die ik beminde, ge-
denkt mij in uwe gebeden. St. Paulus.

Barmhartige Jezus, wees mij niet een rechter,
maar een zaligmaker.

GEBED.

Bewijs, bidden wij U, o Heer, aan uw overleden
dienaar deze barmhartigheid, dat hij gene straf ont-
vange voor zijne daden, daar hij toch verlangde van
Uwen wil te doen; en gelijk hier beneden het ware
geloof hem verbond aan de menigte der gelovigen,
dat zo uwe barmhartigheid hem daarboven ook ver-
enige met het koor der Engelen; door Christus on-
zen Heer. Amen.

Barmhartige Heer Jezus, geef hem de eeuwige
rust. 7 j. en 7 quadr. afl.

Drukk. F. & J. De Kinderen, Ravels.

Doodsprentje van "Den Timmer"

en nadat hij de zieke onderzocht had vroeg de jonge dokter of de zieke kon afgaan. Nee, al in drie dagen niet meer, was het antwoord van Anna. "Ik heb hier een middel dat ge hem driemaal daags moet geven in een half glas water en je moet er vandaag reeds mee beginnen", zei de dokter, "en morgen tegen de avond kom ik terug". 's Anderendaags weer dezelfde vraag. "Kan hij al afgaan?" En weer was het antwoord negatief. De dokter verdubbelde de dosis, en de volgende dag had hij voor Anna, de bezorgde echtgenote weer dezelfde vraag. "En, heeft de zieke nu al kunnen afgaan?" Afgaan niet, mijnheer dokter, maar schijten, schijten, mijnheer Dokter, we moeten zijn bed driemaal per dag verschonen. Afgaan was een vreemd woord voor Anna en ze dacht dat afgaan betekende: van het bed af komen, het bed op eigen kracht uit komen, waar de zieke al een hele week niet toe in staat was geweest. Zoals wij spreken over de spectaculaire veranderingen op alle gebied die wij in één generatie hebben meegemaakt, zo vertelde den Timmer over de nieuwigheden van zijn tijd. De elektrische lamp ging in Poppel pas branden in 1921, toen hij 34 jaar was en tot dan toe was men aangewezen op de "lampe Belge" in de huiskamer en de draagbare stallantaarn in stal en schuur. Met het petroleumketeltje met gietteutje werd zuinig omgesprongen, want petroleum kostte geld. Daarom bleef het smoutpeerke gevoed met koolzaalolie, van uit zijn erker met ruitje in de boerenschouw, nog lang zijn schamel licht werpen op de voorstal bij de koeien. Toen tijdens de eerste wereldoorlog de petrol gerantsoeneerd werd, trok men over de door de elektrische draad afgeschermd grens naar het neutrale Nederland om petroleum te smokkelen en er moest spitsvondig gehandeld worden om en de Duitse patrouilles en de Belgische en Nederlandse douaniers te verschalken. Een toestel, bestaande uit een dubbelwandig koperen harnas, dat enkele liters petroleum kon bevatten en onder de kleding kon worden gedragen, werd gevonden bij de afbraak van het winkeltje van Jantje Van Elten-Walschots en door de familie Walschots aan ons museum geschonken. Deze koperen smokkelcontainer, die de lichaamsvorm volgt, en het vakmanschap van een plaatselijke smid in zich draagt, is in zijn soort een klapstuk voor ons nieuw heemkundemuseum "Het Kaske", waar het in het oude gemeentehuis van

Poppel een ereplaats zal krijgen in de buurt van de omvangrijke douanecollectie.

Den Timmer was toevallig in de buurt toen rond 1904 in de Dorpsstraat de eerste auto die ons dorp aandeed stopte, om bij Louis De Jongh een doos Poppelse Janhagel te gaan kopen. De chauffeur die van de bok stapte, was gekleed in een lange dikke duffel, had zijn stofbril omhoog geschoven en had wat last om onder zijn kin de gesp los te maken van zijn lederen vliegeniersmuts. Al gauw stond er een kringetje nieuwsgierigen bij het koetsje dat voortbewoog zonder een paard er voor en ze wisten niet wat zij zagen. En toen kwam smid Van Beurden er bij: "dat werkt met een veer", zei de smid, "gelijk een wekker. Maar dan wel met een heel straffe veer die met tussenpozen moet worden opgedraaid om een afstand te kunnen rijden." De chauffeur stopte de mooi ingepakte doos Janhagel in een uitsparing van het halve deurtje van de open voorplecht. Dan kwam hij naar voren en draaide herhaaldelijk aan een manivelle om de motor op gang te krijgen, want de elektrische startmotor was nog niet uitgevonden. "Heb ik het niet gezegd", zei de smid, "nu draait bij de veer op spanning en dan kan de automobiel misschien weer rijden tot aan de grens". Het is geweten dat ambachtslui graag probeerden om de mensen wat wijs te maken. Smid Van Beurden die toentertijd in zijn smidse eigenhandig een kleine stoommachine had gebouwd, waarmee hij een transmissie-as liet draaien waarop de boormachine, de ijzerzaag en de slijpsteen waren aangesloten, wist drommels goed hoe een ontploffingsmotor werkte. Maar hij hield van een grap en had er al binnenpret over, hoe zijn uitspraak in het dorp zou worden voortverteld en aangedikt. Toen de drijfkracht kwam werd zijn stoommachine ontmanteld maar het kwam niet op de schroothoop terecht. De cilindervormige ketel werd van een centrale as voorzien en gevuld met beton omgebouwd tot een akkerrol die nog jaren dienst heeft gedaan op de boerderij van Zwanenbaas en op grote schaal werd uitgeleend aan de Poppelse landbouw-gemeenschap. Uit zijn smidse kwam hoogstwaarschijnlijk ook de eerste Janhageldeegpers, een vernuftig handwerk, dat in het museum te bewonderen zal zijn en waar mogelijk ook nog kleine onderdelen van die stoommachine in verwerkt zijn. Een stroper kwam eens bij de smid met zijn plooi-

geweer dat zo zwaar beschadigd was dat zelfs een echte wapensmid er niets mee zou kunnen. Daar moet gij mee naar Koop Knip gaan, schamperde de smid. Die kan dat maken op zijn naaimachine. Koop Knip was de kleermaker die een paar huizen verder woonde. Als je aan den Timmer iets vroeg wat hij technisch niet aankon, dan stuurde hij je steeds door naar Koop Knip.

Wij verwonderen ons niet meer als een vijfjarige van Sinterklaas waarin hij niet meer gelooft, een GSM krijgt waarmee hij SMS-jes verstuurt, foto's maakt, naar de andere kant van de wereld belt en misschien stiekum zijn ouders af luistert. Maar toen in 1926 bij ons thuis (nu Gordijnschuur), een telefoon in de gang aan de muur werd opgehangen – zo'n klein eiken meubeltje met bellen in top, een blinkende metalen tuit op mondhoogte om in te spreken en een zwarte bakelieten hoorn met snoer om tegen het oor te drukken – was dat voor sommigen het onbekende waar men angst voor had. Zo had mijn vader, toen weduwnaar met vier jonge kinderen, de grootste moeite gehad met Antoinetta, een vijfjarige huishoudster die hij zo node in huis had gehaald, zo ver te krijgen dat zij, bij zijn afwezigheid, de telefoon zou opnemen. En de eerste keer liep het al fout. Mulder Bax uit de Pastorijstraat, een goede vriend van de familie, en ook door Net wel gekend, liet zich die namiddag via een telefoniste op het telefoonbureau in Weelde, die hij bijna zeker wel met haar koosnaam zal aangesproken hebben, doorverbinden. Bij ons in de gang rammelde de telefoonbel en huishoudster Net zou voor het eerst in haar leven de telefoon opnemen. Ze kuiste nog vlug haar handen af aan haar voorschoot, nam de hoorn van de gaffel en riep "allo" in de tuit. "Zijt gij het Net?", klonk het aan de andere kant van de draad, want mulder Bax had haar stem herkend. De arme ziel schrok en voelde zich als het ware betrapt. "Hoe kunde gij weten dat ik dat ben?", repliceerde zij. Mulder Bax, bekend om zijn grappen, rook zijn kans en antwoordde doodgemoedereerd: "Omdat ik u zie staan Net". – "Ziet gij mij niet staan? Dan zal ik er eens recht voor gaan staan"! Net dacht dat zij het in Keulen hoorde donderen en keek met een oog in de metalen teut. "Ik zie niks, en dat kan toch niet Jaak", mopperde ze nog na. "Ik zie u klaar en duidelijk", antwoordde de mulder, "want gij hebt een zwarte voorschoot aan". Och arme die brave

Net! Nu was zij helemaal van de kaart want zij had er geen erg in dat onze grappenmaker wist dat zij altijd een zwarte voorschoot droeg tijdens haar huiselijke taken. Toen mijn vader die avond thuis kwam van zijn werk op de Pannenhoef had hij heel wat uit te leggen. Of den Timmer in zijn leven ooit getelefoneerd heeft, betwijfel ik. Als een eenvoudige, ongetrouwde dagloner, was daar ook geen noodzaak voor.

Al heel jong was Lewieke een liefhebber van de duivensport en wanneer in het weekend de duiven vlogen, was hij als snelle loper paraat om de genummerde ring in het doosje naar het duivenlokaal te brengen waar die in een gemeenschappelijke constateur (klok) moest worden gedeponereerd om de tijd van pakken te constateren. Er werd toen met twee soorten coördinaten rekening gehouden: één de afstand in vogelvlucht van de losplaats tot het duivenhok en twee de loopafstand van het duivenhok tot de constateur in het duivenlokaal. In het tweede geval waren er seconden te verdienen als de lopers, soms zoals in een aflossingskoers, de ring aan elkaar doorgaven om deze zo snel mogelijk te klokken. Bij Sooi oom aan de Aarledijk had hij twee duivenhokken getimmerd op de zolder van de varkensstal met de vengens naar het oosten. In de woonkamer aldaar hing een opvallend ingelijst diploma aan de muur dat onze duivenmelker verdiend had met de oude duiven op de lange fond. In dat dokument stond een drukfout en telkens ik daar kwam kon ik het niet nalaten plagend aan den Timmer te vragen wie bedoeld was met dat "Louis Van Beuroten", want de d van Beurden miste het streepje dat een t was geworden. Als men bij Sooi oom naar de WC moest kreeg men gelijkvloers het gezelschap van de mestvarkens en boven je hoofd op de lage zoldering gingen de duiven te keer van roekedekoe. Geïnspireerd door zijn duiven begroette onze duivenmelker dan "de kuppens" met een rijm: "Roekedekoe, doet de broek toe!"

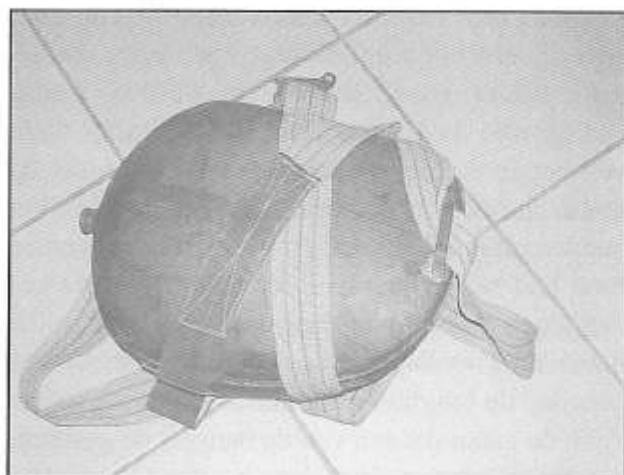
De mooiste verhalen die den Timmer ons vertelde waren deze van de tijd dat er nog geen fietsen waren, en dat men er op uit trok om vertier te zoeken op een gehuchtkeermis of om gewoon ergens te gaan buurten, liefst waar huwbare dochters waren. Op klompen ging men er te voet op uit en onderweg werden allerlei grappen bedacht en besproken. De kunst was om op zo'n buurtavond

Smid Louis Van Beurden (rechts) (1862-1949), met zoon Victor (1908-1991) en echtgenote Philomina Moeskops (1872-1960)

Koperen smokkelcontainer, gevonden bij de afbraak van het huis Van Elten-Walschots. Een uniek voorwerp voor het nieuwe heemkundemuseum "Het Kaske" in het oud-gemeentehuis van Poppel! (Schenking familie Walschots)

zich een zitplaats op de turfbak te verwerven in de boerenschouw. Dan zat men tenminste lekker warm, want wie buiten de mantel van de schouw zat moest af en toe terugschuiven als het vuur opflakkerde en verbrandde van voor terwijl hij van achter met een koude rug zat. Zo gebeurde het dat een van de buurters, door de warmte overmand of omdat het gesprek hem niet langer boeide, op de turfbak met zijn klompen uit in slaap viel en zoiets moest ge nu echt niet doen. Eerst werd hem voorzichtig een zwaard spek in de mond gestopt, en het schijnt dat de slaper in zo'n geval daarop begint te zuigen als een busselkind op zijn tutje. Voor men hem wakker maakte goot men zijn klompen vol met koud water, en als het slachtoffer dan, met het zwaard spek nog in de mond, pardoes in zijn klompen schiet, dan heeft hij de indruk dat hij zich de voeten verbrand in kokend water van de haardketel, en gaat hij te keer als een varken dat gekeeld wordt. Aan de haal boven het open vuur hing gewoonlijk een koeiketel te pruttelen of anders wel een ketel kokend water, en als dat onverwacht overkookte veroorzaakte dat nog al eens brandwonden bij de naaste omzittende. Op een avond viel een van de buurters, altijd haantje de voorste om iemand te pakken, in slaap aan de leuvense stoof. Onmiddellijk verliet iedereen de woonkamer en verhuisde in stilte naar de schoonkamer (pronksalon), maar eerst had men een gordel van lege flessen, stoelen, de koelbak en alles wat voorhanden was rond de slaper neergezet en alle lichten gedoofd. In de aanpalende kamer werd gefluisterd en afgewacht. Toen onze vriend wakker werd dacht hij even dat iedereen naar bed was en dat ze hem vergeten waren, maar toen hij even later als een hond in een kegelspel tegen omvallende flessen en stoelen aanliep, werd hij woest. Dat haantje de voorste hier het slachtoffer werd verhoogde de pret. In Aarle was den Timmer op een avond een van de buurters bij een boeregezin met twaalf kinderen. De jongste kinderen werden rond half negen naar bed gestuurd en vertrokken met tegenzin naar hun slaapstede die op de zolder boven de woonkamer was ondergebracht. Al vlug hoorden de buurters gestommel boven en kregen zij in de gaten dat een van de bengels de gesprekken probeerde te volgen door het oor te leggen op een rond gat dat ontstaan was doordat een flinke weer (knoert) was uitgevallen in een zolderplank

schuin boven het hoofd van de buurters. Plots verscheen er een vingertje door dat gat en iedereen moest lachen. De heer des huizes beduidde een van zijn oudste zonen de tafel mee op te pakken en onder dat gaatje neer te zetten. Uit zijn broekzak diepte hij een eindje dun touw op waarin hij een stropke legde en staande op een stoel op de tafel wachtte hij tot het vingertje weer verscheen. En hop, daar ging het stropke rond het vingertje. In krachttermen kregen de bengels te horen dat het uit moest zijn met hun spelletjes of anders zou vader eens naar boven komen en voor straf werd het koordje strak vastgeknoopt aan de tafelpoot. Als men zo'n tafereel meemaakt, dan heeft men toch geen TV nodig.

In de Look woonde een al wat ouder koppel op een klein versleten hoeveke. We gingen daar graag buurten, vertelde den Timmer, want Nolleke kon het mooi uitleggen en Jo, zijn vrouw, trakteerde dan op een kommeke chocolattekoffie. Maar op een avond trakteerde hij Nolleke terug met een grap die het manneke zelf in zijn jeugdjaren had meegespeeld en meermaals in geuren en kleuren aan de jonge gasten had verteld. Zoals het in die tijd wel meer gebeurde was "het gemak" (de WC), om economische redenen ondergebracht in het hok boven de beirkelder van het varkenskot met een schepgat aan de buitenmuur. Onze spitsbroeders die de leefgewoonten van het koppel kenden van haver tot gort, waren die avond wat vroeger opgestapt en wisten dat Nolleke ritueel om half elf het koertje zou oversteken en verdwijnen in het onverlichte gangetje naar het huiske (WC), om daar iets te doen waar hij absoluut geen licht bij nodig had. Het schepgat lag al open en was bemand door twee kornuiten met een zware steen in hun handen. Juist toen Nolleke met de broek op de hiepen, een stukje krantenpapier van het nageltje griste, plofte de steen in de beirput en Nolleke kreeg de volle laag tegen zijn holleke. Verschrikt vloog hij recht en halverwege het gangetje hoorde zijn vrouw hem roepen: Jo, Jo, breng eens een bul! (vod). Wat is er dan toch vader, informeerde zij vanuit de moosdeur. Mijn kont is gelijk stront, jammerde Nolleke. Die verdomde bengels hebben stenen in de beirput gegooit! Vijftig jaar nadien genoot den Timmer nog intens als hij vertelde hoe zij met hun vieren verdekt opgesteld dit dramatisch blijspel hadden meegemaakt. De naam "het huiske" is bij

oudere mensen nog blijven voortleven en stamt uit de tijd dat de WC om reuk en besmetting te vermijden, buiten het woonhuis werd gehouden. Meestal was het een losstaand gebouwtje (huisje) boven een kleine beirput met een schepgat inpandig of langs de achterzijde. Het was voorzien van een ruime houten bril in geklikte planken en kon worden afgesloten door een halve deur of een deur met een uitgezaagd hartje, en ik verzeker u, bij guur weer zat men daar echt niet op zijn gemak. Als 't huiske was ondergebracht in de koei- of varkensstal dan had dat zijn voordelen. Men spaarde een beirput uit, de reuk mengde zich met de stallucht en viel niet meer op. Het was er warmer, en met al die dieren rondom u zat men nooit alleen te schijten.

Uit de jaren dertig herinner ik me nog op ons gehucht een boerderij die in het interbellum werd gebouwd. Wanneer men daar 's avonds tijdens een buurtavondje rond de leuvense stoof zo nodig moest, kon men beter vertrekken voor je het voelde aankomen. Langs de veranda, het waskot annex bakkerij moest men de varkensstal in. Achter, in een spaarzaam verlichte gang tussen de varkensbakken, waar links en rechts de ratten uit wegsprongen, kon je dan plaats nemen op een open, zij het wel met bleekwater en groene zeep blank geschrobde WC-bril. Het woord bril doet veronderstellen dat er oorspronkelijk, om wachttijden te beperken, zoals in een bril, twee gemeenschappelijke gaten naast elkaar waren. Zoals ik in 1958 nog heb meegemaakt, toen wij naast een oude boerderij kampeerden in Noorwegen. Het woord monocle lijkt me nu beter op zijn plaats. De diameter van zo'n gat in de bovenplank was het geheim van de timmerman, maar er paste wel een teil gevuld met koud water in, en wie recht van achter de warme stoof, met zijn ontbloot achterwerk onvermoed in zo'n teil koud water terecht kwam, dacht letterlijk en figuurlijk dat hij zijn gat verbrandde en schreeuwde moord en brand. Erger was het als de grappenmaker een vliegvanger mooi in de bril had gedrapeerd, en de WC-ganger in het duister met de blote hand en wat krantenstukjes van het nageltje aan de slag moest om niet in zijn eigen broek vastgekleefd te worden. Tijdens een droge zomer ging een huurder van een van de gemeentehuisjes aan de Vond zijn beklag maken bij de verantwoordelijke schepen, die zich

al jarenlang op zijn stem mocht verheugen. Telkens Wies zich naar het kleine kamertje begaf werd hij als het ware in zijn gat gebeten door een opengedroogde klik die diagonaal door het brilgat liep en zich als een nijptang sloot telkens Wies zijn nogal omvangrijk achterwerk neerplofte op de bril, met al de gevolgen vandien. Schenk dat stuk antiek toch aan Bokrijk en laat ineens een modern Engels gemak plaatsen, ordonneerde Wies, terwijl hij met één hand zijn getormenteerd achterwerk be-roerde. De al wat oudere zuinige schepen, die zelf al zijn hele leven een zelfde geval frequenteerde, krabte eens achter zijn oren en zei peinzend: "Wies, zo gauw als gij een Engels gat hebt, installeren wij daar een Engelse WC en je mag op onze kosten een pond stopverf gaan halen bij Peer van Narsse." (Wordt vervolgd)

Smoutpeerke dat gevoed werd met koolzaad-olie

De keuren van Ravels

door Milo Koyen (†)

Het keurboek van Ravels (= dorpsreglement) werd opgesteld in 1552 door de Tongerlose prelaet Streeters, grondheer van zijn eigendom in Ravels en Eel. Dit keurboek geeft ons een treffend beeld van het dorpsleven in de 16e eeuw. Na de oude schrijfwijze staat de tekst in een hedendaagse lees- en schrijfvorm.

Hedt is overgedragen by mijnen eerw. heere heeren Aerden van Diest, prelaet des goetshuijs van Tongerloe, gronthere van zynen eygendom tot Ravels ende Eele, ende by meyerre meester Dominicus vanden Nieuwenhuysen ende scepenen van Ravels, te weten: Jacob Schuermans, Ardt Anthonissen, Ancem Goris Swilden, Michiel van Trier Servaessen, Jan Jan Heijnsen, Henrick van Trier ende Gheert Post, scepenen Peeter Canters, ende by kerckmeesters: Jan Canters, Adriaen Wilboirtssen van Trier, ende by heylige gheestmeesters: Mijs Peeter Mijs, ende Jan Henricus Morlants, ende by de gezworenen vander vroenten van Ravels ende Eele, te wetene: Servaes Jan Goertssen, Goris Jan Swilden, Claes Gielis Colen zone, ende by de bedesetters: Mijs Peeter Mijs ende Jan Henricus Morlants, representerende de gemeynte van Ravels ende Eele om inne te brengen een goede pollicie onder dondersaten van Ravels ende Eele zoe verre dat der heerlycheyt vanden voirs. prelaet aengaet ende niet voerder

1. Inden ijersten dat dondersaten van Havels ende Eele aengaende der vroenten van Turnhout ende van Ravels ende Eele sullen houden huere gemeijnschap gelijk zij tot noch toe gedaen hebben; ende dat die gezworenen van Ravels ende Eele dienaengaende hen sullen vuegen nae den kuerboeck van Turnhoudt, mair die bruecken zullen betaelt oft voldaan wordden aenden meyer met zijne gezworenen tot Ravels. Tselve lauderen de scepenen. *Vertaling:* De ingezetenen van Ravels en Eel zullen de vroente of de gemeenschapsgronden tussen Turnhout en Ravels in vrede moeten uitbaten.

2. Item dat alle die ghene die broot vercoepen oft te coep backen, sullen hen vuegen nae den kuere van Turnhoudt ende op de verbuerte van den broode ende noch opte pene van Turnhoudt vj $\frac{1}{2}$ s. Blijven dair bij tselve lauderende. *Vertaling:* Al wie brood bakt voor de verkoop, zal brood moeten bakken van 't zelfde gewicht als in Turnhout voorgeschreven is. Bij te weinig gewicht zal 't brood aangeslagen worden, en de overtreder zal beboet worden met 6,5 stuivers.

3. Insgelijcx allen die geene die soudt, smout oft ander vetwarye vercoepen, sullen hen vuegen nae den kuere van Turnhout, ende om de gemeijnte hier inne wel te besorghen, sal men ordineren twee kuermeesters, dewelcke alle xiiij dagen ten minsten eens sullen omgaen om te vvisenteren die gewichten ende maten oft zij alle accorderen met dien van Weelde, ende des sullen die kuermeesters moeten verneemen alle veerthien daghen wat den kuere van alle provande ende vvetwaerye tot Turnhout is, wair toe sy hueren eedt sullen doen dairt behoirt. Tselve oijck gelaudeert. *Vertaling:* Al wie zout, smout of andere vetwaren verkoopt, zal zich moeten schikken naar de Turnhoutse voorschriften. Er zullen in Ravels twee beëdigde kuermeesters aangesteld worden, die om de veertien dagen, de maten en gewichten nazien en vaststellen of deze overeenkomen met die van Weelde. De kuermeesters moeten om de veertien dagen zich vergewissen van de Turnhoutse prijzen van winkelwaar en vetwaren.

4. Item alle die ghene, die herberge houden onder Ravels ende Eele, sullen geven die weelsche mate bezegelt op die pene ende verbuerten van xvij st. ende den pot ofte mate. *Vertaling:* Alle herbergiers van Ravels en Eel zullen bier schenken in de pot of maat van Weelde. Is de pot onder de maat, dan wordt hij aangeslagen en de herbergier wordt met 12 stuivers beboet.

5. Item niemant en sal meer dan eenderhande mate in zijn huys houden omme vuyt oft in te meeten ende die bezegelt, even groot accorderende metter maten van Weelde, tzij nat maet oft drooech maete opte pene ende verbuerten vander maten ende xvij st. *Vertaling:* Indien iemand andere dan de gangbare maten in huis heeft, om droog of nat

te meten, en als die maten niet overeenstemmen met die van Weelde, worden de maten verbeurd verklaard en wordt een boete van 18 stuivers geheven.

6. Item alle die ghene die bier vercoopen en sullen niet moegen herberghen eenighe wandelaers oft rabbouwen, noch oyck lazarissen, maer sullen hen moegen tappen op de strate voirde duere elcken een pinte biers oft mengen opte pene van xx st. Committerende tselve ter ordinantie van mijn eerw. heeren. **Vertaling:** De herbergiers mogen geen onderdak verschaffen aan wandelaars, rabauwen en pestlijders. Buiten aan de deur mag voor hen een pot getapt worden. Wordt dit voorschrift niet nageleefd, dan komen er 20 stuivers boete bij.

7. Item egheen herberchier oft die bier vercoept en sal tsondaechs noch tsheijlighdaechs voirden noenen, al eer den dienst Goidts inder kercken van Ravels voleyndt is, moegen setten eenich geselschap van binnen den dorpe oft ander, ten waren vreemden, wechverdighen personen, opte pene byden weerd oft weerdinne telcker reysen te verbueren xx st. Ende oft die marten oft jongens sulcx deden, dat sullen die meesters oft meesterssen vergelden. Blyven hier aff byt mandament der k.m. oft ter ordinantie van mijn eerw. heeren. **Vertaling:** Een herbergier, die 's zondags of op de heilighdagen volk over de vloer laat komen, vooral eer de kerkdiensten beëindigd zijn, wordt met 20 stuivers beboet.

8. Item egheen herberchier en mach zijn bier dierder vercoopen dan men tot Turnhoudt en vercoept, mair wel min. Blijven byden broeck ende kuere van Turnhoudt. **Vertaling:** Geen herbergier mag het bier duurder verkopen dan in Turnhout, wel beterkoop.

9. Item noch eest overdragen datmen den helueck, waterlaten ende veltvreedden loffbairlijck onderhouden sal jaer in jaer vuyt, alzoewel buijten heyminghen ende binnen heyminghen tot allen plaetsschen ende vlecken dair cooren, gerst, haver, boecweyt oft eenigerhande graen wasschen mach oft dair die thiende gehaelt wordt naerder bancken recht van Ravels, ende dat die ghene die gebreckelijck sal worden bevonden int omgaen vanden meyer ende scepenen, sal verbueren telker reysen ij st. ende voirts ter andere reyse iiij st. ende op dubbelen cost doen maken; ende dat men dan

des sondaechs naestcoomende, nae dat die meyer metten scepenen sullen omgegaen hebben, inde kercke van Ravels vuytroepen sal die gheene die tegens hen erffve gecallengiert zijn ende daer en teynden salt de meyer doen maken op dubbelen cost ende op reael executtie. **Vertaling:** Iedereen moet de waterschotten eerbiedigen en de veldvrede bewaren, zowel binnen als buiten de omheiningen en op alle plaatsen waar koren, gerst, haver, boekweit of ander graan wast, waarop volgens het Bankrecht van Ravels, de tienden geheven worden. Eerste boete: twee stuivers; bij hervallen: vier stuivers.

10. Item oft gevele dat eenige quade straten moesten gemaect worden, dat moeten die gemeijn ondersaten doen ter kerckengebooden vanden meyer ende sal vuyt elcken huise dair coomen die geweerichste met zijn wagen ende perden oft ander gespan ende met hueren hantwapenen dair toe dienende, ende de ghene die egheen waghden, perden oft spanningen en hebben, sullen coomen arbeiden met hueren hantwapenen dair toe dienende, opte pene van vj st. Ende dat alsdan die gene, die erfve liggende heeft tegens die straten diemen maken moet, sal coomen bewijzen hout opte selve erve oft elders op zijn ander erfve dairt hem minst sal moegen schaden oft dairt hem gelieven sal om die straten mede te maken. Insgelijcx oyck dairt van noode weesen mochte tsant te stoppen een yegelijck te coomen ende te maken in allen vuegen ende manieren ende pene als voirs. staet vj st. **Vertaling:** Het opmaken van "quade" straten zal gebeuren door de gemeentenaren. Op straf van boete van zes stuivers, is elk gezin gehouden één man te sturen met gespan en "handwapen". Wie geen gespan heeft, moet komen arbeiden met "handwapens" die daarvoor in aanmerking komen. Nota: waarschijnlijk spade en riek. In Ravels sprak men van: "iemand aan de riek steken". Vermoedelijk was de riek een werktuig en een wapen.

11. Item niemant en sal moegen grachten vuytvegen oft eerde dair vuyt vueren aenden wech gelegen, hij en sal alzoewel veele sants oft eerden wederomme inden wech brengen, bysunder dairt gaeten oft slaegen gelegen zijn die daechgelijcx naeden gracht drijven, ende oyck en sal niemant gheenderhande wegen affvlaggen oft scoeffelen oft anders eenigerhande weegen beletten oft bederven oft eerde van mijns heeren vroenten vueren sonder

consent vanden meyer opte correctie ende pene van vj st. **Vertaling:** Niemand mag grachten kuisen en de aarde er uit halen, wegen "afvlaggen" of "afschoffelen" of op enige andere wijze de weg bederven of grond van de vroente afvoeren, op straf van 6 stuivers.

12. Item dat niemant messie water, moesen oft pryvaten over des heeren straten oft voir eens anders duere en mach leyden ten wair met goeten onder deerde opte pene ende verbuerten van xvij st. **Vertaling:** Niemand mag mestwater (aal) over de straat of langs andermans huis laten lopen. Overtreders worden met 18 stuivers beboet.

13. Item soe wie dat onrechtverdige weegen gaet, vaert oft rydt over ander luijden erve, jonge oft oudt ende die ouders oft meesters in de plaetssche van haren kynderen oft dienstbouden, die sal verbueren telcker reysen vj st. **Vertaling:** Al wie over private weg gaat of rijdt, zal 6 stuivers betalen.

14. Item dat die kerren ende stelwagens, die opt lant varen, die rechte herstrate houden sullen opte verbuerte telcker reysen van xij st. **Vertaling:** Karren en wagens moeten de rechte Heerstraat houden of worden anders met 12 stuivers beboet.

15. Item soe wie jonck oft oudt doir een veeken gaet van elueck, vaert oft ryt, ende hij dat open laet staen, alwaert oyck dat te voren open stondt, ten wair dat hij den gheenen benoemen ende gewijsen conste diet voir oopen hadde gedaen, dat hy dair me alle reyse sal verbueren vj st. **Vertaling:** Wie een draaiboorn laat openstaan of deze openzet, krijgt een boete van 6 stuivers.

16. Item oft yemant vischte op eenige wateren onder mijns heeren van Tongerloeygdomme onder Ravels ende Eele, die niet verchijst oft niet verhuert en zyn, sulcke zullen staen ter correctien van mijn heer oft warantmeester. Commiterende tselve tot mijns eerw. heeren ordinantie ende den verongelijcten zijn seade oprichten. **Vertaling:** Wie in de vennen of wouwers van de heer van Tongerlo gaat vissen, wordt beboet naar maatstaf van de

aangerichte schade, welke door de "warandmeester" of jachtopziener wordt vastgesteld. De prelaat had alle vennen en waters in zijn bezit in Ravels en Eel.

17. Item dat niemant op eens andersmans erfve eenich houdt, groot oft cleyn oft snyden en sal opte pene van thoudt dubbel te betalen ende noch staen ter correctien vanden heere; ende oft die kynder oft boden hier inne misbruycken, dat sullen vader ende moeder, meesters oft meesterssen gelden. Tselve gelaudeert. **Vertaling:** Wie hout kapt, groot of klein, op andermans eigendom, zal 't hout dubbel betalen en daarenboven nog terechtstaan.

18. Item dat een yegelijk zijn vercken ringen sal binnen vier dagen nae dat ter kercken geboden sal zijn opte verbuerte van elcken vercken een boete van iij st. **Vertaling:** Wie zijn varkens niet ringt, zal vier dagen na de afkondiging aan de kerk zijn varkens aangeslagen zien en 4 stuivers boete betalen.

19. Item zoe wat beesten, tzij perden, koeyen, scapen oft ander, die men bevindt op yemans erfve, datmen die sal moegen schutten opte pene ende boete van j st. bij dage en metter sonne, ende nader sonnen oft snachts oft voiden sonnen ij st. **Vertaling:** Indien paarden, koeien, schapen of andere beesten op andermans erf lopen mag men die schutten of vastzetten. Bij dag is de boete 1 stuiver; bij nacht twee stuivers.

20. Item dat niemant zyn beesten binnen welt vrede hueden en sal dan tegens zijns selfs erfve, opte verbuerte telcker reysen byden gheenen die de beesten toebehoren van xij st. **Vertaling:** Iedereen moet zijn beesten houden op eigen erf; doet men dat op andermans grond, dan betaalt de overtreder 12 stuivers.

21. Insgelycx en sal nyemant op eens andersmans erfve moegen plucken oft snyden cruyt, grass, boecweyt oft eenigerhande vruchten op arbitrael correctie vanden heer ende de schade te betalen ende de pene van xij st. **Vertaling:** Kruid, gras, boekweyt of andere vruchten plukken of snijden op andermans eigendom kost 12 stuivers

Wordt vervolgd

Tijdschrift 'De Drie Goddelijke Deugden'
Afgiftekantoor: 2380 Ravels I
Redactie, samenstelling en lay-out:
Marc Vermeeren,
De Meerkens 10, 2382 Poppel

Verschijnt 3-maandelijks
Verantwoordelijke uitgever:
Laurent Woestenburg,
Beatrijs v. Nazarethln. 2, 2382 Poppel